

STRATEGIA ZIT MOF KROSNO

W RAMACH PERSPEKTYWY FINANSOWEJ UNII EUROPEJSKIEJ 2021-2027

Opracowanie:

Co point

ul. Pelplińska 8B | 01-683 Warszawa | Polska
www.cdpoint.com

KROSNO 2024

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wprowadzenie	4
1.1. Wykaz skrótów i podstawowych pojęć	6
1.2. Podstawa prawna.....	7
1.3. Cel i założenia dokumentu	9
1.4. Komplementarność z dokumentami wyższego szczebla.....	10
1.5. Kontekst opracowywania Strategii ZIT	11
2. Sposób realizacji prac	25
3. Diagnoza strategiczna obszaru realizacji ZIT	28
3.1. Sfera społeczna	31
3.2. Sfera gospodarcza.....	38
3.3. Sfera środowiskowa	56
3.4. Sfera mobilności.....	61
3.5. Identyfikacja potrzeb każdej z gmin	83
3.6. Analiza SWOT.....	88
3.7. Kluczowe problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe	90
3.8. Analiza porównawcza	93
4. Kierunki obszaru realizacji ZIT	96
4.1. Cele strategiczne obszaru realizacji ZIT wraz z typami projektów	96
4.2. Matryca Strategii ZIT	103
5. Poziom operacyjny.....	110
5.1. Lista projektów podstawowych wybieranych w systemie niekonkurencyjnym....	110
5.2. Lista projektów rezerwowych wybieranych w systemie niekonkurencyjnym.....	128
5.3. Lista projektów podstawowych wybieranych w systemie konkurencyjnym.....	134
5.4. Lista projektów komplementarnych.....	140
6. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT	143
6.1. System wdrażania Strategii ZIT	143
6.2. System monitoringu Strategii ZIT	146

6.3. System ewaluacji i aktualizacji Strategii ZIT	149
6.4. Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii	150
7. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	153
8. Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	155
9. Bibliografia.....	157
10. Spis tabel	160
11. Spis rysunków i wykresów.....	161

1. Wprowadzenie

Podstawą formalną opracowania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2021-2027 (dalej: Strategia ZIT MOF Krosno) jest umowa nr RI.021.5.2023.M z dnia 29 maja 2023 r., pomiędzy Gminą Miasto Krosno, a firmą Cpoint Sp. z o.o.

Strategia ZIT MOF Krosno pełnić będzie rolę strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.

Strategia ZIT MOF Krosno jest jednym z dokumentów wdrożeniowych programu „Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027”. Głównym zadaniem i jednocześnie istotą ZIT jest realizacja projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT. Dokument Strategia ZIT pełni rolę strategii terytorialnej, kierunkuje i umożliwia te działania¹.

Porozumienie międzygminne w sprawie powołania Związku ZIT mającego na celu współpracę jednostek samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno służącą realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, pomiędzy:

1. Gminą Miasto Krosno – Liderem
2. Gminą Chorkówka
3. Gminą Jedlicze
4. Gminą Korczyn
5. Gminą Krościenko Wyżne
6. Gminą Miejsce Piastowe
7. Gminą Wojaszówka

zawarte zostało 3 lutego 2023 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego Poz. 1344, data ogłoszenia 6 marca 2023 r.). Przedmiotem porozumienia jest powołanie Związku ZIT MOF Krosno oraz określenie praw i obowiązków oraz zasad współpracy Stron przy opracowaniu Strategii ZIT MOF Krosno, uzgadnianiu i realizacji wspólnych projektów,

¹ Zgodnie z Artykułem 29 rozporządzenia ogólnego

w celu zrównoważonego rozwoju MOF Krosno w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2021-2027.

1.1. Wykaz skrótów i podstawowych pojęć

Skrót	Rozwinięcie
BDL	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
FEP	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FST	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji
GUGiK	Główny Urząd Geodezji i Kartografii
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
MOF	Miejski obszar funkcjonalny
MOF Krosno	obszar funkcjonalny, w skład którego wchodzi Gmina Miasto Krosno jako ośrodek rdzeniowy oraz Gmina Chorkówka, Gmina Jedlicze, Gmina Korczyzna, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Miejsce Piastowe oraz Gmina Wojaszówka, który to obszar został wyznaczony w Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030 jako obszar strategicznej interwencji
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa
OSI	Obszary Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
Porozumienie	Porozumienie międzygminne z dnia 3 lutego 2023 r. w sprawie powołania Związku ZIT mającego na celu współpracę jednostek samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno służącą realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
Strategia ZIT	podstawowy dokument strategiczny opracowywany przez powiązane ze sobą funkcjonalnie jednostki samorządu terytorialnego
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
Związek ZIT	zinstytucjonalizowana forma partnerstwa między jednostkami samorządu terytorialnego, która służy realizacji wspólnych działań w ramach ZIT

1.2. Podstawa prawna

Strategia ZIT jest podstawowym dokumentem realizacji działań prowadzonych w formule ZIT i pełni funkcję strategii terytorialnej². Dokument kierunkuje i umożliwia realizację projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT.

Fundamentalną podstawą do realizacji instrumentu ZIT, w tym opracowania Strategii ZIT, jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (dalej zwane „rozporządzenie ogólne”). Szczególnie istotne, z punktu widzenia niniejszego dokumentu, są artykuły 28-30.

Rozporządzenie ogólne obliguje każde państwo członkowskie do przygotowania umowy partnerstwa, w której określa strategiczne kierunki programowania i ustalenia dotyczące skutecznego i efektywnego korzystania z EFRR, EFS+, Funduszu Spójności, FST i EFMRA na okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 grudnia 2027 r.³ Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce z dnia 30 czerwca 2022 r. (dalej zwana „Umową Partnerstwa”) łączy ze sobą wyzwania zidentyfikowane przez Polskę i oczekiwania Komisji Europejskiej, jednocześnie określając cele i zakres interwencji, instytucje odpowiedzialne za zarządzanie funduszami, programy oraz ich finansowanie. Umowa ta realizowana jest poprzez krajowe i regionalne programy, które wraz z nią tworzą spójny system dokumentów programowych polityki spójności w perspektywie 2021-2027 w Polsce.

Dla województwa podkarpackiego przygotowany został program regionalny „Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027”, przyjęty Uchwałą Nr 445/ 9205 /22 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 20 grudnia 2022 r. w sprawie przyjęcia programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko. Dokument określa 10 Priorytetów oraz odpowiednio dla każdego cele szczegółowe.

Strategia ZIT MOF Krosno została przygotowywana w oparciu i w zgodzie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, ustawą z dnia 8 marca 1990 r.

² Umowa partnerstwa

³ Rozporządzenie ogólne

o samorządzie gminnym oraz ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa inwestycje w zrównoważoną mobilność miejską opierają się na odpowiednim planowaniu mobilności miejskiej, poprzez m. in. przyjęcie odpowiedniego dokumentu z tego zakresu. Z uwagi na powyższe Strategia ZIT MOF Krosno została dostosowana i pełni funkcję dokumentu z zakresu planowania mobilności miejskiej.

1.3. Cel i założenia dokumentu

Celem głównym opracowania Strategii ZIT MOF Krosno jest promocja zintegrowanego podejścia do problemów MOF Krosno oraz określenie jego potencjalnych kierunków rozwoju.

Celami szczegółowymi zaś:

- Wzmocnienie współpracy
- Identyfikacja obszarów wsparcia
- Identyfikacja wspólnych celów rozwojowych
- Stworzenie podstaw merytorycznych do pozyskiwania funduszy zewnętrznych, w tym realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

1.4. Komplementarność z dokumentami wyższego szczebla

Zapisy strategii ZIT MOF Krosno są zgodne z dokumentami strategicznymi i planistycznymi jednostek wyższego szczebla, w tym przede wszystkim ze:

- **wspólnotowymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi:**
 - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
 - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności
 - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013
 - Strategia „Europa 2020” (Aktualizacja 2019/2020)
 - Agenda Terytorialna 2030
- **krajowymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi**
 - Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce
 - Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)
 - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR)
 - Krajowa Polityka Miejska 2030
- **regionalnymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi**
 - Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
 - Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027
 - Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030
 - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

1.5. Kontekst opracowywania Strategii ZIT

Kontekst funkcjonowania ZIT

Początek funkcjonowania obszarów zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) w Polsce ściśle związany jest z realizowaną unijną polityką spójności na lata 2014-2020. Pierwotnie odnosiły się one do obszarów dużych miast i otaczających je gmin, w związku z założeniem ich zrównoważonego rozwoju. W okresie programowania 2014-2020 w Polsce wyznaczone zostały 24 obszary realizacji ZIT – 17 obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich (wspólny ZIT dla Bydgoszczy oraz Torunia) oraz 7 obszarów funkcjonalnych miast regionalnych/subregionalnych w województwach: Śląskim (Częstochowa, Rybnik, Bielsko-Biała), Dolnośląskim (Jelenia Góra, Wałbrzych), Wielkopolskim (Kalisz-Ostrów) oraz Zachodniopomorskim (Koszalin-Kołobrzeg-Białogard).

Do najważniejszych celów ZIT w perspektywie 2014-2020 należały⁴:

- promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych na miejskich obszarach funkcjonalnych
- zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie
- realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i ich obszarów funkcjonalnych
- zwiększenie wpływu miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności

W perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 założono możliwość rozszerzenia zasięgu realizacji instrumentu ZIT, nie jest on bowiem aktualnie ograniczony do Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Ośrodków Wojewódzkich (MOF OW), ale obejmie również pozostałe MOF⁵ wyznaczone przez samorządy wojewódzkie, w szczególności miasta średniej wielkości tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku (KSRR 2030) są zdefiniowane jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym. Szacuje się, że w nowej perspektywie instrument ZIT obejmuje ponad 80 miejskich obszarów funkcjonalnych⁶.

⁴ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/zintegrowane-inwestycje-terytorialne/>

⁵ MOF to jest Miejski Obszar Funkcjonalny definiowany jako „spójna pod względem przestrzennym strefa oddziaływania miasta, oznaczająca nie tylko istnienie powiązań funkcjonalnych, ale również zaawansowanie procesów urbanizacyjnych. Miejski obszar funkcjonalny – to nie tylko strefa oddziaływania (w rodzaju dziennego systemu miejskiego), ale ukształtowany w procesie historycznym zespół jednostek terytorialnych, wyróżniający się z otoczenia i upodabniający się pod pewnymi względami do głównego miasta (rdzenia). (Śleszyński P., 2014, *Problematyka delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych w Polsce*, [w:] *Delimitacja obszarów metropolitalnych – zagadnienia metodyczne i praktyczne*)

⁶ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosci/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027/>

Najistotniejszymi celami realizacji ZIT-ów w Polsce w perspektywie 2021-2027 są⁷:

- sprzyjanie rozwojowi współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych miast (szczególnie miast wojewódzkich)
- promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek administracyjnych na miejskich obszarach funkcjonalnych
- realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i ich obszarów funkcjonalnych (MOF)
- zwiększanie wpływu miast i ich obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze w ramach polityki spójności

Wśród Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych na poziomie krajowym⁸ wymieniane są:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze
- wschodnia Polska
- Śląsk

Na poziomie krajowym MOF wpisuje się w obszar strategicznej interwencji (OSI) Polska Wschodnia. W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 gmina miejska Krosno oznaczona została jako OSI miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze⁹, w odniesieniu do programowania 2021-2027, gmina Chorkówka zaś jako jedna z gmin zagrożonych trwałą marginalizacją¹⁰. Krosno w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) określone zostało jako OSI miasto średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. W 2019 r., w wyniku przeprowadzonej aktualizacji delimitacji¹¹, wyróżnione zostało jako miasto zagrożone marginalizacją.

W perspektywie 2014-2020, instrument ZIT w województwie podkarpackim realizowany był przez Stowarzyszenie Rzeszowski Obszar Funkcjonalny, pozwolił przede wszystkim na uaktywnienie szeregu relacji pomiędzy partnerami JST, które wcześniej nie zachodziły. W odniesieniu do perspektywy finansowej UE 2021-2027 władze samorządowe w strategiach rozwoju województw wskazują miejskie obszary funkcjonalne (MOF) jako Obszary Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym, wspierane następnie za pomocą ZIT. Liczba ZIT w województwie podkarpackim, w odniesieniu do perspektywy

⁷ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosci/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027/>

⁸ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

⁹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Załącznik 2. Imienna lista 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. (Dostęp: luty 2024 r.)

¹⁰ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Załącznik 1. Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027. (Dostęp: luty 2024 r.)

¹¹ Zgodnie z dokumentem „Aktualizacja Delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Powiększających Dystans Rozwojowy)” opracowanym dla potrzeb programowania kolejnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027

finansowej UE 2014-2020, uległa zwiększeniu z 1 do 11 – łącznie 11 Miejskich Obszarów Funkcjonalnych, w tym 1 wojewódzki (Rzeszowski). Wsparcie MOF udzielane będzie w taki sposób, aby wykorzystać już osiągnięte efekty i dać szansę na zawiązanie trwałej, wymiernej współpracy w kolejnych obszarach, za sprawą m. in. realizacji projektów zintegrowanych o wysokiej jakości¹². Poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach zawiązanych partnerstw JST miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, realizowane będą wspólne przedsięwzięcia łączące działania finansowane z EFRR i EFS+.

Delimitacja MOF Krosno

Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych, zgodnie z zapisami Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, nie jest obowiązkowa, niemniej w ramach prac nad Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030¹³ została wykonana. Krosno jako byłe miasto wojewódzkie, pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, określone zostało jako miasto subregionalne, dla którego wyznacza się obszary funkcjonalne. Delimitacja wszystkich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych w województwie podkarpackim przeprowadzona została wraz z delimitacją obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Składała się ona z trzech etapów i obejmowała:

- metodę badawczą korelacyjno-wagową
- metodę badawczą na podstawie uproszczonego modelu rozwoju gospodarczego układu lokalnego (wg M. Smętkowskiego) zakończoną na badaniu wskaźników mówiących o poziomie i dynamice rozwoju wszystkich gmin województwa
- analizę dojazdów do pracy
- analizę dostępności komunikacyjnej
- analizę powiązań funkcjonalno-przestrzennych,

przy czym w etapie II, w każdej z zastosowanych metod, analizie poddano wszystkie gminy w odległości 30 km od centrum miasta Krosna.

Zgodnie z wykonaną delimitacją, co wskazuje również Rysunek nr 1, w skład MOF Krosno wchodzi:

1. Miasto Krosno – rdzeń MOF
2. Gmina Jedlicze
3. Gmina Chorkówka
4. Gmina Korczyn
5. Gmina Krościenko Wyżne

¹² Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027

¹³ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 (przyjęta uchwałą nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.)

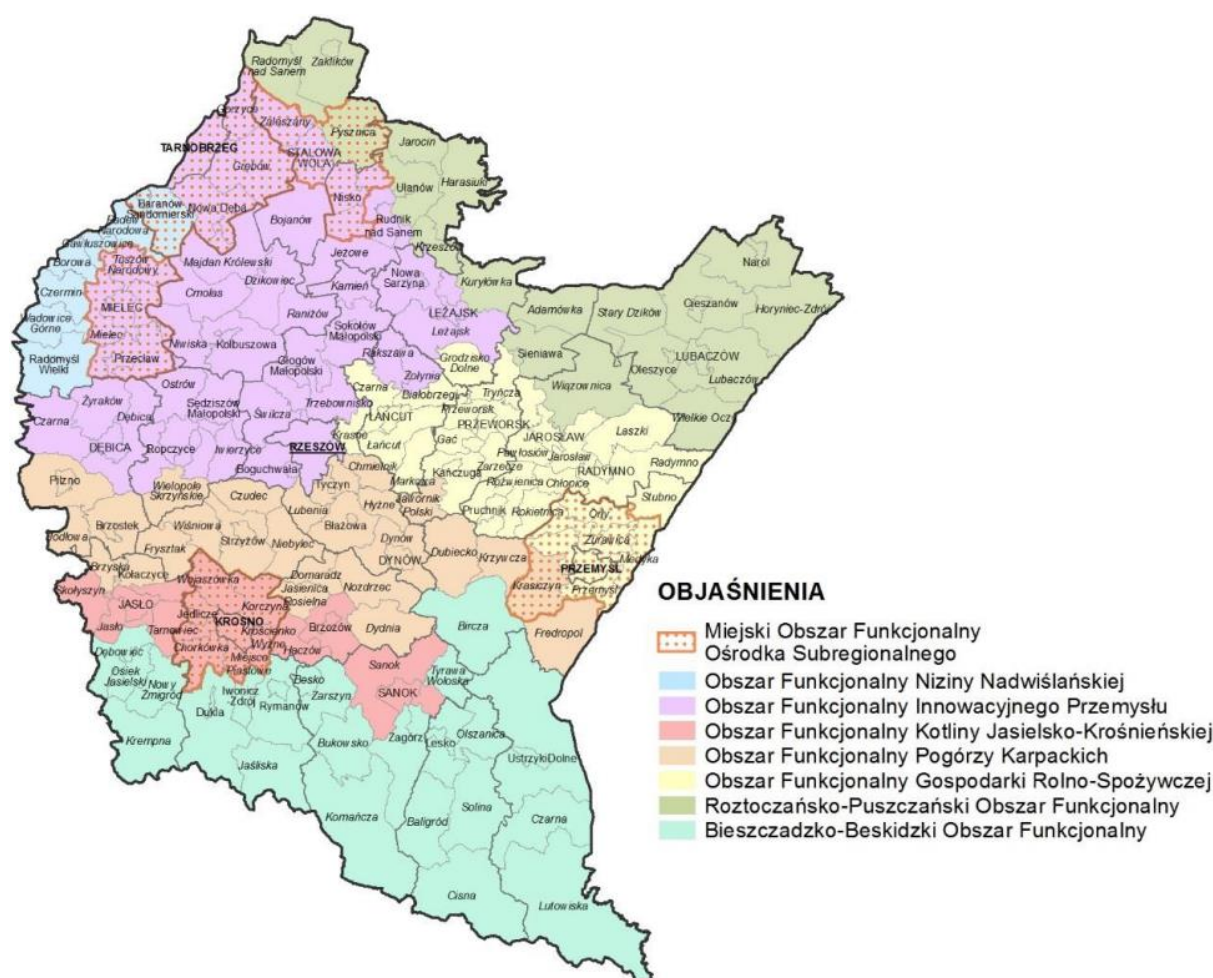
6. Gmina Miejsce Piastowe

7. Gmina Wojszówka

Ponadto zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030¹⁴ priorytetem rozwojowym Obszaru jest „Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców”, a głównymi funkcjami rozwojowymi:

- Podstawowe – przemysłowa, usługowa
- Towarzyszące – rolnicza i turystyczna

Rysunek nr 1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym w województwie podkarpackim

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

¹⁴ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 (przyjęta uchwałą nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.)

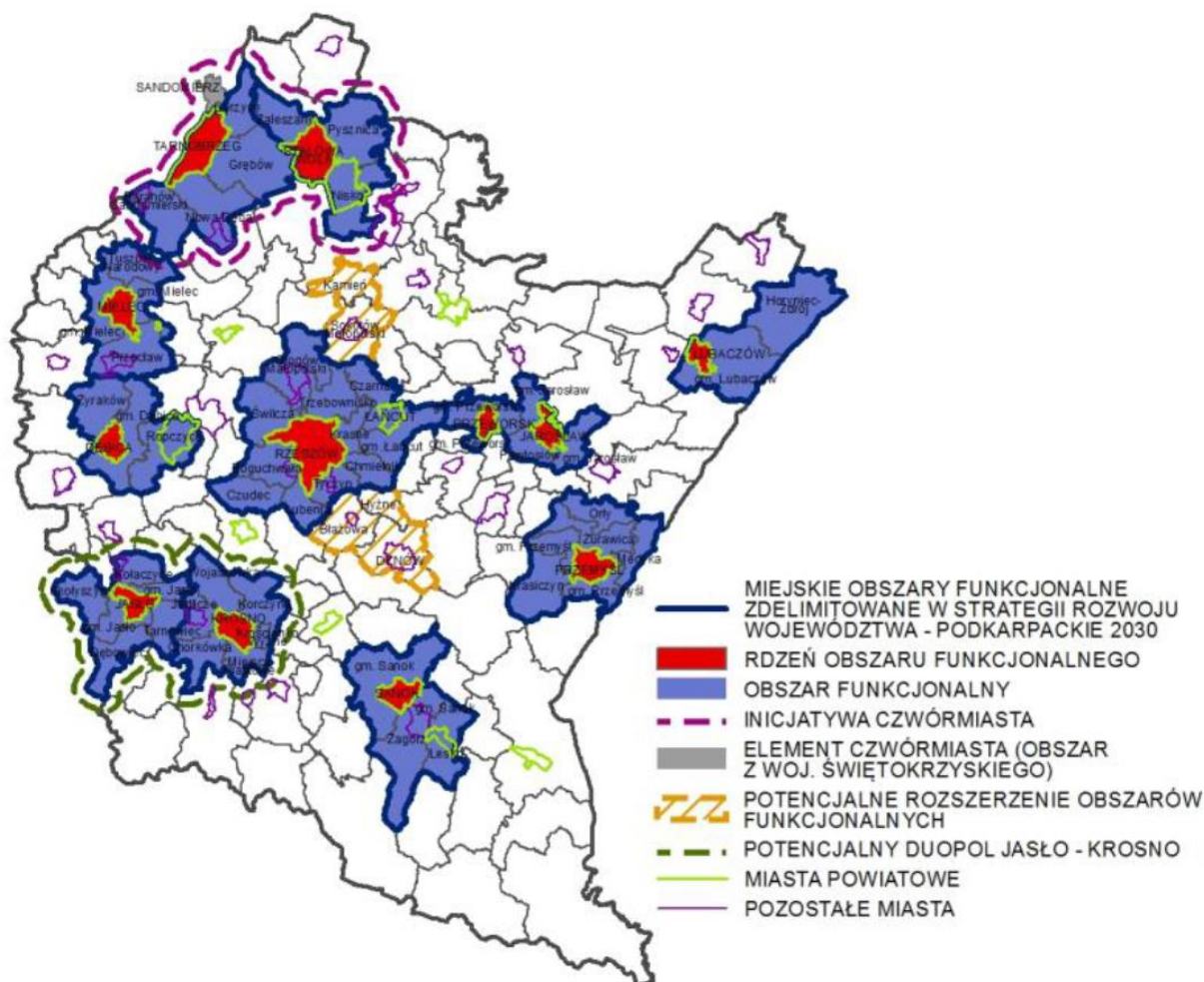
Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030, poza OSI krajowymi, do objęcia specjalnym wsparciem wskazała następujące regionalne obszary strategicznej interwencji:

- subregionalne bieguny wzrostu i miejskie obszary funkcjonalne
- miasta powiatowe i małe
- Rzeszów i Rzeszowski Obszar Funkcjonalny
- obszary wiejskie
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją w województwie
- obszar Bieszczad
- obszar gmin „Błękitnego Sanu”

Krosno wraz z jego obszarem funkcjonalnym, to jest 6 gminami, w Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (

Rysunek nr 2) wskazane zostały jako miejski obszar funkcjonalny (MOF Krosno) z rdzeniem w Krośnie. Niniejszy dokument zwraca również uwagę na potencjał stworzenia duopolu Jasło-Krosno. Jedną z gmin MOF Krosno – Chorkówka, również na poziomie regionalnym, została określona jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją. Gminy Miejsce Piastowe, Korczyna, Krościenko Wyżne, Chorkówka i Wojaszówka, a także część wiejska gminy Jedlicze w niniejszej Strategii oznaczone zostały jako OSI obszary wiejskie.

Rysunek nr 2. Miejskie Obszary Funkcjonalne w województwie podkarpackim

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

Początek współpracy członków MOF rozpoczął się w dniu 12 września 2013 r., gdy Prezydent Miasta Krosna, Burmistrz Gminy Jedlicze, Wójt Gminy Chorkówka, Wójt Gminy Korczyna, Wójt Gminy Krościenko Wyżne, Wójt Gminy Miejsce Piastowe i Wójt Gminy Wojaszówka podpisali list intencyjny, w którym wyrazili wolę podjęcia aktywnej, długofalowej współpracy w zakresie realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.

Porozumienie międzygminne w sprawie powołania Związku ZIT mającego na celu współpracę jednostek samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno służącą realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, pomiędzy gminami zawarte zostało 3 lutego 2023 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego Poz. 1344, data ogłoszenia 6 marca 2023 r.). Przedmiotem porozumienia jest powołanie Związku ZIT MOF Krosno oraz określenie praw i obowiązków oraz zasad współpracy Stron przy opracowaniu Strategii ZIT MOF Krosno, uzgadnianiu i realizacji wspólnych projektów, w celu zrównoważonego rozwoju MOF Krosno w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2021-2027.

Kontekst realizacji perspektywy finansowej UE na lata 2021-2027

W latach 2021-2027 Polska będzie realizować działania w ramach pięciu celów polityki spójności oraz celu dodatkowego, wynikające z dokumentów unijnych¹⁵, wpisanych do Umowy Partnerstwa:

„EFRR, EFS+, Fundusz Spójności i EFMRA wspierają następujące cele polityki:

- a) bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej (CP 1)
- b) bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej (CP 2)
- c) lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności (CP 3)
- d) Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (CP 4)
- e) Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych (CP 5)

FST wspiera realizację celu szczegółowego, jakim jest umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie gospodarke i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie (CP 6).”

Poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, w ramach zawiązanych partnerstw JST miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, realizowane będą wspólne przedsięwzięcia łączące działania finansowane z EFRR i EFS+.

Interwencja wdrażana w ramach Strategii ZIT w perspektywie finansowej 2021-2027 powinna mieć charakter zintegrowany i ponadlokalny oraz służyć wzmocnieniu relacji funkcjonalnych, a zakres tematyczny Strategii ZIT ukierunkowany powinien być na¹⁶:

- a. Rozwój zrównoważonego transportu publicznego łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny
- b. Poprawę stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym miasta
- c. Zwiększenie efektywności energetycznej w obszarze funkcjonalnym
- d. Przechodzenie w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym

¹⁵ Art. 5 ust. 1. Rozporządzenia ogólnego

¹⁶ Umowa partnerstwa (s. 245)

- e. Wsparcie rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego w odpowiedzi na potrzeby i wyzwania rynku pracy w obszarze funkcjonalnym
- f. Wsparcie rozwoju innowacyjności w obszarach miejskich

Ponadto zgodnie z rekomendacjami, projekty wynikające ze strategii powinny w szczególności realizować jeden lub kilka z następujących celów¹⁷:

- a. Wspierać rozwój gospodarczy
- b. Dążyć do neutralności klimatycznej
- c. Wpływać na zwiększenie dostępności do usług publicznych
- d. Realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców
- e. Opierać się na inteligentnym zarządzaniu

Umowa partnerstwa realizowana jest poprzez krajowe i regionalne programy, które wraz z nią tworzą spójny system dokumentów programowych polityki spójności w perspektywie 2021-2027 w Polsce. Dla województwa podkarpackiego przygotowany został program regionalny „Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027”, którego jednym z dokumentów wdrożeniowych jest niniejsza Strategia ZIT MOF Krosno.

W ramach wszystkich celów programu „Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027” przy wyborze projektów preferowane będą te premiujące rozwiązania proekologiczne i ochronę środowiska. Ponadto nacisk kładziony będzie na rozwój zrównoważonej mobilności oraz poprawę odporności systemu transportowego na zmiany klimatu. Program regionalny podkreśla również istotność rozwoju obszarów turystycznych z poszanowaniem lokalnych bogactw i utworzenie oraz promowanie konkurencyjnych produktów turystycznych.

W FEP przewidzianych zostało 10 priorytetów, a w ramach każdego z nich wskazano cele szczegółowe, wynikające z dokumentów unijnych (z celów szczegółowych EFRR i Funduszu Spójności)¹⁸:

Priorytety inne niż pomoc techniczna:

Priorytet 1 – Konkurencyjna i cyfrowa gospodarka

- Cel szczegółowy 1(i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii
- Cel szczegółowy 1(ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych
- Cel szczegółowy 1(iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

¹⁷ Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 (s. 44)

¹⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności

- Cel szczegółowy 1(iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

Priorytet 2 – Energia i środowisko

- Cel szczegółowy 2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych
- Cel szczegółowy 2(ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju
- Cel szczegółowy 2(iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego
- Cel szczegółowy 2(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej
- Cel szczegółowy 2(vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej
- Cel szczegółowy 2(vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

Priorytet 3 – Mobilność miejska

- Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

Priorytet 4 – Mobilność i łączność

- Cel szczegółowy 3(ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

Priorytet 5 – Przyjazna przestrzeń społeczna

- Cel szczegółowy 4(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online
- Cel szczegółowy 4(iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne
- Cel szczegółowy 4(v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej
- Cel szczegółowy 4(vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w

rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Priorytet 6 – Rozwój zrównoważony terytorialnie

- **Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich**
- Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

Priorytet 7 – Kapitał ludzki gotowy do zmian

- Cel szczegółowy 4(a) (EFS+) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej
- Cel szczegółowy 4(b) (EFS+) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływow i mobilności na rynku pracy
- Cel szczegółowy 4(d) (EFS+) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia
- Cel szczegółowy 4(e) (EFS+) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się poza formalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego
- Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
- Cel szczegółowy 4(g) (EFS+) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji

cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

- Cel szczegółowy 4(h) (EFS+) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji
- Cel szczegółowy 4(i) (EFS+) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów
- Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej
- Cel szczegółowy 4(l) (EFS+) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

Priorytet 8 – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

- Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
- Cel szczegółowy 4(g) (EFS+) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej
- Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej
- Cel szczegółowy 4(l) (EFS+) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących

i dzieci

Priorytety dotyczące pomocy technicznej:

Priorytet 9 - Pomoc techniczna (EFRR)

Priorytet 10 - Pomoc techniczna (EFS+)

Realizacja projektów zintegrowanych, wdrażanych za pomocą instrumentu terytorialnego ZIT, przewidziana została w FEP w ramach Priorytetu 6, CS 5(i) oraz w Priorytecie 3, CS 2(viii)¹⁹.

Interwencja w ramach CS 5(i), to jest „Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich” skierowana będzie na realizację zintegrowanych projektów z zakresu zrównoważonego rozwoju MOF, poprzez instrument ZIT w systemie niekonkurencyjnym. Projekty te muszą być zgodne z następującymi rodzajami działań²⁰:

- a. ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych
- b. ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury
- c. ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000
- d. fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych
- e. uzbrajanie terenów inwestycyjnych

W ramach CS 5(i) nie będą wspierane inwestycje w elementy infrastruktury drogowej (w tym parkingi), chyba, że stanowią one nieodłączny element większego projektu, nie są one dominującym elementem tego projektu, a ich koszt nie przekracza 15% kosztów kwalifikowalnych operacji.

Priorytet 3, CS 2(viii) to jest „Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej”, przewiduje zaś wsparcie skierowane dla miast i ich obszarów funkcjonalnych, w których istnieje uzasadniona potrzeba dalszego rozwoju (wzmocnienia) lub budowy systemu transportu zbiorowego. Projekty te muszą być zgodne z następującymi rodzajami działań²¹:

- a. Budowa/rozwój zintegrowanego i efektywnego systemu publicznego transportu zbiorowego na terenie miast i ich obszarów funkcjonalnych, w tym:

¹⁹ Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 – Załącznik nr 1

²⁰ Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027

²¹ Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027

- infrastruktura transportu publicznego, w tym ograniczająca zmotoryzowany ruch indywidualny lub integrująca różne formy transportu oraz działania towarzyszące rozwojowi transportu publicznego
- bezemisyjny lub niskoemisyjny tabor autobusowy
- mikromobilność i aktywne formy mobilności
- infrastruktura dla ruchu niezmotoryzowanego
- rozwój nowych rodzajów transportu zbiorowego
- inne środki transportu publicznego
- infrastruktura paliw alternatywnych
- rozwiązania cyfrowe w transporcie miejskim
- działania na rzecz taryfowej integracji transportu zbiorowego
- działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa
- inwestycje drogowe służące poprawie bezpieczeństwa poprzez likwidację miejsc niebezpiecznych lub zmniejszeniu ruchu samochodowego w centrach miast

Projekty w zakresie ZIT, w ramach tego celu realizowane będą w systemie konkurencyjnym.

Podkreślić należy, iż istotą wdrażania ZIT w perspektywie finansowej UE 2021-2027 będzie realizacja projektów zintegrowanych, ponadlokalnych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru objętego ZIT przy jednoczesnym wzmacnianiu jego relacji funkcjonalnych.

Za obowiązującymi dokumentami²²:

Projekt zintegrowany to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:

- być projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej
- deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

²² Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

2. Sposób realizacji prac

W przygotowanie Strategii ZIT MOF Krosno, na każdym jego etapie, zaangażowane były wszystkie JST MOF Krosno, a także inni interesariusze zewnętrzni. W praktyce realizowana była idea współpracy, pozyskiwania wiedzy i wymiany doświadczeń.

Szereg metod, stosowanych dla potrzeb pozyskania informacji niezbędnych do odwzorowania w **części diagnostycznej** dokumentu, realizowanej od czerwca 2023 r., prowadził do rzetelnego poznania stanu zastanego. Wśród głównych metod i narzędzi zastosowanych w trakcie realizacji projektu wymienić można:

- Trzykrotne badania ankietowe typu CAWI, promowane niezwykle sprawnie przez każdą z jst, prowadzone w:
 - lipcu 2023 r. badania diagnostyczne dotyczące ogólnego stanu funkcjonowania MOF
 - lipcu 2024 r. analizujące w sposób szczegółowy stan mobilności miejskiej
 - sierpniu 2024 r. weryfikujące sformułowane na podstawie prac diagnostycznych priorytety rozwojowe MOF Krosno

wśród mieszkańców wszystkich gmin MOF Krosno, celem zaangażowania ich w proces tworzenia Strategii, promowania idei ponadlokalności z poszanowaniem równości opinii każdego z nich

- Indywidualne wywiady pogłębione (IDI), prowadzone w lipcu 2023 r. oraz sierpniu 2024 r., z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego działającymi na terenie całego MOF Krosno
- Warsztaty z Zespołem Zadaniowym, na który składali się przedstawiciele każdej z 7 gmin MOF Krosno, oparte na modelu współpracy i otwartości, prowadzące do wspólnego wypracowania drzewa problemów, potrzeb i potencjałów, przy jednoczesnym budowaniu założeń przyszłego współdziałania w skali ponadlokalnej
- Analiza danych wtórnych, która prowadzona była ze szczególną koncentracją na identyfikację oraz scharakteryzowanie istniejących powiązań międzygminnych. Badano:
 - Dane statystyczne
 - Dokumenty strategiczne i planistyczne na poziomie krajowym, wojewódzkim, regionalnym i gminnym
 - Inne dokumenty gminne, regionalne, ponadregionalne, krajowe i europejskie
 - Ogólnodostępne opracowania i ekspertyzy
 - Dane geoprzestrzenne

Diagnoza koncentrowała się na 4 głównych sferach:

- Gospodarczej
- Społecznej
- Środowiskowej
- Mobilnościowej (z uwzględnieniem uwarunkowań przestrzennych)

Diagnozę MOF Krosno prowadzono w sposób rzetelny, z poszanowaniem idei ponadlokalności, zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy, a także ze szczególnym naciskiem na istniejące powiązania międzygminne. Kluczowe jej informacje przedstawia synteza diagnozy obszaru ZIT, opatrzona syntetycznym podsumowaniem najważniejszych wniosków dla każdej ze sfer. Bazując na przeprowadzonych pracach badawczych, płynących z nich wnioskach i obserwacjach, stosując triangulację metod wykonano również analizę SWOT w metodzie klasycznej, a także opracowano drzewa problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych MOF Krosno.

Część kierunkowa niniejszej Strategii zbudowana została w sposób hierarchiczny z zachowaniem logiki przyczynowo skutkowej, co zobrazowane zostało na Rysunku nr 3. Pierwszym jej elementem, jasno wynikającym z wszystkich najważniejszych wniosków diagnostycznych, odnoszącym się do specyfiki i powiązań MOF Krosno, było sformułowanie i opisanie celów strategicznych. Następnie z zachowaniem logiki przyczynowo skutkowej określono typy projektów, odnoszące się do każdego z nich.

Wszystkie z elementów części kierunkowej, przedstawione w niniejszej Strategii ZIT MOF Krosno (

Rysunek nr 3), zostały określone z zastosowaniem filtru i zasad SMART²³:

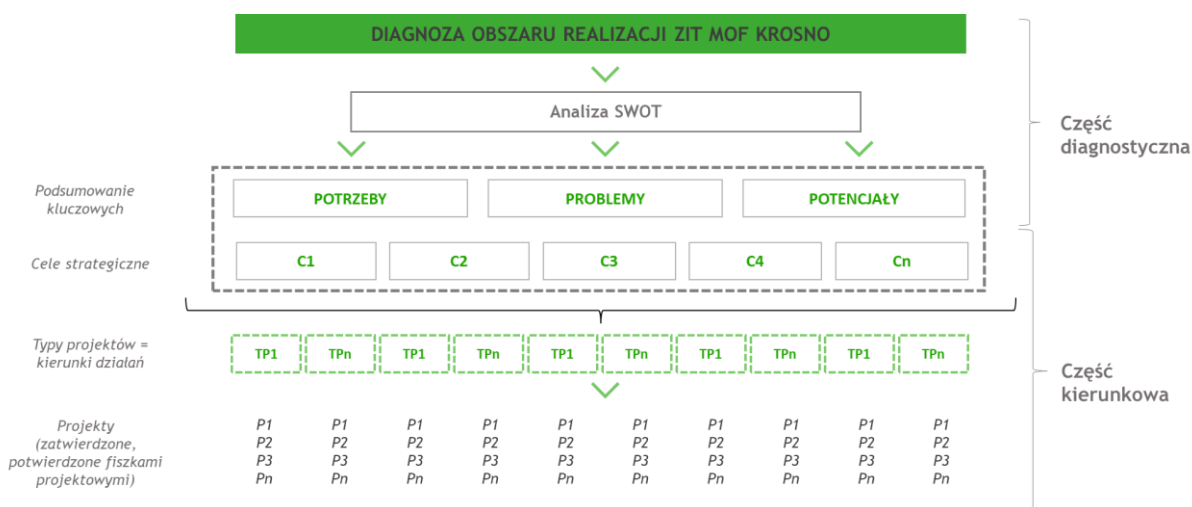
- adekwatności (ang. **s**pecific) – cele są na tyle precyzyjne, aby nie mogły być interpretowane w odmienny sposób
- mierzalności (ang. **m**asurable) – cele są tak formułowane, by można było liczbowo wyrazić stopień ich realizacji
- akceptowalności (ang. **a**cepted) – cele są zaakceptowane przez podmioty, które będą dążyć do ich osiągnięcia
- realistyczności (ang. **r**ealistic) – cele zostały określone realnie
- terminowości (ang. **t**ime-dependent) – cele są zdefiniowane precyzyjnie w wymiarze czasowym po to, by móc określać poziom ich realizacji i prowadzić monitoring

W odniesieniu do celów strategicznych oraz odpowiadającym im kierunków działań / typów projektów, przy zachowaniu idei współpracy i wewnętrznego zintegrowania, wszyscy członkowie MOF Krosno określili listę projektów, które realizowane będą

²³ Zgodnie z Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

w ramach ZIT w perspektywie 2021-2027. Lista projektów przedstawiona została wraz z informacją na temat sposobu ich wyboru oraz powiązania z innymi projektami.

Rysunek nr 3. Układ hierarchiczny celów Strategii ZIT MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne

Opis części wdrożeniowej niniejszej Strategii ZIT składa się z określenia ram i źródeł finansowania oraz opisu warunków, mechanizmów i procedur obowiązujących w realizacji strategii, takich jak system wdrażania strategii, monitoring i ewaluacja.

W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Został on zainicjowany już na etapie diagnostycznym, opisanym powyżej oraz poprzez powołanie Rady Programowej ds. Strategii ZIT MOF Krosno, stanowiącej ciało doradcze i głos społeczeństwa. Wyłożenie do publicznego wglądu projektu dokumentu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko trwały 14 marca do 5 kwietnia 2024 r., został on udostępniony na stronach internetowych i portalach BIP każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.

Projekt Strategii ZIT MOF był przedmiotem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Jej zakres oraz stopień szczegółowości określony został, zgodnie z obowiązującymi przepisami, przez Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego pismem z dnia 25 sierpnia 2023 r. oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie pismem z dnia 6 lutego 2024 r. Dokument Prognoza oddziaływania na środowisko zawiera informacje o oddziaływaniu i wpływie zaplanowanych w strategii przedsięwzięć na środowisko. Prognoza zawiera także charakterystykę działań i rozwiązań, ale także analizę i ocenę aktualnego stanu środowiska.

3. Diagnoza strategiczna obszaru realizacji ZIT

Obszarem będącym przedmiotem niniejszej Strategii ZIT, w tym diagnozy jest Miejski Obszar Funkcjonalny złożony z 7 gmin:

1. Miasto Krosno – rdzeń MOF
2. Gmina Jedlicze
3. Gmina Chorkówka
4. Gmina Korczyna
5. Gmina Krościenko Wyżne
6. Gmina Miejsce Piastowe
7. Gmina Wojaszówka

MOF Krosno mieści się w zachodniej części województwa podkarpackiego, w oddaleniu ok. 20 km w linii prostej od granicy państwa ze Słowacją, zajmuje powierzchnie 42 347 ha i jest zamieszkały przez 111 804 osób²⁴. Poglądową lokalizację MOF na tle województwa podkarpackiego wskazuje Rysunek nr 4, a jego strukturę przestrzenną Rysunek nr 5.

Rysunek nr 4. Lokalizacja MOF Krosno w odniesieniu do województwa podkarpackiego

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych GUGiK

²⁴ BDL GUS, stan na 31 grudnia 2022 r. (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

Rysunek nr 5. Struktura przestrzenna MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych GUGiK, mapa podkładowa BDOO

Przeprowadzona diagnoza koncentruje się na powiązaniach międzygminnych, będących bazą do wskazania i analizy problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych. Ośrodek subregionalny, będący jednocześnie miastem rdzeniem – Krosno, pełniący ważne funkcje gospodarcze i społeczne, otoczony jest gminami, z którymi nie tylko bezpośrednio sąsiaduje, ale także połączony jest funkcjonalnie, identyfikowane są silne relacje przestrzenne. Mają one charakter partnerski, a obszar funkcjonalny, będący przedmiotem niniejszej Strategii ZIT, wewnątrznie powiązany jest m. in.:

- Demograficznie poprzez:
 - migracje wewnętrzne w obrębie MOF
 - zbieżne trendy demograficzne
 - porozumienia w zakresie opieki zdrowotnej
- Gospodarczo poprzez:
 - koncentrację miejsc pracy dla mieszkańców całego MOF w mieście rdzeniu
 - relacje zachodzące pomiędzy podmiotami gospodarczymi
- Funkcjonalnie poprzez:

- wzajemnie uzupełniające się oferty usługowe, edukacyjne wewnątrz gmin MOF
- porozumienia w zakresie usług turystycznych i kulturowych m. in. wspólna promocja, przenikanie się uczestników imprez
- współpracę w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej
- współpracę w zakresie gospodarki odpadowej
- wspólne wyzwania rozwojowe
- Komunikacyjnie poprzez:
 - powiązania drogowe i kolejowe
 - wspólnie realizowany system transportu publicznego
 - codzienne przepływy mieszkańców związane z dojazdem do miejsc pracy i nauki
- Przestrzennie poprzez:
 - wspólny system przyrodniczy
 - uwarunkowania geograficzne

Diagnoza strategiczna wykonana została z uwzględnieniem czterech sfer:

- Gospodarczej
- Społecznej
- Środowiskowej
- Infrastrukturalnej

które w sposób kompleksowy uwzględniają i opisują pełen wachlarz uwarunkowań rozwojowych MOF Krosno. Zgodnie z krajowymi wytycznymi²⁵ diagnoza obszaru ZIT MOF Krosno nie jest częścią strategii ZIT i nie podlega uchwaleniu, z tego też względu w niniejszym dokumencie zawarto jej kompleksową syntezę wskazującą kluczowe informacje z każdej z analizowanych dziedzin mającej wpływ na obszar. Analiza SWOT jako podsumowanie syntezy diagnostycznej, stanowi zbiór podstawowych jej obserwacji i informacji. W efekcie zastosowania tej metody diagnostycznej zdefiniowano kluczowe problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe MOF Krosno, stanowiące bazę do części kierunkowej Strategii ZIT.

²⁵ Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

3.1. Sfera społeczna

Stan ludności

W 2022 roku liczba ludności MOF Krosno wynosiła 111 804 osób, co stanowiło około 5,28% populacji województwa podkarpackiego. Wartość ta od 2016 roku spadła o 3 398 osoby, to jest o około 3%. Ponadto jest to spadek większy niż prognozowany²⁶. Największą część mieszkańców MOF Krosno stanowią osoby zamieszkujące miasto rdzeń – Krosno, najmniejszą Gminę Krościenko Wyżne. Spadek liczby ludności obserwowany jest w każdej z gmin wchodzących w skład MOF Krosno, poza Gminą Chorkówka. Średnia gęstość zaludnienia w 2022 roku wynosiła około 264 os/km², z czego najwyższa wartość notowana była w mieście Krośnie - 991,3 os/km², a najniższa w Gminie Wojaszówka – 110,3 os/km². Gęstość zaludnienia MOF Krosno w 2022 roku była ponad dwukrotnie wyższa niż średnia dla województwa podkarpackiego, co wskazuje na możliwości rozwojowe i jego wysoki potencjał ludzki. Zmiany wskazanych parametrów, między rokiem 2016, 2019 i 2022 dla każdej z jst, w odniesieniu do województwa podkarpackiego, obrazuje Tabela nr 1, a gęstość zaludnienia w 2022 roku zaś Rysunek nr 6.

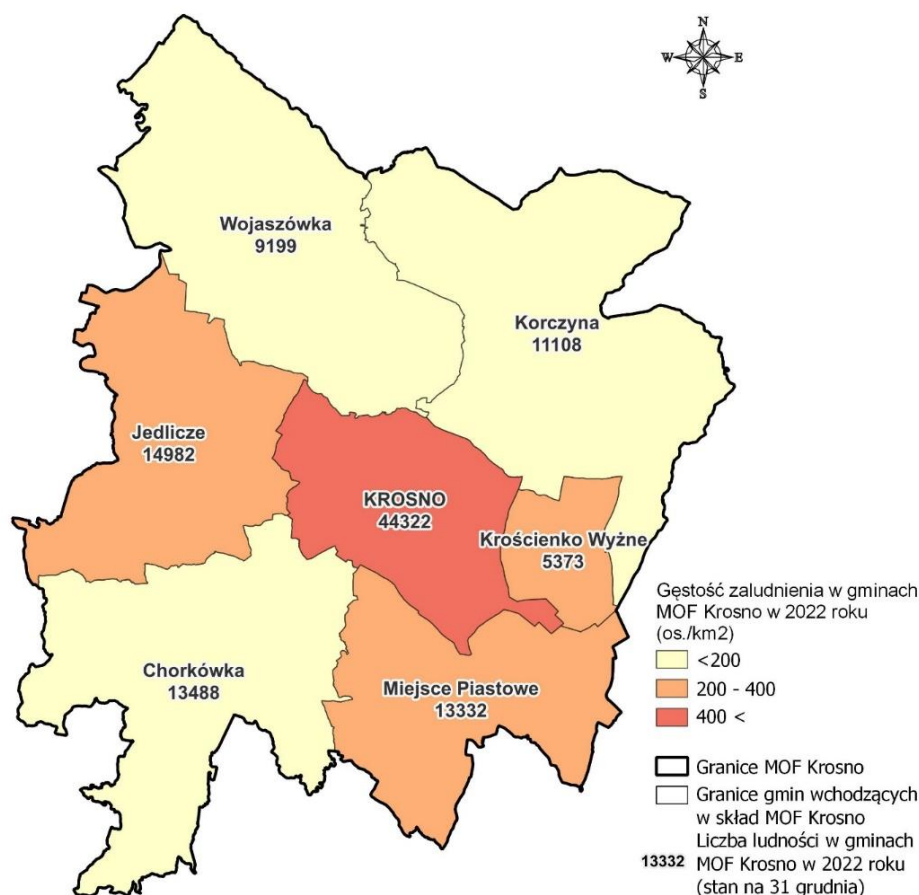
Tabela nr 1. Stan ludności w MOF Krosno i województwie podkarpackim w 2016, 2019 i 2022 roku

Nazwa jst	Liczba ludności (stan na 31 grudnia)			Gęstość zaludnienia (os/1 km ²)		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	2 127 656	2 127 164	2 079 098	119,2	119,2	116,5
MOF Krosno	115 202	115 027	111 804	272,0	271,6	264,0
Krosno	46 565	46 291	44 322	1 070,5	1 064,2	991,3
Chorkówka	13 482	13 464	13 488	174,3	174,1	174,4
Jedlicze	15 512	15 432	14 982	264,8	263,5	255,8
Korczyna	11 146	11 207	11 108	119,8	120,4	119,4
Krościenko Wyżne	5 570	5 613	5 373	341,5	344,1	350,3
Miejsce Piastowe	13 664	13 691	13 332	266,3	266,8	261,1
Wojaszówka	9 263	9 329	9 199	111,1	111,9	110,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

²⁶ Zgodnie z dokumentem przygotowanym przez GUS pn. „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030” liczba ludności MOF Krosno w 2022 roku wynosić miała 113 986. Ponadto prognozowany jest dalszy spadek tegoż parametru.

Rysunek nr 6. Stan ludności w gminach MOF Krosno w 2022 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

W gminach MOF Krosno struktura wieku mieszkańców jest porównywalna, co wskazuje Tabela nr 2. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w każdej z gmin w 2022 roku był wyższy niż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i zgodnie z dostępnymi danymi stale rośnie. Trend ten jest zgodny z występującym w całej Polsce zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa i jest zauważalny przez mieszkańców. Najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem obserwowany jest w Gminie Miasto Krosno – 27,2%, najniższy zaś w Gminie Chorkówka – 20,2%.

Tabela nr 2. Udział ludności MOF Krosno i województwa podkarpackiego według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2016, 2019, 2022

Nazwa jst	Udział ludności								
	w wieku przedprodukcyjnym (%)			w wieku produkcyjnym (%)			w wieku poprodukcyjnym (%)		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	18,4	18,2	18,7	62,9	61,5	59,5	18,8	20,4	21,7
Krosno	16,6	16,4	16,8	60,4	58,2	56,0	23,0	25,4	27,2

Chorkówka	20,1	19,3	19,5	61,9	61,4	60,3	18,0	19,3	20,2
Jedlicze	18,2	18,2	19,3	62,5	60,8	58,4	19,3	21,0	22,3
Korczyzna	19,5	19,4	19,9	62,1	60,9	59,3	18,4	19,7	20,8
Krościenko Wyżne	20,2	19,6	19,4	62,5	62,2	60,0	17,3	18,2	20,6
Miejsce Piastowe	18,7	18,2	18,8	62,3	61,5	59,5	19,0	20,4	21,6
Wojaszówka	19,1	18,7	19,2	62,2	61,2	59,8	18,7	20,1	21,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

Ruchy migracyjne

Jak wskazuje Tabela nr 3 przeważającą prawidłowością na terenie MOF Krosno jest ujemne saldo migracji na 1000 ludności, oznacza to, iż od 2016 roku więcej osób decyduje się na wyjazd z większości gmin MOF Krosno niż na przyjazd do nich. Gminami, w których obserwowane jest ujemne saldo migracji na 1000 ludności we wszystkich analizowanych latach (2016, 2019, 2022) są Krościenko Wyżne i Krosno, natomiast dodatni wskaźnik obserwuje się w gminach Chorkówka i Wojaszówka. Tendencja ta związana może być z występującą wewnątrz MOF Krosno suburbanizacją, polegającą na odpływie mieszkańców na tereny o charakterze wiejskim. Jest to kompromis między życiem w sąsiedztwie natury a dostępem do lepszego zatrudnienia czy wyższej jakości życia co związane jest z bliskością miasta. Wewnętrzne przepływy mieszkańców świadczą o silnych powiązaniach MOF Krosno.

Zdecydowana większość ruchów migracyjnych miejsce miała w obrębie kraju, saldo migracji zagranicznych w żadnej z gmin w analizowanych latach nie był niższy niż -15, ani wyższy niż 5. Emigracja z MOF Krosno umotywowana jest głównie poszukiwaniem miejsc pracy, w szczególności tych wysokopłatnych i różnorodnych, przez osoby młode, na co wskazują badania diagnostyczne przeprowadzone na potrzeby Strategii ZIT.

Tabela nr 3. Saldo migracji w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019, 2022

Nazwa jst	Saldo migracji								
	ogółem na 1000 ludności			wewnętrznych			zagranicznych		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	-0,77	-1,39	-1,00	-2 047	-3 462	-2 228	408	512	139
Krosno	-2,48	-1,62	-2,40	-102	-86	-107	-14	11	0
Chorkówka	1,34	0,74	1,56	18	22	19	0	-12	2
Jedlicze	bd.	-1,56	1,07	1	-26	11	-1	2	5
Korczyzna	1,35	-2,59	0,72	14	-35	8	1	6	0

Krościenko Wyżne	-3,04	-3,55	-5,39	-17	-22	-27	0	2	-2
Miejsce Piastowe	2,85	-2,20	-1,28	25	-31	-21	14	1	4
Wojaszówka	0,97	0,86	2,27	12	11	24	-3	-3	-3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 07.07.2023 r.)

Wychowanie przedszkolne i szkolnictwo

Krosno jest głównym ośrodkiem edukacyjnym o rozwiniętej bazie oświatowej na każdym etapie kształcenia. Korzystają z niej mieszkańcy z całego MOF, co świadczy o silnych wewnętrznych relacjach jst. Edukacja przedszkolna prowadzona jest w każdej z gmin współtworzących MOF Krosno, najwięcej placówek świadczących usługi tego typu w 2022 roku mieściło się w Krośnie (18) oraz Gminie Chorkówka (16), najmniej zaś w Krościenku Wyżnym (3). Łączna liczba przedszkoli oraz pozostałych obiektów udzielających wychowanie przedszkolne od 2016 roku jest niemal niezmienna. Najwięcej dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedną placówkę wychowania przedszkolnego, co bezpośrednio związane może być z niskim do nich dostępem, w 2022 roku zamieszkiwało Gminę Korczyna (132,67). Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w każdej gminie MOF Krosno w 2022 roku był wyższy niż 70%. Co istotne w Gminie Miasto Krosno odsetek ten przekroczył 100%, co świadczy o tym, że w krośnieńskich przedszkolach wychowanie otrzymywały dzieci niezamieszkujące miasto, najpewniej mieszkające na terenie gmin współtworzących MOF. Jest to bezpośrednie wskazanie na codzienne przepływy ludności, które świadczą o silnym wewnętrznym powiązaniu funkcjonalnym. Sytuację w zakresie wychowania przedszkolnego w MOF i województwie podkarpackim obrazuje Tabela nr 4.

Tabela nr 4. Wychowanie przedszkolne w gminach MOF Krosno oraz województwie podkarpackim w latach, 2016, 2019, 2022

Nazwa jst	Przedszkola, przedszkola specjalne, zespoły wychowania przedszkolnego oraz punkty przedszkolne [ob.]			Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedną placówkę wychowania przedszkolnego			Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym [%]		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	1 506	1 534	1 503	84,18	73,73	81,93	77,3	86,2	89,6
Krosno	18	18	18	79,69	76,06	78,06	101,5	108,6	110,5
Chorkówka	15	16	16	103,50	75,00	78,40	70,3	75,2	78,8
Jedlicze	11	11	11	92,60	86,20	96,20	56,4	65,9	71,1
Korczyna	9	8	7	118,00	110,33	132,67	73,4	76,7	81,4
Krościenko Wyżne	3	3	3	89,50	81,00	82,50	77,1	85,8	90,9

Miejsce Piastowe	9	11	11	131,67	92,75	106,75	82,5	87,9	86,9
Wojaszówka	1	1	8	280,00	260,00	60,60	72,5	78,5	84,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 13.07.2024 r.)

Na terenie MOF Krosno funkcjonuje łącznie 54 szkół podstawowych, a liczba ta jest niemal niezmienna od 2016 roku. Najwięcej placówek o tym typie mieści się w Krośnie (14) i Gminie Chorkówka (11), najmniej w Gminie Krościenko Wyżne (1). Najwięcej uczniów w 2022 roku przypadało na 1 oddział w szkołach podstawowych w gminie Krościenko Wyżne (20), najmniej w Gminie Chorkówka (12). Współczynniki skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w badanych latach wewnątrz MOF Krosno były zróżnicowane. Najniższy wskaźnik w 2022 roku odnotowany został w Gminie Krościenko Wyżne (ok. 70,40%), najwyższy zaś w mieście rdzeniu Krośnie (ok. 111,79%). Współczynnik skolaryzacji na poziomie powyżej 100% wynika z silnych powiązań funkcjonalnych między gminami, a w szczególności z pobierania nauki przez dzieci z gmin MOF w mieście rdzeniu. Sytuację w zakresie edukacji podstawowej w MOF i województwie podkarpackim obrazuje Tabela nr 5.

Tabela nr 5. Szkoły podstawowe w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019, 2022

Nazwa jst	Liczba szkół podstawowych [ob.]			Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych			Współczynnik skolaryzacji brutto – szkoły podstawowe [%]		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	-	-	-	16	15	15	92,92	93,22	90,63
Krosno	13	14	14	20	19	18	109,52	110,80	111,79
Chorkówka	12	12	11	14	12	12	91,67	86,09	81,77
Jedlicze	9	9	9	15	15	14	83,83	79,79	76,08
Korczyna	7	6	5	13	15	15	87,93	88,32	79,81
Krościenko Wyżne	1	1	1	19	18	20	71,72	68,87	70,40
Miejsce Piastowe	8	8	8	16	15	16	90,68	90,79	82,21
Wojaszówka	5	6	6	14	13	14	85,35	83,33	80,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2024 r.)

W 2022 roku²⁷ na obszarze MOF Krosno funkcjonowało 9 liceów ogólnokształcących, z czego 7 mieściło się w Krośnie, 1 w Gminie Jedlicze, 1 w Gminie Miejsce Piastowe. Liczba

²⁷ Na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

techników dla młodzieży w 2022 roku wynosiła 12, 7 znajdowało się w Krośnie, 4 w Gminie Miejsce Piastowe, 1 zaś w Gminie Jedlicze. Oferta edukacyjna w technikach MOF jest zróżnicowana, a kształcenie odbywa się między innymi w zawodach technik ekonomista, technik usług fryzjerskich, technik pojazdów samochodowych, technik górnictwa, technik informatyk czy też technik obsługi turystycznej. Dodatkowo w Krośnie działało łącznie 6 zasadniczych szkół zawodowych, szkół branżowych I i II stopnia i szkół przysposabiających do pracy zawodowej. Oferta w niniejszych placówkach również jest rozbudowana i odbywa się poprzez kształcenie w wielu zawodach między innymi operator urządzeń przemysłu szklarskiego, kucharz, mechanik, górnik eksploatacji otworowej czy ślusarz. Oznacza to, iż młodzież w wieku ponadpodstawowym, mieszkająca na terenie MOF Krosno, swoją edukację średnią w większości prowadzi w mieście rdzeniu. W roku szkolnym 2023/2024 największa liczba absolwentów według zawodów szkolnictwa zawodowego w regionie ukończyła edukację w zawodzie technik informatyk, technik pojazdów samochodowych oraz technik mechatronik²⁸. Uczniowie MOF Krosno wskazują jednak, iż nie są wspierani w wyborze ścieżki kariery zawodowej, zarówno w przypadku wyboru szkoły ponadpodstawowej jak i wyższej²⁹. Zaś w obszarze analizowanym zdiagnozowano niedostateczną współpracę lokalnych przedsiębiorców z sektorem edukacji, poprzez między innymi praktyki, programy stażowe, organizację i realizację wizyt studyjnych czy spotkań branżowych. Co równie istotnie mieszkańcy MOF Krosno edukację w zakresie przedsiębiorczości oceniają jako istotną z punktu widzenia rozwoju gospodarczego obszaru³⁰.

W Krośnie mieści się 1 szkoła wyższa, to jest Państwowa Akademia Nauk Stosowanych, która oferuje nauczanie na poziomie licencjackim, inżynierskim, magisterskim, a także prowadzi studia podyplomowe. Pozwala na studiowanie w systemie dualnym (na przykład na kierunkach takich jak mechanika i budowa maszyn oraz automatyka i robotyka), co umożliwia studentom równoczesne zdobywanie wiedzy teoretycznej na uczelni oraz praktycznych umiejętności u pracodawcy, w rzeczywistym środowisku pracy. Uczelnia świadczy usługi z zakresu doradztwa zawodowego skierowane do swoich studentów i absolwentów. Łącznie naukę w placówce otrzymuje około 2 tysięcy studentów. Na terenie Gminy Miasto Krosno funkcjonuje Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku. W Krośnie funkcjonuje Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej.

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI / PODSUMOWANIE

- Systematyczny spadek liczby ludności MOF Krosno
- Niekorzystna struktura wieku ludności i zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym w każdej z gmin

²⁸ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1617,uczniowie-wedlug-zawodow/resource/57336/table> (data pozyskania danych: 02.08.2024 r.)

²⁹ Program Rozwoju Przedsiębiorczości Miasta Krosna na lata 2023-2030

³⁰ Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.

- Występujące zjawisko migracji wewnątrz MOF, z tendencją do wyprowadzki z miasta rdzenia na rzecz gmin ościennych
- Występująca migracja zewnętrzna, związana w głównej mierze z poszukiwaniem różnorodnych i wysokopłatnych miejsc pracy wśród młodych ludzi
- Niedostateczna współpraca szkół i uczelni z lokalnymi przedsiębiorcami
- Niewystarczające wsparcie młodych w wyborze ścieżki kariery
- Dobry dostęp do usług oświatowych, wskazujący jednocześnie na silne powiązania gmin MOF z miastem rdzeniem
- Obserwowany spadek liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych świadczący o starzejącym się społeczeństwie

3.2. Sfera gospodarcza

Infrastruktura techniczna

Regionalny i lokalny system infrastruktury technicznej jest jednym z najważniejszych w skali jednostki (MOF Krosno), zapewnia jej sprawne działanie, godne warunki życia mieszkańców oraz rozwój. Na terenie MOF Krosno dostęp do infrastruktury wodociągowej jest zróżnicowany, jednak średnio niższy niż w województwie podkarpackim. Woda dostarczana jest do każdej z gmin spójnym systemem, przez Wodociągi Krośnieńskie, funkcjonujące w ramach Krośnieńskiego Holdingu Komunalnego. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2021 roku był niższy niż 50% w 3 gminach, to jest Gminie Jedlicze (32,4%), Korczyna (45,6%) oraz Wojaszówka (28,2%). Najwyższa wartość tegoż wskaźnika notowana była w Gminie Miasto Krosno (94,6%). W analizowanych (Tabela nr 6) latach wskaźnik korzystających z instalacji wodociągowej był stały.

Poziom dostępności w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej na terenie MOF Krosno ocenić należy jako wysoki. W większości gmin odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (zgodnie z danymi na 2021 rok) był wyższy niż 70%. Najwyższa wartość tego wskaźnika notowana była w Gminie Krościenko Wyżne (98,6%) i Krośnie (90,8%), najniższa zaś w Gminie Korczyna (55,7%) i Wojaszówka (60,7%). Co istotne w każdej z gmin MOF Krosno odsetek korzystających z instalacji kanalizacyjnej od 2016 roku nieznacznie rośnie. Oczyszczalnie ścieków na terenie MOF znajdują się na terenie Gminy Wojaszówka (oczyszczalnia biologiczna), a oczyszczalnie z podwyższonym poziomem usuwania biogenów także w Wojaszówce, w Jedliczu oraz w Krośnie³¹.

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno cechuje się bardzo dobrze rozwiniętą siecią gazową, a stopień wykorzystania gazu sieciowego w poszczególnych gminach jest wysoki. Odsetek korzystających z instalacji gazowej wśród ogółu mieszkańców w każdej gminie MOF jest wyższy niż 80% oraz wyższy niż wskaźnik wojewódzki.

Dostęp do infrastruktury technicznej w gminach tworzących MOF oceniany jest jako bardzo dobry, w każdej z zastosowanej na etapie diagnostycznej metodzie.

Tabela nr 6. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie MOF Krosno oraz w województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2021³²

Nazwa jst	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności								
	Wodociągowej [%]			Kanalizacyjnej [%]			Gazowej [%]		
	2016	2019	2021	2016	2019	2021	2016	2019	2021

³¹ Plan gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru obejmującego Miasto Krosno oraz Gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Chorkówka, Korczyna, Wojaszówka i Krościenko Wyżne – Aktualizacja 2019

³² Najnowsze dostępne do pobrania dane na dzień 13.07.2023 r.

Województwo podkarpackie	80,6	81,2	81,4	69,7	71,1	72,4	72,2	72,7	74,8
Krosno	94,4	94,5	94,6	90,3	90,6	90,8	97,3	97,3	94,2
Chorkówka	67,6	68,3	68,7	68,3	71,7	76,4	91,3	90,6	92,0
Jedlicze	32,1	32,0	32,4	68,7	69,2	70,3	97,4	97,3	97,6
Korczyna	44,4	44,9	45,6	54,1	55,0	55,7	83,8	83,3	84,8
Krościenko Wyżne	80,2	80,7	81,1	98,5	98,6	98,6	93,8	94,6	96,4
Miejsce Piastowe	52,4	54,7	55,5	95,0	95,2	95,3	95,5	95,0	96,7
Wojaszówka	28,7	28,6	28,2	59,0	60,1	60,7	82,7	82,5	85,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

Gospodarka odpadami na terenie MOF Krosno bazuje na wspólnych dla wszystkich gmin rozwiązaniach. Funkcjonujący Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Krośnie, posiadający status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK), umożliwia nowoczesną, skuteczną i bardziej ekologiczną niż przed laty gospodarkę odpadową całego regionu. Jest obiektem przetwarzającym odpady komunalne dostarczane z każdej z jst MOF Krosno, co świadczy o ich funkcjonalnym zintegrowaniu, a łącznie z jej usług docelowo skorzystać ma 28 gmin. Ponadto na obszarze analizowanym funkcjonuje łącznie 8 Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK). Zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego na lata 2020 – 2026 z perspektywą do 2032 roku na terenie miasta rdzenia realizowana jest inwestycja polegająca na budowie bloku energetycznego opalanego paliwem wytworzonym na bazie pozostałości z sortowania odpadów komunalnych, który produkować będzie energię ciepłą oraz elektryczną.

Gospodarka

Zdecydowana większość miejsc pracy wykonywanej w obszarze objętym analizą skumulowana jest w Krośnie. Miasto to jest ważnym centrum gospodarczym w skali całego województwa, licznie przyciąga pracowników oraz konsumentów z całego MOF oraz okolic.

W 2022 roku średnia wysokość dochodów budżetów gmin MOF Krosno na 1 mieszkańca wynosiła ok. 6 705 zł, wydatków zaś 6 788 zł. Oznacza to, że zarówno dochody jak i wydatki były zbliżone do średniej dla województwa podkarpackiego. Warto zaznaczyć jednak wpływ na te wskaźniki wartości dla miasta rdzenia – Krosna, które znacznie różnią się od pozostałych gmin. Zauważyć należy, że zarówno dochody jak i wydatki w każdej jst rosły w analizowanych latach.

Warto zaznaczyć jednak, że mimo, iż dochody budżetów jst na 1 mieszkańca średnio od 2016 roku rosły, z powodu zmian w systemie podatkowym w 2019 r. wpływy z podatku PIT do budżetów gmin zmniejszyły się³³, co skutkuje pogorszoną sytuacją finansową samorządów. Wyżej wskazane charakterystyki obrazuje Tabela nr 7.

Tabela nr 7. Dochody i wydatki z budżetów gmin na 1 mieszkańca w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022

Nazwa jst	Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca [zł]			Wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca [zł]		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	4 012,29	5 500,32	6 766,98	3 884,83	5 533,90	7 006,35
Krosno	6 267,82	8 993,61	10 134,59	5 886,24	8 364,68	10 612,58
Chorkówka	3 727,86	5 111,97	6 309,68	3 539,95	5 793,08	6 055,88
Jedlicze	3 334,50	4 398,78	5 501,11	3 123,00	4 237,65	5 761,85
Korczyna	3 616,49	4 751,11	6 014,12	3 593,47	4 688,00	6 054,15
Krościenko Wyżne	3 372,78	4 151,81	6 094,85	3 249,99	4 147,20	6 202,49
Miejsce Piastowe	3 358,53	5 000,62	6 024,17	3 210,48	5 222,27	6 201,54
Wojaszówka	3 519,02	5 350,99	6 854,83	3 281,67	5 251,54	6 624,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2024 r.)

Jednym ze zjawisk obrazujących sytuację gospodarczą jest bezrobocie (Tabela nr 8). Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku we wszystkich gminach MOF Krosno był niższy niż w województwie podkarpackim i znacznie niższy niż w 2016 roku. Najniższy wskaźnik notowany był w Gminie Korczyna (2,6%), najwyższy zaś w Gminie Chorkówka (3,6%). Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym między 2019 a 2022 rokiem nieznacznie wzrósł średnio na terenie MOF Krosno, co spowodowane być może ogólnokrajową sytuacją gospodarczą (np. kryzys związany z pandemią COVID-19). W 2022 roku łączna liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych wynosiła w MOF Krosno 1 941. W Krośnie największy odsetek wśród bezrobotnych zarejestrowanych w 2022 r. stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (28%) i średnim zawodowym (28%), w powiecie krośnieńskim zaś osoby z wykształceniem zawodowym / branżowym (30%).

³³ <https://www.doradcasamorządu.pl/135-sas3-2021/5319-skutki-zmian-w-pit-dla-bud%C5%BCet%C3%B3w-gmin,-miast,-powiat%C3%B3w-i-wojew%C3%B3dztw.html>

Tabela nr 8. Zjawisko bezrobocia w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022

Nazwa jst	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]			Bezrobotni zarejestrowani [os.]		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	8,0	5,8	5,6	107 567	75 455	69 046
Krosno	5,0	2,6	2,9	1 415	695	720
Chorkówka	6,4	3,6	3,6	537	294	294
Jedlicze	4,8	2,7	3,1	468	257	268
Korczyna	4,7	2,6	2,6	325	179	172
Krościenko Wyżne	5,3	2,2	3,0	183	77	96
Miejsce Piastowe	5,0	2,3	2,8	430	196	222
Wojaszówka	5,3	2,6	3,1	307	147	169

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2022 r. w Krośnie wynosiło 5 421 zł, zaś w powiecie krośnieńskim 4 841 zł, co w relacji do średniej krajowej (= 100) wynosi odpowiednio 80,8 i 72,2.

Badanie poziomu przedsiębiorczości wykonane zostało m. in. w oparciu o wskaźniki dotyczące wpisów do rejestru REGON i w sposób skrótowy przedstawione w Tabeli nr 9. MOF Krosno cechował się w 2022 roku średnio wyższą liczbą podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności niż w województwie podkarpackim. Najwyższy wskaźnik notowany był w Krośnie (1 356), najniższy zaś w Gminie Chorkówka (731). Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w 2022 roku w MOF Krosno wynosiła 11 678 i co istotne od 2016 roku wzrosła o ponad 1 tys. W strukturze zauważalnie przeważają podmioty zatrudniające do 9 pracowników (łącznie 11 264), a jedynie w Gminie Miasto Krosno zarejestrowane są podmioty zatrudniające powyżej 250 pracowników.

Tabela nr 9. Podmioty wpisane do rejestru REGON w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022

Nazwa jst	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności			Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON		
	2016	2019	2022	2016	2019	2022
Województwo podkarpackie	788	851	977	167 749	181 107	203 190
MOF Krosno	-	-	-	10 304	10 724	11 678
Krosno	1 206	1 217	1 356	5 615	5 634	6 011

Chorkówka	580	650	731	782	875	986
Jedlicze	616	658	755	956	1 016	1 131
Korczyną	747	788	916	833	883	1 018
Krościenko Wyżne	898	998	1 135	500	560	610
Miejsce Piastowe	722	777	869	986	1 064	1 158
Wojaszówka	682	742	831	632	692	764

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

Istotnym, z punktu widzenia gospodarczego jest, iż na terenie MOF Krosno, w Gminie Jedlicze, prężnie funkcjonuje Targowisko „Mój Rynek”, które pełni funkcje czynnika wzmacniającego przedsiębiorczość i rolnictwo, a także integruje społeczność MOF oraz Targ Krosno, znajdujący się w mieście Krosno.

Kluczowymi branżami MOF Krosno są³⁴:

- przemysł szklarski jako jeden z najważniejszych i najbardziej kojarzonych z obszarem
- przemysł naftowo-gazowniczy, o silnych powiązaniach historycznych z regionem
- motoryzacja
- lotnictwo
- przetwórstwo tworzyw sztucznych
- przemysł meblarski
- branża budowlana

Niemniej wnioski płynące z wykonanych na potrzeby niniejszej Strategii badań wskazują, iż rynek pracy cechuje się małym zróżnicowaniem oraz deficytem wysokopłatnych posad. Etos i jakość pracy jednak oceniane są jako wysokie.

Na terenie MOF Krosno od 2021 r. funkcjonuje Inkubator Przedsiębiorczości, którego celem jest zwiększenie poziomu przedsiębiorczości i samozatrudnienia na obszarze MOF Krosno oraz wspieranie rozwoju gospodarczego, w tym działalności innowacyjnej.

Co istotne jako jedne z kluczowych tendencji w krośnieńskiej gospodarce wymieniane są wysoki poziom przedsiębiorczości, wysoki potencjał przedsiębiorczy młodych oraz niewystarczająca dostępność wykwalifikowanej kadry pracowniczej. Ponadto jako duże ograniczenie we wzroście poziomu gospodarki w MOF wskazywane są niewystarczające dostosowanie programów nauczania do potrzeb lokalnej gospodarki oraz drenaż mózgów, objawiający się intensywnym odpływem osób młodych do innych, większych ośrodków miejskich. Opracowanie pn. Program Rozwoju Przedsiębiorczości Miasta

³⁴ Na podstawie: <https://investinkrosno.pl/> oraz Strategii Rozwoju Gmin wchodzących w skład MOF Krosno

Krosna na lata 2023-2030 identyfikuje również, iż w mieście rdzeniu potencjał młodych osób do rozwoju lokalnej gospodarki jest niewykorzystywany w pełni³⁵.

Tereny inwestycyjne

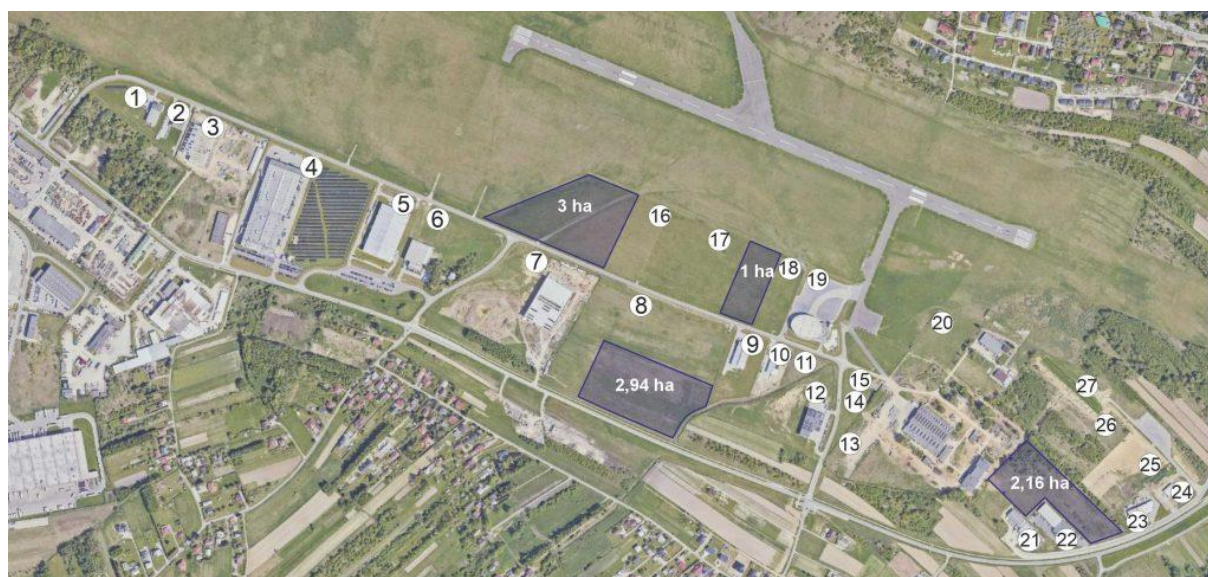
Gminy wchodzące w skład MOF Krosno posiadają w swoim portfelu ofertę inwestycyjną. W południowej części Gminy Miasto Krosno mieści się strefa inwestycyjna „Krosno – Lotnisko” (

³⁵ Program Rozwoju Przedsiębiorczości Miasta Krosna na lata 2023-2030

Rysunek nr 7), w której skład wchodzi nieruchomości kompleksowo uzbrojone i objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Strefa zajmuje ogólną powierzchnię 49,5923 ha, z czego 40,4995 ha (82%) jest udostępnione inwestorom i skupia 27 podmiotów, aktualnie powierzchnia dostępnych terenów wynosi 9,1 ha³⁶.

³⁶ <https://investinkrosno.pl/oferty-inwestycyjne/> (dostęp: 28.06.2024 r.)

Rysunek nr 7. Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko” wraz z wykazem inwestorów

Strefa Inwestycyjna "Krosno - Lotnisko" (49,6 ha)

 Dostępne tereny (9,1 ha)

1. PMC Project Sp. z o.o.	11. Domel Narzędzia J. Tomczyk	21. ICAR W. Cieplik
2. STIMO Sp. z o.o.	12. EUROSIM 3 R. Mrozek	22. Darlas Sp. z o.o.
3. DEFENDOOR Sp. z o.o.	13. AW Logistyka Sp. z o.o.	23. Total Turbo Service M. Drozd
4. SPLAST Sp. z o.o. Sp.k.	14. Agencja Reklamowa Media Design	24. ENTRE S.C.
5. ECO-LINE Sp. z o.o.	15. Garden Steel M. Jasiński	25. PELMET Sp.j.
6. LAMINEX Sz. Jurczyk	16. Aviation Training Center Sp. z o.o.	26. WIPMEB Sp. z o.o.
7. MAX-STONE Sp. z o.o. Sp.k.	17. Small GIS Sp. z o.o.	27. Pracownia Szklą i Ceramiki "Zajdel"
8. Agencja Rozwoju Przemysłu S.A.	18. Royal Star K. Pawelek	
9. MEESE POLSKA Sp. z o.o.	19. Dolina Ruchlinu Sp. z o.o.	
10. TARPOM S.A.	20. ASGB Automatic Service	

Źródło: <https://investinkrosno.pl/oferty-inwestycyjne/> (dostęp: 28.08.2024 r.)

Kolejną strefą inwestycyjną mieszczącą się w MOF Krosno, na terenie miasta Krosno w bezpośrednim sąsiedztwie Gminy Krościenko Wyżne i Miejsce Piastowe, jest Strefa Inwestycyjna „Krosno 2” o powierzchni łącznej 111,6 ha, cechująca się bardzo dobrą lokalizacją w pobliżu ważnych ciągów komunikacyjnych - drogi krajowej nr 19, najbliższa stacja kolejowa oddalona jest zaś o ok. 500 m. Teren jest obecnie (stan na sierpień 2024 r.) nieużytkowany, trwają prace nad sporządzeniem dla niego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego³⁷. Strefa Inwestycyjna „Krosno 2” cechuje się brakiem pełnego uzbrojenia, koniecznego do przyciągania inwestorów i rozwoju gospodarczego miasta. Jej aktualne zagospodarowanie przedstawia

³⁷ Uchwała Nr L/ 1426 /22 Rady Miasta Krosno z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Krosno „Strefa inwestycyjna - Krosno 2”

Rysunek nr 8.

Rysunek nr 8. Strefa Inwestycyjna „Krosno 2”

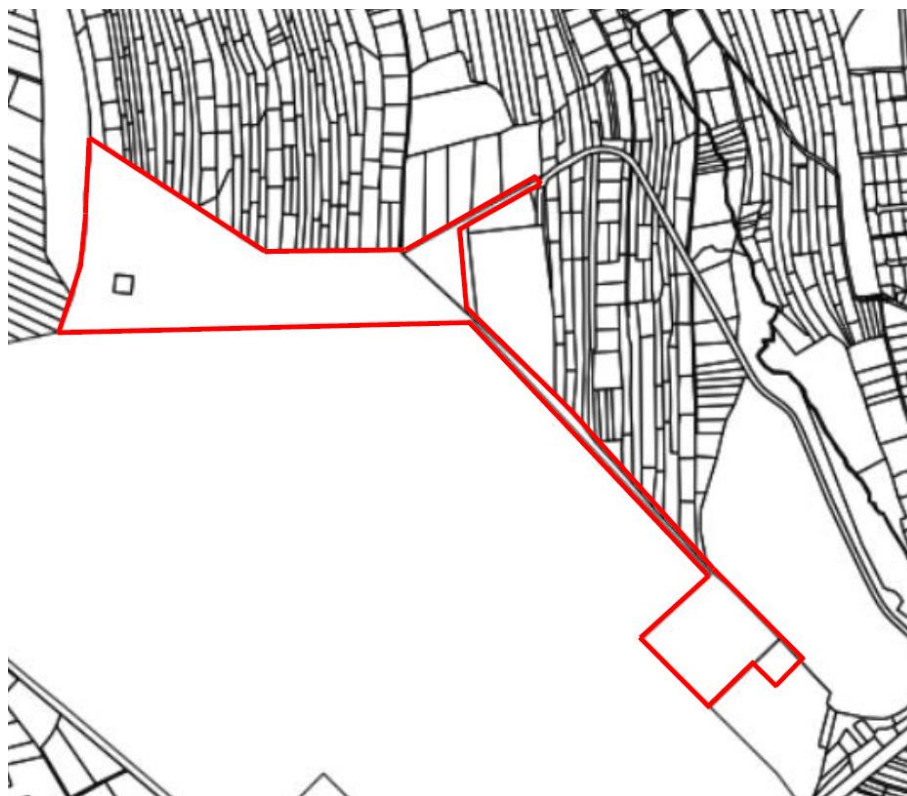
Źródło: <https://investinkrosno.pl/> (dostęp: 12.07.2023 r.)

W bezpośrednim sąsiedztwie Strefy Inwestycyjnej „Krosno 2”, w pobliżu byłego lotniska „Iwonicz”, w granicach administracyjnych Gminy Krościenko-Wyżne, zlokalizowane są nieruchomości przeznaczone pod tereny inwestycyjne. Ich planowana powierzchnia wynosi ok. 16 ha, a skomunikowanie drogowe zapewnione jest przez drogę dojazdową, która umożliwi dojazd od drogi krajowej nr 19. Strefa inwestycyjna cechuje się brakiem uzbrojenia, umożliwiającą efektywne pozyskiwanie inwestorów i rozwój nowych inwestycji. Zgodnie z dokumentami planistycznymi gminy³⁸ obszary te oznaczone są jako tereny zabudowy produkcyjnej, przemysłowej, składów i infrastruktury oraz tereny zabudowy produkcyjno-usługowej. Według stanu na czerwiec 2024 r., Gmina przystąpiła do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących niniejszy obszar³⁹.

³⁸ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krościenko Wyżne (Uchwała nr LI/344/2023 Rady Gminy Krościenko Wyżne z dnia 30 listopada 2023 r.)

³⁹ Uchwała NR LV/401/2024 Rady Gminy Krościenko Wyżne z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu geodezyjnego Krościenko Wyżne, położonej w rejonie ul. Spacerowej, Uchwała Nr LV/400/2024 Rady Gminy Krościenko Wyżne z dnia 26 kwietnia 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu geodezyjnego Krościenko Wyżne, położonej przy południowej granicy gminy

Rysunek nr 9. Nieruchomości przeznaczone pod tereny inwestycyjne w gminie Krościenko Wyżne

Źródło: UG Krościenko-Wyżne

Czwartym znaczącym terenem inwestycyjnym, o powierzchni ok. 20 ha, jest Strefa Inwestycyjna Innowacyjnych Technologii Szczepańcowa – Lotnisko, mieszcząca się w Gminie Chorkówka. Jej stopień wykorzystania wynosi ok. 90%, posiada ona dostęp do dróg publicznych, cechuje się rozwiniętą infrastrukturą komunikacyjną, a zgodnie z dokumentami planistycznymi przeznaczona jest na cele produkcyjne, usługowe, handlowe, składowe i magazynowe. Strefa posiada następujące instalacje sieci urządzeń infrastrukturalnych:

- możliwość podłączenia do sieci energetycznej - 2 stacje trafo,
- sieć wodociągowa (miejska),
- sieć kanalizacji burzowej i sanitarnej,
- możliwość podłączenia do światłowodu,
- możliwość podłączenia do sieci gazowej.

Tabela nr 10. Analiza wykorzystania i stopnia przygotowania terenów inwestycyjnych w MOF Krosno

Nazwa terenu inwestycyjnego	Powierzchnia (ha)	Powierzchnia dostępna (ha)	Powierzchnia wykorzystywana (ha)	Stopień wykorzystania	Stopień uzbrojenia
Krosno – Lotnisko	49,5923	9,1	40,4923	Ok. 82%	100%

Strefa Inwestycyjna "Krosno 2"	111,60	111,60	0,00	0%	10%
Tereny w gminie Krościenko Wyżne	16,00	16,00	0,00	0%	0%
Strefa Inwestycyjna Innowacyjnych Technologii Szczepańcowa - Lotnisko	20,00	2,00	18,00	90%	100%
MOF Krosno	197,1923	138,7	58,4923	Ok. 30%	Nd.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ogólnodostępnych danych oraz danych UG i UM

Mimo, iż strefy inwestycyjne w MOF Krosno mają charakter obszarowy i położone są w czterech gminach, mają niebagatelne znaczenie dla całego analizowanego obszaru. Zajmują łączną powierzchnię około 197,1923 ha, w większości jednak nie są dotychczas wykorzystywane. Powodem tego stanu jest niedostateczny stopień uzbrojenia, a co za tym idzie nie są one dość atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów. Z powyższych analiz wynika więc, iż dozbrajanie terenów inwestycyjnych jest konieczne i powinno być jednym z kluczowych działań podejmowanych przez gminy MOF w najbliższych latach. Również mieszkańcy postrzegają tę potrzebę za istotną dla rozwoju gospodarczego obszaru, aż ok. 20% ankietowanych wskazało, iż uzbrajanie i dostosowywanie do potrzeb przedsiębiorców istniejących terenów inwestycyjnych jest kluczowe⁴⁰.

Zgodnie z badaniami ankietowymi, przeprowadzonymi w ramach prac diagnostycznych, dążenie do atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy to najważniejszy w oczach mieszkańców cel strategiczny, do którego dążyć powinien MOF Krosno. Aż 67% ankietowanych wskazuje, iż brak perspektyw dla osób młodych to jedno z najważniejszych problemów w MOF. Uczestnicy jako poważny problem wskazują również brak różnorodnych miejsc pracy. Odpowiedzią na wskazywane przez mieszkańców i pozostałych interesariuszy problemy jest rozwój stref inwestycyjnych w MOF Krosno, który odbywać powinien się w pierwszej kolejności przez ich dozbrajanie. Zaktywizowane strefy inwestycyjne, cechujące się rozwiniętymi powiązaniem komunikacyjnymi oraz uzbrojeniem, staną się bowiem ośrodkiem gospodarczym MOF i okolic, przyciągającym nowych inwestorów ze świata i kraju, będącym biegunem wzrostu technologicznego i koncentrującym nowe, liczne miejsca pracy. Ich występowanie i dalszy rozwój są szansą poprawy jakości pracy, a docelowo życia mieszkańców całego obszaru. Działania MOF w sferze gospodarczej, w tym rozwój wspólnej oferty inwestycyjnej, wskazywane są jako priorytetowe w przyszłym jego rozwoju.

⁴⁰ Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, realizowane w sierpniu 2024 r.

Kultura

W ramach prac nad Strategią ZIT wykonana została pogłębiona analiza bazy i oferty instytucji kultury funkcjonujących w MOF Krosno, która świadczy o niewykorzystywanych i wymagających działań rozwojowych walorach kulturowych.

Głównymi ośrodkami kultury funkcjonującymi na terenie MOF Krosno są domy kultury, takie jak:

- Regionalne Centrum Kultur Pogranicza funkcjonujące w Krośnie, prowadzące działania z zakresu upowszechniania kultury i edukacji wśród każdej z grup wiekowych oraz realizujące zadania skierowane na kraje pogranicza, w celu prezentacji i rozwoju kultury narodów pogranicza oraz budowania międzykulturowego dialogu. Instytucja organizuje około 200 różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych rocznie.
- Gminny Ośrodek Kultury w Jedliczu prowadzący liczne formy działalności kulturalnej.
- Gminny Ośrodek Kultury w Korczynie
- Gminne Centrum Kultury i Biblioteka w Miejscu Piastowym
- Gminne Centrum Kultury, Czytelnictwa i Sportu w Chorkówce
- Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji w Wojaszówce

Poza ośrodkami kultury w MOF Krosno, funkcję kulturalno-edukacyjną pełnią centra edukacyjne, między innymi Centrum Aktywności Młodzieży w Krośnie czy Centrum Edukacji Przyrodniczej w Pietruszej Woli, w gminie Wojaszówka. Drugi z obiektów umożliwia korzystanie z edukacji ekologicznej wielu osobom jednocześnie, z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi multimedialnych i specjalistycznych pomocy naukowych. Mimo, iż centrum prężnie prowadzi swoją działalność i dobrze prosperuje, identyfikowana jest potrzeba jego rozwoju poprzez na przykład adaptację piętra budynku, w którym się znajduje. Zgodnie z przeprowadzoną analizą ilość centr edukacyjno-kulturalnych i rekreacyjnych, służących zarówno mieszkańcom jak i turystom, w MOF jest niewystarczająca, a jakość i stan istniejących wymagają działań modernizacyjnych.

Na terenie MOF Krosno funkcjonuje 9 muzeów⁴¹, z czego najważniejszymi są⁴²:

- Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce (Gmina Chorkówka) – stanowiące najlepiej rozpoznawalną markę turystyczną w całym MOF Krosno⁴³
- Centrum Dziedzictwa Szkła – będące drugą najlepiej rozpoznawaną marką

⁴¹ Na podstawie danych z BDL GUS na 2022 rok (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

⁴² <https://visitkrosno.pl/>

⁴³ 13 pozycja w rankingu rozpoznawalności wybranych marek turystycznych województwa podkarpackiego z 22,8% deklaracji znajomości tego obiektu (źródło: Szpara K., Gierczak-Korzeniowska B., Stopa M., Raport z ilościowych badań wizerunku turystycznego województwa podkarpackiego 2024, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2024)

turystyczną MOF Krosno w ogólnopolskich badaniach wizerunku turystycznego województwa podkarpackiego

- Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej
- Muzeum Rzemiosła w Krośnie
- Muzeum Podkarpackie w Krośnie
- Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu

Izby muzealne aktywnie funkcjonują na terenie MOF Krosno, jednak nie wszystkie w pełni wykorzystują swój potencjał i nie docierają do wszystkich możliwych odbiorców. Ograniczenia związane są między innymi z niewystarczającym dostosowaniem obiektów kulturowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, brakiem podjazdu lub wind. Dodatkowo nie wszystkie sale muzealne są wyposażone w nowoczesną, dostosowaną do współczesnych standardów aparaturę techniczną do wystaw multimedialnych. Wprowadzenie udogodnień infrastrukturalnych i modernizacja, dostosowanie do współczesnych trendów są potrzebne, aby placówki mogły zyskać konkurencyjność w regionie. Mieszkańcy MOF Krosno w badaniu ankietowym wskazują, iż w sektorze kultury najważniejszymi działaniami są modernizacja i remonty istniejących zabytków i obiektów kultury, a także zwiększenie atrakcyjności poszczególnych ich elementów⁴⁴.

Organizacja imprez kulturalnych najczęściej ma miejsce w Krośnie (215), najrzadziej zaś w Gminie Korczyzna (19)⁴⁵. Wydarzenia kulturalne, mimo iż mają miejsce w konkretnych gminach swoim zasięgiem i uczestnictwem obejmują mieszkańców z całego MOF Krosno, najpopularniejszymi z nich są m. in.:

- Dożynki Gminne
- Biesiada Karpacka w Chorkówce
- Festiwal Kultur Pogranicza - Karpackie Klimaty
- Impreza Balony nad Krosnem (w tym Międzynarodowe Górskie Zawody Balonowe)
- Young Arts Festival Krosno
- Ogólnopolski Rajd Rowerowy
- Dni Jedlicza

Na terenie obszaru funkcjonują 3 kina, mieszczące się w mieście rdzeniu⁴⁶. Działalność kulturalna prowadzona jest również przez Biblioteki publiczne. Na terenie MOF Krosno w 2022 roku funkcjonowało łącznie 35 bibliotek publicznych wraz z filiami, z czego najwięcej mieściło się w Gminie Chorkówka (9) i Krosno (8), najmniej zaś w Gminie Korczyzna (2) i Krościenko Wyżne (2). Najwięcej bibliotek publicznych przypadających na 10 tys. ludności znajdowało się w Gminie Chorkówka (6,7). Na jedną placówkę biblioteczną zaś największa

⁴⁴ Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.

⁴⁵ Na podstawie danych z BDL GUS na rok 2021 (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

⁴⁶ Na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

liczba ludności przypadała w Gminie Korczyn (5 554). Zauważalną tendencją, w każdej z gmin MOF Krosno, jest spadek liczby czytelników bibliotek publicznych. Wskaźnikiem świadczącym o zaangażowaniu mieszkańców w działalność kulturalną jest liczba wszystkich kół, klubów i sekcji zainteresowań. Wyraźną pozycję lidera piastuje Krosno, gdzie w 2022 r. działało 49 takich form, pozostałe działały też w gminach Jedlicze i Miejsce Piastowe.

Niewątpliwie słabą stroną obecnej oferty kulturalno-rozrywkowej jest niewystarczające dostosowanie oferty do oczekiwań młodych osób⁴⁷. Mieszkańcy MOF wskazują, iż udział w wydarzeniach i imprezach kulturalnych stanowi metodę spędzania wolnego czasu cechującą się niską atrakcyjnością i potrzebą zmian, ze względu między innymi na ich niską częstotliwość i dostępność⁴⁸. Przekłada się to na utrzymującą się, stosunkowo niską liczbę uczestników życia kulturalnego MOF. Zgodnie z danymi BDL GUS wydatki budżetów gmin MOF Krosno w dziale 921 tj. kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w 2022 r. stanowiły ok. 18% wydatków z budżetów ogółem, natomiast w 2016 r. było to ok. 22%. Oznacza to, iż obszar ten jest słabiej dofinansowywany, a zasadnym okazać może się czerpanie w tym zakresie finansowania ze źródeł zewnętrznych.

Większość instytucji kultury funkcjonujących na terenie MOF oraz wydarzeń kulturalnych ma charakter lokalny i koncentruje się na zaspokajaniu potrzeb i zaangażowaniu mieszkańców poszczególnych gmin. W MOF nie funkcjonuje placówka kultury o zasięgu ponadlokalnym, szerzej rozpoznawalna w skali całego regionu. Dodatkowo w regionie brakuje jednoznacznie zidentyfikowanego szlaku kulturowego, który spajał i integrowałby potencjał 7 gmin MOF Krosno.

Turystyka

Sektor turystyki stanowi dla MOF Krosno niezwykle ważny potencjał i bodziec rozwojowy. Rejon jest bogaty w atrakcje turystyczne, zarówno te o charakterze naturalnym, wynikające z bogatych walorów środowiskowych, jak i te stworzone przez człowieka. Tenże obraz MOF odnajduje bardzo silne odzwierciedlenie w badaniach, m. in. wśród jego mieszkańców, przeprowadzonych w ramach prac strategicznych, bowiem aż 50% ankietowanych wskazało, iż możliwość rozwoju turystyki opartej na unikalnych atrakcjach regionalnych to potencjał rozwojowy MOF Krosno.

Niemniej, mimo wysokich walorów, obszar nie jest w skali kraju postrzegany jako pierwszego wyboru destynacja wakacyjna lub weekendowa, a atrakcje turystyczne nie są powszechnie rozpoznawalne. Zgodnie z badaniami ruchu turystycznego w województwie podkarpackim⁴⁹ wśród odwiedzających region dominują rodziny z dziećmi oraz seniorzy

⁴⁷ Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2023-2030 (przyjęta Uchwałą Nr LXIII/1773/23 Rady Miasta Krosna z dnia 28 września 2023 r.)

⁴⁸ Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.

⁴⁹ Szpara K., Gierczak-Korzeniowska B., Stopa M., *Raport z badań ruchu turystycznego w województwie podkarpackim 2023*, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2023

i kuracjusze pobliskich miejscowości uzdrowiskowych. Zarówno w przypadku pierwszej jak i drugiej grupy interesariuszy pobyt na terenie MOF Krosno w większości przypadków jest krótszy niż 2 dni (1 nocleg). Ponadto zgodnie ze wskazanym opracowaniem turyści pochodzą głównie z województwa podkarpackiego i sąsiednich.

Najważniejsze atrakcje turystyczne regionu przypisać można do następujących kategorii:

1. muzea
2. pałace i dwory
3. obiekty sakralne
4. formy ochrony przyrody i inne obiekty o wysokich walorach środowiskowych
5. szlaki oraz ścieżki turystyczne lub spacerowe, wieże widokowe
6. podmioty gastronomiczne

Umożliwiają one sformułowanie bogatej i ciekawej oferty o charakterze kulturowym oraz krajoznawczym, z ważnym komponentem turystyki aktywnej (głównie rowerowej, pieszej i kajakowej) zarówno dla turystów (rodzin z dziećmi) przyjeżdżających na kilka dni do gmin MOF Krosno, jak i dla kuracjuszy przebywających w sąsiednich miejscowościach uzdrowiskowych.

Niezwykle istotne, dla całego MOF Krosno, jest jego dziedzictwo historyczne związane z przemysłem naftowym. Bowiem na terenie MOF, w Gminie Chorkówka, w miejscowości Bóbrka, w II połowie XIX w. uruchomiona została pierwsza na świecie kopalnia ropy naftowej. W regionie otwarto także destylarnie i rafinerie, tym samym stał on się kolebką wydobycia tego surowca, ponadto założona została tu pierwsza na świecie spółka naftowa. Co unikatowe w skali świata, wieś Bóbrka łączy dziewiętnastowieczne tradycje wydobywcze z wymaganiami współczesnego górnictwa naftowego. Na terenie historycznej kopalni, pochodzącej sprzed 160 lat, do dziś działa przedsiębiorstwo naftowe, które eksploatuje ropę dla celów przemysłowych zarówno z nowych, jak i z pierwotnych odwiertów⁵⁰, a także Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza. MOF Krosno posiada także niezwykle bogate tradycje hutnicze oparte na przemyśle szklarskim, kształtowane od niemal 100 lat. Krosno i okolice nazywane są szklanym zagłębiem – jest tutaj największe w Polsce zagęszczenie hut szkła i pracowni artystycznych związanych ze szkłem. Obiektem promującym wiedzę w tym zakresie jest Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie. Zaznaczyć należy więc, iż przemysłowe dziedzictwo historyczne MOF jest bodźcem rozwojowym zarówno w sferze turystycznej jak i gospodarczej.

Najważniejszymi atrakcjami turystycznymi regionu są ponadto m. in.:

- Zamek Kamieniec w gminie Korczyn

⁵⁰ <https://zabytek.pl/pl/obiekty/bobrka-najstarsza-kopalnia-ropy-naftowej>

- Zabytkowy rynek w Krośnie z renesansowym ratuszem, domem wójtowskim oraz zabytkowymi kamienicami
- Miejscowość Kopytowa w Gminie Chorkówka
- Wieża widokowa w Korczynie-Czarnorzekach
- Zespół dworski w miejscowości Jaszczew (na który składają się Dwór Stojowskich, Oficyna dworska, Park podworski)
- Liczne zabytkowe kościoły i cerkwie
- Zabytkowe pałace i dwory

Na terenie MOF Krosno do rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest 264 obiektów. 124 zabytków znajduje się w mieście Krosno, 37 w gminie Chorkówka, 28 w gminie Jedlicze, 24 w gminie Miejsce Piastowe i 24 w gminie Wojaszówka, 19 w gminie Korczynna i 8 w gminie Krościenko Wyżne⁵¹.

Najważniejszymi obiektami wpisanymi do rejestru zabytków województwa podkarpackiego obszaru MOF są:

- Historyczny układ urbanistyczny starego miasta Krosna
- Historyczny układ urbanistyczny części miasta Krosna, w rejonie ulic: Kościuszki – Paderewskiego – Łukasiewicza,
- Zespół kościoła farnego w Krośnie:
 - kościół par. pw. Świętej Trójcy
 - dzwonnica
 - plebania
 - ogrodzenie z bramką
- Kościół fil. pw. św. Wojciecha w Krośnie
- Zespół klasztorny franciszkanów w Krośnie
- Kościół par. pw. Najświętszego Serca Jezusa w gminie Chorkówka
- Dawna kopalnia ropy naftowej w gminie Chorkówka
- Zespół dworski w gminie Jedlicze, miejscowości Jaszczew
- Kościół pw. św. Antoniego w gminie Jedlicze
- Kościół par. pw. św. Marcina w gminie Krościenko Wyżne
- Kościół par. pw. Nawiedzenia NMP w gminie Miejsce Piastowe
- Zespół dworski Starowieyskich w gminie Wojaszówka

⁵¹ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1130,rejestr-zabytkow-nieruchomych> (data pozyskania danych: 12.07.2024 r.)

Ponadto na terenie MOF, w jego rdzeniu, wyznaczony został Park Kulturowy Wzgórze Staromiejskie⁵². Wszystkie wyżej wskazane obiekty zabytkowe udostępniane są zarówno mieszkańcom jak i turystom MOF. Kościoły nieprzerwanie od lat pełnią funkcję przede wszystkim sakralną, a zespoły dworskie i dawna kopalnia w gminie Chorkówka to cenione atrakcje turystyczne i kulturalne. Dla przykładu na terenie dawnej kopalni działa obecnie Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza, a w Dworze Stojowskich w gminie Jedlicze mieści się filia Gminnego Ośrodka Kultury.

Przez obszar objęty diagnozą przebiegają liczne szlaki turystyczne oraz trasy rowerowe, stanowiące potencjalny bodziec spajający MOF, spośród których wymienić można m. in.:

- Międzynarodowy Szlak Turystyczny - Śladami Aleksandra Fredry
- Szlak Architektury Drewnianej
- Szlak Naftowy
- Transgraniczny Szlak Rowerowy „Beskidzkie Muzea”
- „Trasy kiwonów”

Szlaki te nie są jednak, w niektórych przypadkach, odpowiednio oznaczone i połączone ze sobą.

Potencjał turystyczny regionu opiera się również na jego walorach środowiskowych, w tym na sąsiedztwie licznych form ochrony przyrody, opisanych w Rozdziale 3.3. Sfera środowiskowa. Atraktory środowiskowe, w tym ciekły wodne, sprzyjają kształtowaniu turystyki aktywnej, opartej na między innymi pieszych wędrówkach, rowerowych wycieczkach czy kajakowych spływach. Przyrodniczy potencjał MOF nie jest jednak wykorzystywany w wystarczającym stopniu, co zostało ukazane w badaniu ankietowym. Ponadto badani wskazują, iż rozwój turystyki aktywnej to jedno z priorytetowych dla sektora działań⁵³.

Liczba turystycznych obiektów noclegowych w MOF w 2022 roku wynosiła 20, natomiast liczba miejsc noclegowych była równa 767, z czego w samym mieście rdzeniu było ich 549⁵⁴. Na uwagę zasługuje, iż obiektów oferujących noclegi na terenie MOF Krosno zarejestrowanych na popularnym portalu internetowym jest ponad 30⁵⁵. Niemniej jednak zauważyć należy współzależność gmin MOF w tym zakresie, bowiem lokalizacja miejsc noclegowych nie przekłada się bezpośrednio na obszar zwiedzania. Turyści korzystający z noclegów w obszarze swój czas wolny dzielą pośród wszystkie jst. Liczba turystów odwiedzających MOF Krosno znacznie zmalała na przestrzeni 2020 i 2021 roku z powodu

⁵² Uchwała Nr IV/111/2019 Rady Miasta Krosno z dnia 25 stycznia 2019 r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego Wzgórze Staromiejskie w Krośnie

⁵³ Około 30% ankietowanych wskazało, iż rozwój turystyki aktywnej to działanie, które powinno być podejmowane w sektorze turystyki w MOF Krosno. (źródło: Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.)

⁵⁴ Na podstawie danych z BDL GUS na 2022 rok (data pozyskania danych: 12.06.2023 r.)

⁵⁵ <https://www.booking.com/>

pandemii COVID-19. Aktualnie wskaźnik ten wzrasta, nie osiągnął jednak jeszcze poziomu sprzed wspomnianego kryzysu.

Na terenie MOF prowadzona jest promocja sektora, a sprawny przegląd atrakcji turystycznych możliwy jest dzięki m. in. Systemowi Informacji Przestrzennej Powiatu Krośnieńskiego – Portal turystyczny oraz platformie Visit Krosno. Platforma Visit Krosno integruje wydarzenia kulturalne i atrakcje turystyczne na terenie MOF oraz w okolicy. Niezwykle istotnym elementem spójności w zakresie rozwoju tej gałęzi gospodarki w MOF Krosno jest wprowadzona w 2022 roku Krośnieńska Karta Turysty, która pozwala na korzystanie w ramach jednego biletu z atrakcji turystycznych zarówno Krosna, jak i okolic. Mimo iż turystyczna promocja MOF ma miejsce, wnioskiem nasuwającym się z przeprowadzonych badań jest jego niewystarczająca skala, niedocierająca do dostatecznej liczby odbiorców i brak dostatecznego zintegrowania oferty turystycznej w spójny produkt turystyczny.

MOF Krosno, współtworzony przez 7 gmin, jak wskazano powyżej nie dysponuje spójną i spakietyzowaną ofertą turystyczną, która definiowana mogłaby być jako kompleksowy produkt turystyczny zarządzany i rozwijany przez jedną organizację, powiązany i kojarzony z atrakcyjną identyfikacją wizualną. Poszczególne atrakcje turystyczne funkcjonują samodzielnie, nie cechują się ogólnopolską i międzynarodową rozpoznawalnością, a w regionie działa niewielu komercyjnych organizatorów turystyki i inwestorów, którzy dzięki swoim nakładom finansowym rozwijałby sektor. Potencjał oferty turystycznej w MOF Krosno jest jednak ogromny, region dysponuje zróżnicowanymi atrakcjami, wysokimi walorami środowiskowymi i historycznymi, muzeami i szlakami, zabytkami i obiektami sakralnymi, lokalnymi producentami, twórcami, rękodzielnikami oraz rozwijającym się przemysłem winiarskim, a także dobrą informacją turystyczną, przewodnikami, mapami. Atrakcje te nie są jednak zintegrowane, działają samodzielnie, bez wspólnej koordynacji. To wszystko stanowi o wysokim potencjale i uzasadnia potrzebę utworzenia zintegrowanego w skali 7 gmin produktu turystycznego, bazującego na współczesnych trendach i uwarunkowaniach, stanowiącego silny wyróżnik w całym województwie i kraju, który zwiększy ruch turystyczny i wzmocni branżę w regionie. Potrzeba ta zauważalna jest również przez mieszkańców MOF Krosno, widzących dalekosiężne i kompleksowe korzyści w zintegrowanym działaniu w sektorze⁵⁶.

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI / PODSUMOWANIE

- Wewnętrzne zróżnicowanie pod względem rozwoju gospodarczego, dysproporcja między Krosnem a pozostałymi gminami

⁵⁶ Około 22% ankietowanych wskazało, iż stworzenie kompleksowej i spójnej, w skali 7 gmin MOF, oferty turystycznej to działanie, które powinno być podejmowane w sektorze turystyki w MOF Krosno. (źródło: Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.)

- Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym MOF Krosno niski, w tym niższy niż średni w województwie podkarpackim
- Niezróżnicowany rynek pracy oraz brak oferty wysokopłatnych miejsc pracy
- Spadek liczby osób bezrobotnych od 2016 r. w każdej gminie MOF Krosno
- Duża powierzchnia terenów inwestycyjnych, w większości jednak nieuzbrojonych i nieprzygotowanych pod lokalizację nowych przedsięwzięć
- Brak dostosowanych terenów inwestycyjnych ogranicza możliwości inwestycyjne, a co za tym idzie rozwój gospodarczy MOF
- Niewystarczająca dostępność wykwalifikowanej kadry pracowniczej
- Bogata, dość dobrze zinwentaryzowana, oferta turystyczna, oparta w głównej mierze o walory środowiskowe i historyczne
- Brak spójnego dla całego MOF pakietu spajającego ofertę i atrakcje turystyczne, promującego region
- Brak wspólnego w MOF zarządzania ofertą turystyczną
- Walory historyczne związane z przemysłem szklarskim i naftą, które stanowią podstawę do rozwoju turystyki oraz gospodarki
- Potrzeba rozwoju sieci szlaków rowerowych umożliwiających lepszy dostęp do atrakcji turystycznych
- Konieczność modernizacji i niewystarczające dostosowanie obiektów kulturalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
- Brak placówki kultury cechującej się ponadlokalnym zasięgiem, spajającym cały MOF
- Niedostateczne dostosowanie oferty kulturalnej do młodych osób
- Wyposażenie i ekspozycje obiektów kultury nie w pełni dostosowane do współczesnych trendów, standardów i oczekiwań odbiorców

3.3. Sfera środowiskowa

MOF Krosno mieści się w mezoregionie Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej, Pogórze Jasielskie, Pogórze Strzyżowskie, Pogórze Bukowskie oraz Pogórze Dynowskie. Lokalizacja ta zapewnia mu wyjątkową atrakcyjność przyrodniczą oraz sąsiedztwo bogatych zasobów.

Łączna powierzchnia gruntów leśnych na terenie MOF Krosno wynosi ok. 7 944 ha, co daje wskaźnik lesistości na poziomie ok. 21%, stanowiący wartość niższą niż ta dla województwa podkarpackiego (38,3%). Gminą o najniższym wskaźniku lesistości jest Krosno (0,5%), o najwyższym zaś Korczyna (35,4%)⁵⁷. Wartości dla jst od 2016 roku są niemal niezmiennie.

Na terenie MOF Krosno, głównie w jego północnej części, licznie występują formy ochrony przyrody, wskazane za pomocą Rysunku 10, wśród których wymienić można:

- Rezerwat przyrody Prządki im. prof. Henryka Świdzińskiego
- Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy wraz z otuliną
- Obszary Chronionego Krajobrazu:
 - Czarnorzecki Obszar Chronionego Krajobrazu
 - Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego
- Obszary Natura 2000 Specjalne Obszary Ochrony:
 - Jasiołka
 - Łąki nad Wojkówką
 - Łąki w Komborni
 - Ostoja Czarnorzecka
 - Wisłok Środkowy z Dopływami
 - Wisłoka z dopływami
- Punktowe pomniki przyrody
- Stanowiska dokumentacyjne:
 - Sztolnie w Węglówce
 - Sztolnie w Czarnorzekach
- Użytki ekologiczne

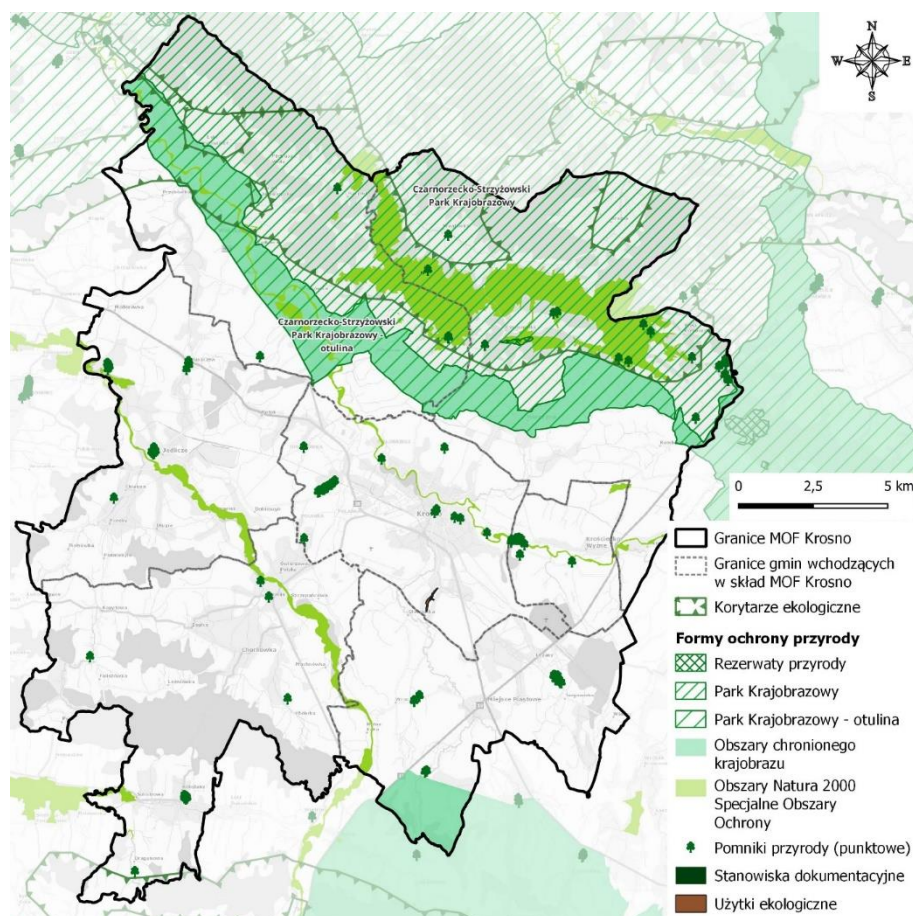
Ponadto przez północną część MOF Krosno przebiegają korytarze ekologiczne.

Walory środowiskowe, a wśród nich te wymienione powyżej, stanowią bardzo ważny dla MOF Krosno atraktor turystyczny, odgrywający jednocześnie rolę ochronną, ekologiczną i krajobrazową. Atut ten dostrzegany jest również przez mieszkańców i określany jako zarówno mocna strona jak i potencjał regionu. Dodatkowo konieczność zachowania ich

⁵⁷ BDL GUS, stan na 2022 r. (data pozyskania danych: 07.07.2023 r.)

ciągłości i jakości, a także ochrona systemu przyrodniczego jest czynnikiem warunkującym powiązania wewnątrz MOF.

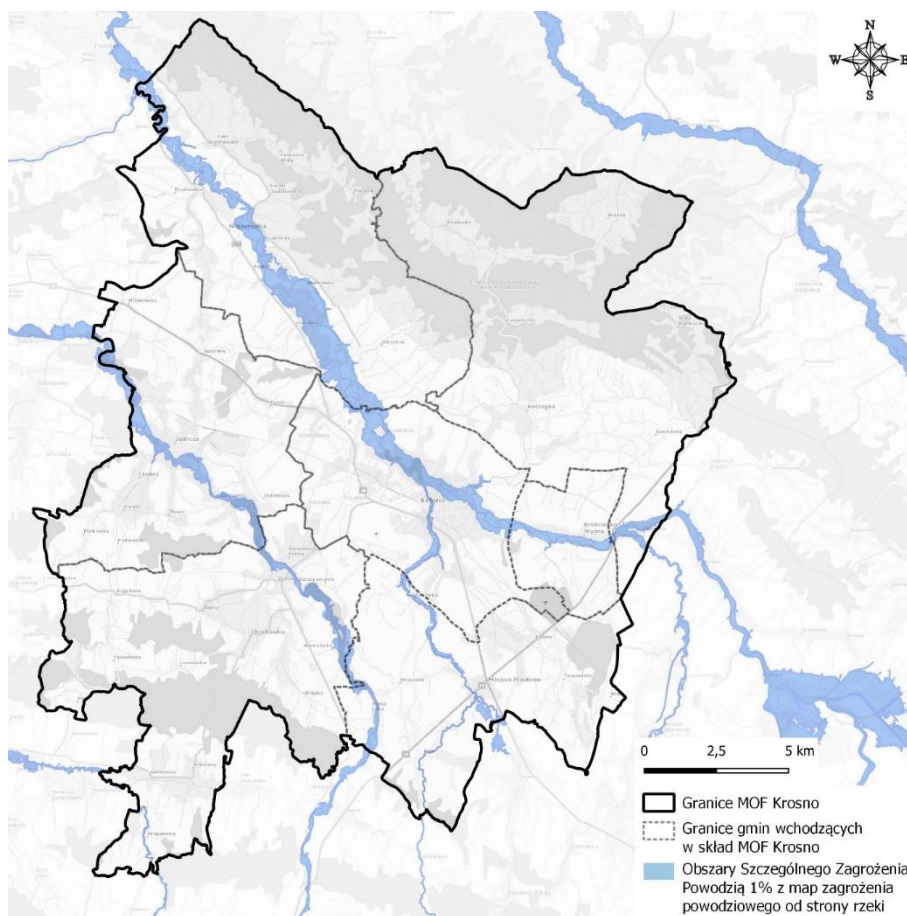
Rysunek nr 10. Formy ochrony przyrody na terenie MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Główniej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Na terenie każdej z gmin współtworzącej MOF Krosno występują Obszary Szczególnego Zagrożenia Powodzią 1% z map zagrożenia powodziowego od strony rzek (Rysunek nr 11). Każda z głównych rzek przepływających stwarza potencjalne zagrożenie, z czego najrozleglejsze określone zostało dla Wisłoka. Najpoważniejszym ryzykiem, mogącym jednocześnie powodować konflikty przestrzenne oraz bezpośrednio niebezpieczeństwo dla mieszkańców, jest występowanie Obszarów Szczególnego Zagrożenia Powodzią 1% na terenach zabudowanych, w tym zabudową mieszkaniową.

Rysunek nr 11. Obszary Szczególnego Zagrożenia Powodzią 1% z map zagrożenia powodziowego od strony rzeki na terenie MOF Krosno

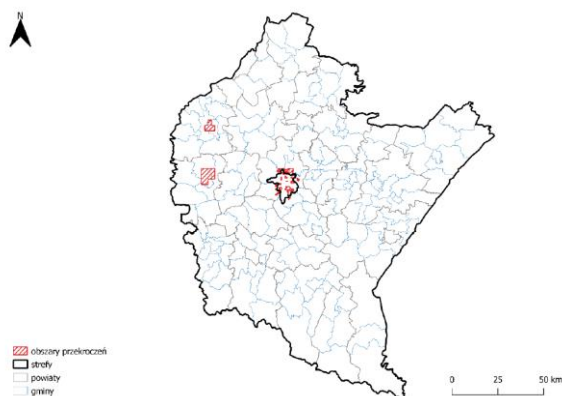

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie

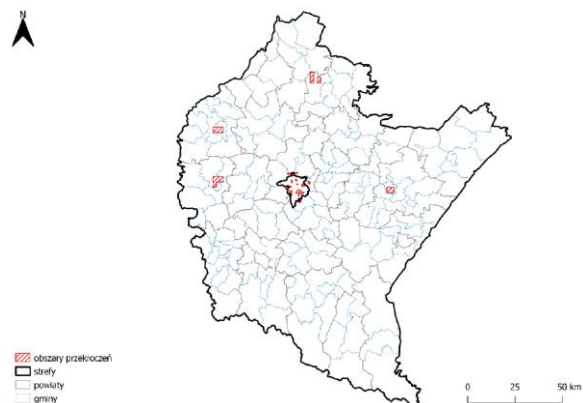
MOF Krosno cechuje się, w skali Polski, dobrą jakością powietrza. Zgodnie z dokumentem pn. „Roczna Ocena Jakości Powietrza w Województwie Podkarpackim – Raport Wojewódzki za rok 2021” w 2021 r. żadna z jst nie zakwalifikowana została jako obszar przekroczeń dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 określonego ze względu na ochronę zdrowia, co wskazuje Rysunek nr 12.

Żadna z gmin MOF Krosno nie zakwalifikowana została jako obszar przekroczeń średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 fazy II określonego ze względu na ochronę zdrowia, co obrazuje Rysunek nr 13.

Rysunek nr 12. Zasięg obszarów przekroczeń dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku

Rysunek nr 13. Zasięg obszarów przekroczeń średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 fazy II określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku

Źródło: Roczna Ocena Jakości Powietrza w Województwie Podkarpackim – Raport Wojewódzki za rok 2021

Źródło: Roczna Ocena Jakości Powietrza w Województwie Podkarpackim – Raport Wojewódzki za rok 2021

Na terenie MOF Krosno potencjalnymi emitentami bardzo dużych ilości zanieczyszczeń może być działalność gospodarcza, która zajmuje się przetwórstwem lub składowaniem materiałów wydzielających przy spalaniu szkodliwe substancje. Dodatkowo wpływ na jakość powietrza ma natężenie ruchu kołowego oraz niska emisja związana z indywidualnymi źródłami ciepła⁵⁸.

Klimat akustyczny zarówno MOF Krosno, jak i całego województwa podkarpackiego, kształtowany jest w głównej mierze przez hałas komunikacyjny. Największe zagrożenie jego wystąpieniem występuje wzdłuż dróg krajowych nr 28 i 19 oraz wojewódzkich.

W MOF mieści się łącznie 7 parków spacerowo-wypoczynkowych, o łącznej powierzchni 10,53 ha⁵⁹, a najważniejszymi terenami zieleni pełniącymi funkcje rekreacyjne są:

- Park Jordanowski przy ul. Grodzkiej w Krośnie
- Park Miejski im. Rotmistrza Witolda Pileckiego przy ul. Okrzei w Krośnie
- Park sensoryczny przy ul. Chopina w Krośnie
- Park Leśny Dębina w Krościenku Wyżnym
- Siłownie plenerowe

Mimo, iż walory środowiskowe Obszaru są wysokie, zgodnie z dostępnymi opracowaniami oraz głosem mieszkańców, stwierdzić można deficyt terenów zieleni urządzonej, w tym parków, skwerów i zieleńców, zagospodarowanych z pomocą ścieżek spacerowych, wież

⁵⁸ Plan gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru obejmującego Miasto Krosno oraz Gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Chorkówka, Korczyna, Wojaszówka i Krościenko Wyżne – Aktualizacja 2019

⁵⁹ BDL GUS, stan na 2022 r. (data pozyskania danych: 07.07.2024 r.)

widokowych, placów zabaw, stref rekreacji i sportu czy innych form małej architektury, oraz innych miejsc pełniących funkcje rekreacyjne dla mieszkańców. Spędzanie czasu wolnego w gminnych i miejskich przestrzeniach publicznych, według ankietowanych aktualnie cechuje się niską atrakcyjnością⁶⁰. Szczególnie dostrzegalny jest niewykorzystany potencjał terenów nadwodnych i nadrzecznych rzeki Wisłok, które dzięki swoim naturalnym potencjałom pełnić mogłyby funkcję rekreacyjną dla mieszkańców całego MOF, z jednoczesnym poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Identyfikowany jest brak nadrzecznych alejek spacerowych, obiektów małej infrastruktury czy też infrastruktury związanej z kajakarstwem.

Istotnym zjawiskiem, w kontekście uwarunkowań środowiskowych MOF Krosno, są nasilające się zmiany klimatyczne i coraz częściej pojawiające się związane z nimi zjawiska ekstremalne – takie jak opady nawałne, gwałtowne burze, gradobicia, trąby powietrzne, powodzie i podtopienia czy fale upałów. Procesy te generują wyzwania, z jakimi muszą mierzyć się władze samorządowe, a także mieszkańcy. W związku z czym, zarówno w całej Polsce jak i na terenie Obszaru analizowanego, istnieje konieczność adaptacji do zmian klimatu oraz przywracanie integracji ekologicznej szczególnie wewnątrz struktur zurbanizowanych. Działaniami diagnozowanymi jako konieczne do podjęcia są rozwiązania z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury m. in. budowa ogrodów deszczowych, zazielenianie obszarów czy łąki kwietne.

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI / PODSUMOWANIE

- Bogate walory środowiskowe, głównie skoncentrowane w północnej części MOF
- Licznie występujące formy ochrony przyrody
- Wysoka jakość środowiska naturalnego
- Wysoka jakość powietrza
- Szacunek i świadomość mieszkańców w zakresie wartości walorów środowiskowych MOF Krosno
- Znaczny deficyt terenów zieleni zorganizowanej
- Braki w zakresie infrastruktury spędzania czasu wolnego, np. poprzez sport
- Niewykorzystane walory terenów nadrzecznych
- Deficyt rozwiązań wspomagających MOF w adaptacji i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym

⁶⁰ Badanie ankietowe wśród mieszkańców MOF Krosno, przeprowadzone w sierpniu 2024 r.

3.4. Sfera mobilności

Zgodnie z Umową Partnerstwa inwestycje w zrównoważoną mobilność miejską będą opierać się na odpowiednim planowaniu mobilności miejskiej, co w praktyce oznacza przyjęcie przez Obszar Funkcjonalny dokumentu z tegoż zakresu. Strategia ZIT MOF Krosno pełni funkcję dokumentu z zakresu planowania transportu, obejmuje kwestie transportu i mobilności w zakresie diagnozy, celów i listy projektów w tym obszarze. Na podstawie zidentyfikowanych przesłanek w ramach diagnozy strategicznej wyodrębniono osobny obszar — sferę mobilności, skoncentrowaną na kwestiach transportowych i mobilności w MOF Krosno.

Proces planowania zrównoważonej mobilności skupia się na wyzwaniach w ujęciu funkcjonalnym. Oznacza to, że obejmuje problemy wykraczające poza granice gmin, a celem strategii ZIT jest ich wspólne rozwiązanie.

Zdiagnozowane w tej części wyzwania obszaru oparte są analizę źródeł oraz ankietę, którą przeprowadzono w lipcu 2024 r. na próbie 372 osób oraz badaniach IDI.

Okiem mieszkańców

65% badanych mieszkańców obszaru w odniesieniu do mobilności miejskiej oczekuje w pierwszej kolejności większej dostępności liczby kursów transportu publicznego, poprawy jakości taboru i infrastruktury pasażerskiej w wymiarze wykraczającym poza granice miasta Krosna.

Ogólna charakterystyka systemu

Krosno znajduje się na szlaku Via Carpathia łączącym Litwę, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię i Grecję. Z tego względu miasto w najbliższych latach będzie zyskiwało stopniowo coraz lepsze połączenie drogowe z miastami takimi jak Lublin, Rzeszów oraz ośrodkami położonymi na obszarze Słowacji i Węgier.

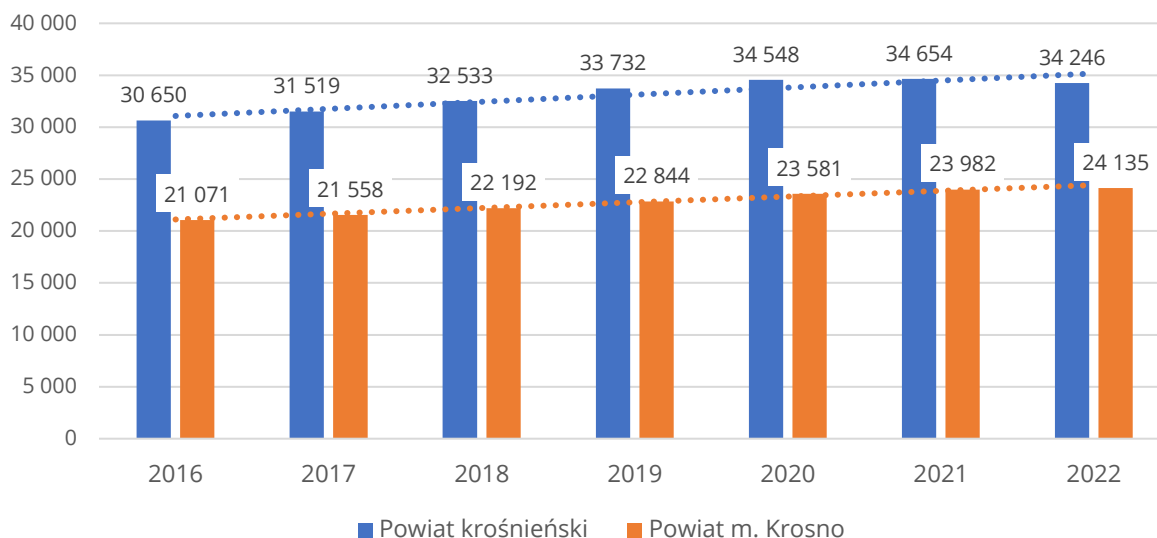
System lokalnych powiązań w ramach obszaru MOF Krosna opiera się przede wszystkim na połączeniach indywidualnym transportem drogowym, rola transportu autobusowego ogranicza się przede wszystkim do obsługi rdzenia aglomeracji.

Okiem mieszkańców

Mieszkańcy wskazywali na problemy z transportem pomiędzy Rogami i Krosnem czy problem braku organizacji transportu publicznego na poziomie powiatowo-gminnym.

W obliczu braku skutecznych i atrakcyjnych alternatyw wobec indywidualnej motoryzacji, w obszarze rośnie znaczenie samochodów. Pomimo spadającej liczby mieszkańców w latach 2015-2022 liczba samochodów w Krośnie wzrosła z 20 436 do 24 135, zaś w otaczającym miasto powiecie z 29 104 do 34 246.

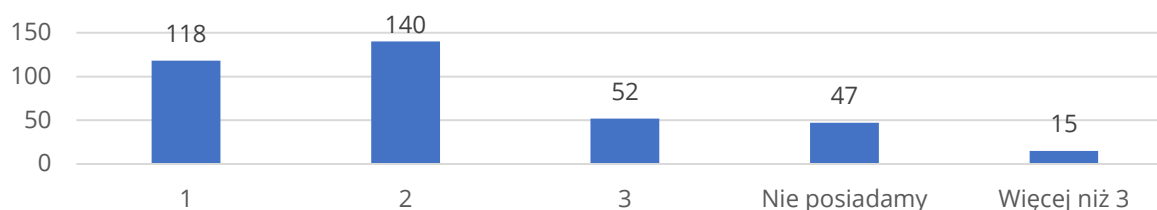
Wykres nr 1. Liczba samochodów osobowych zarejestrowanych na obszarze m. Krosna i powiatu krośnieńskiego, do którego należą pozostałe gminy MOF Krosno (bez kategorii 31 lat i starsze ze względu na brak aktualizacji bazy CEPIK) wraz z linią wskazującą trend zmian

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS (data pozyskania danych: 12.07.2024 r.)

Spośród 372 badanych gospodarstw, w aż 207 były do dyspozycji 2 samochody lub więcej. Zaledwie 47 funkcjonowało bez samochodu. Co istotne, byli to respondenci z miejscowości słabo obsługiwanych transportem publicznym, głównie gminy Miejsce Piastowe.

Wykres nr 2. Liczba samochodów w badanych gospodarstwach domowych na obszarze ZIT MOF Krosno

Źródło: opracowanie własne

Pomimo bardzo wyraźnej przewagi znaczenia samochodów nad transportem publicznym i aktywną mobilnością, mieszkańcy nie opowiadają się wyłącznie za konserwacją stanu obecnego. 64% badanych uznało, że zbyt duża liczba samochodów w ruchu to zjawisko negatywne. Zwiększenie liczby pojazdów jako za coś pozytywnego uznało jedynie 17% badanych. 70% badanych uważa, że transport publiczny jest bardziej przyjazny dla środowiska niż korzystanie z prywatnego samochodu, a 86%, że dbałość o środowisko jest ważnym zadaniem samorządu. 61% mieszkańców uznało, że zmiany klimatyczne są zjawiskiem wywołanym przez człowieka i należy im przeciwdziałać, 22% nie ma w tej

sprawie wyraźnego zdania. 17% nie zgodziło się z tym zdaniem. 81% uważa, że można pogodzić ochronę klimatu z poprawą jakości życia, tylko 6% jest zdania odmiennego.

38% mieszkańców zgadza się z tezą, że należy promować ruch pieszy i rowerowy kosztem wprowadzania ograniczeń w ruchu samochodowym, zaś 24% nie ma w tej sprawie wyraźnego zdania. Zdecydowanych przeciwników ułatwień dla rowerzystów i pieszych jest tylko 12%.

Proekologiczną rolę zmian w transporcie publicznym za istotny priorytet uznała prawie połowa respondentów. 46% zgodziło się z tezą, że „Ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu związanego z transportem to ważne dla mnie sprawy”, 25% nie ma w tej sprawie wyraźnego zdania, zaś tylko 6% wyraźnie uważa kwestie ochrony środowiska w transporcie za zupełnie nieistotne. 39% respondentów uznało, że ich działania mogą mieć większy wpływ na środowisko i zmiany klimatu, przeciwnego zdania było 38%. Warto także wskazać, że tylko 21% respondentów zgodziło się z tezą, że dostępność miejsc postojowych jest ważniejsza od terenów zieleni czy estetyki miejsca. Aż 57% było zdania przeciwnego.

Podsumowując badania ankietowe, choć samochody w MOF Krosno wciąż odgrywają znaczącą rolę w transporcie, to mieszkańcy coraz bardziej dostrzegają potrzebę zmiany w kierunku zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska. Większość badanych uznaje, że transport publiczny oraz aktywna mobilność, takie jak piesze i rowerowe formy przemieszczania się, mogą być korzystniejsze dla środowiska, a także są gotowi do zaakceptowania ograniczeń w ruchu samochodowym w imię ekologii. Wyraźnie widać, że społeczeństwo jest świadome zagrożeń związanych z nadmierną liczbą samochodów i zanieczyszczeniem środowiska, co przekłada się na poparcie dla działań na rzecz ochrony klimatu i poprawy jakości życia. Ponadto mieszkańcy MOF silnie wskazują, iż transport publiczny nie spełnia ich potrzeb i nie jest wystarczająco rozwinięty, co nie pozwala na swobodne, codzienne z niego korzystanie.

Planowanie przestrzenne a mobilność

Jakość planowania przestrzennego bezpośrednio determinuje potencjał obszaru w zakresie zrównoważonej mobilności. Zwarta zabudowa sprzyja efektywnej organizacji i funkcjonowaniu transportu publicznego, ale także bliskości podróży pieszych i rowerowych. Takim układem urbanistycznym charakteryzuje się, w rdzeniu MOF, bezpośrednie sąsiedztwo dwóch głównych przystanków kolejowych Krosno (co przekłada się także na dobrą dostępność węzła przesiadkowego) i Krosno Miasto, co jest pozytywnym aspektem obecnego systemu w zakresie powiązań między mobilnością a zagospodarowaniem przestrzennym. Dobrze skomunikowany jest również obszar dzielnicy Śródmieście Krosna z gęstą zabudową historyczną i zwartym, staromiejskim układem urbanistycznym. Pozytywnymi uwarunkowaniami dla mobilności charakteryzuje się także zachodnia część miasta, cechująca się wysoką intensywnością zabudowy

przemysłowej, pomiędzy przystankami kolejowymi Krosno a Krosno Polanka. Umożliwia to sprawną obsługę zakładów przemysłowych transportem kolejowym.

Słabą stroną dla rozwoju mobilności jest duży udział rozproszonej zabudowy jednorodzinnej w MOF. Osiedla o niskiej intensywności zabudowy znajdują się pomiędzy historycznym centrum miasta a blokami mieszkalnymi. Strefy funkcjonalno-przestrzenne są rozproszone, przez co najważniejsze funkcje miasta są od siebie oddalone. Dla stworzenia optymalnych warunków przestrzennych dla transportu publicznego konieczne jest podejmowanie działań planistycznych, takich jak dogęszczanie zabudowy, kształtowanie zwartych struktur urbanistycznych oraz wzrost intensywności zabudowy. W gminach okalających Krosno dominuje rozproszona zabudowa jednorodzinna, co powoduje, że liczba pasażerów obsługiwanych przez przystanek jest wyraźnie niższa niż w Krośnie. Ponadto na terenach wiejskich MOF występuje zabudowa zagrodowa. Dodatkowym utrudnieniem dla rozwoju zrównoważonej mobilności jest brak wyraźnych granic stref funkcjonalno-przestrzennych o różnym przeznaczeniu. Zacieranie się granic tych stref na skutek intensywnie zachodzących procesów urbanistycznych wpływa na stosunkowo niski udział transportu publicznego w podróżach na terenie MOF. Na analizowanym obszarze charakterystyczne jest rozproszenie stref zabudowy i występujący poza Krosnem układ miejscowości o umiarkowanej i niskiej intensywności zabudowy, która ogranicza efektywność ekonomiczną obsługi obszaru transportem publicznym.

Ok. 62,7% powierzchni miasta Krosna jest pokryte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Na efektywność transportu publicznego o zasięgu aglomeracyjnym – całego obszaru MOF Krosno, istotny wpływ ma również spójność ustaleń dokumentów planistycznych pomiędzy sąsiednimi gminami, które świadczą o integracji gmin, również w kwestiach mobilnościowych. Wśród gmin MOF Krosno cała gmina Krościenko Wyżne jest pokryta planami miejscowymi, ale w pozostałych gminach udział terenów objętych mpzp w powierzchni gmin, w tym przy granicach, jest niewystarczający (gmina Miejsce Piastowe 31,5%, Korczyzna 25,3%, Jedlicze 7,3%, Chorkówka 6,0%, Wojaszówka 0%⁶¹).

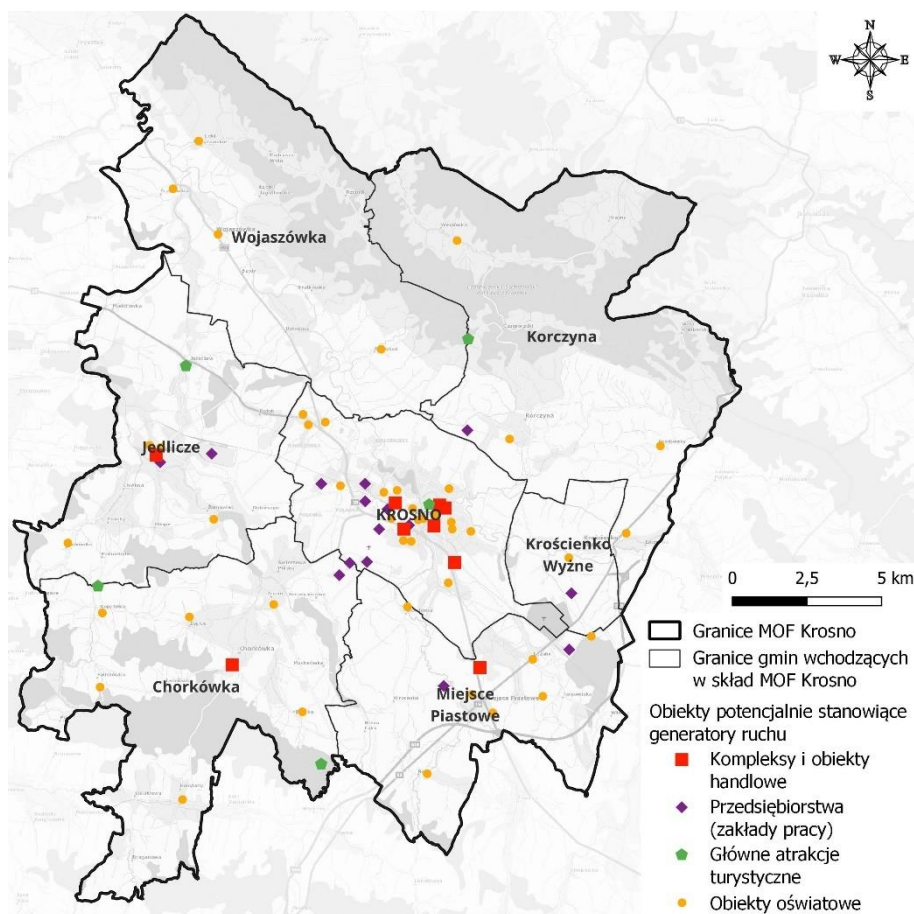
Skuteczność i spójność planowania mogą zostać osiągnięta poprzez zapewnienie dostępności transportowej dla nowo powstających jednostek urbanistycznych w duchu zrównoważonej mobilności. Rozlew zabudowy stanowi wyzwanie dla zapewnienia mieszkańcom dostępności komunikacyjnej na wysokim poziomie. Przykładem planowanego osiedla na niezagospodarowanym terenie, który będzie zlokalizowanym na obszarze oddalonym i niewystarczająco obsługiwanym transportem publicznym, jest osiedle w dzielnicy Suchodół, planowane między ulicami Sikorskiego i Polną. W skład osiedla wejdzie blisko 3000 mieszkań głównie w zabudowie mieszkaniowej wielorodzinnej

⁶¹ Planowanie przestrzenne, Ranking pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania, Pismo Samorządu Terytorialnego „Wspólnota”, 2022

i usługowej⁶². Obecnie ten rozległy obszar jest obsługiwany przez linie 2 i 24, kursujące jedynie 4 – 5 razy dziennie.

Generatory ruchu to punkty będące miejscem rozpoczęcia lub zakończenia podróży, generujące ruch komunikacyjny⁶³. Najbardziej istotnymi generatorami ruchu w skali MOF Krosno są najważniejsze atrakcje turystyczne, największe zakłady pracy, obiekty oświatowe oraz kompleksy handlowo-usługowe, w tym bazy i targowiska. Głównym ich skupiskiem jest zaś miasto rdzeń, Krosno (Rysunek nr 14).

Rysunek nr 14. Obiekty potencjalnie stanowiące generatory ruchu w MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k

Infrastruktura drogowa

Przez MOF Krosno przebiegają droga krajowa nr 19 klasy GP⁶⁴, łącząca trzy aglomeracje we wschodniej Polsce: białostocką, lubelską oraz rzeszowską oraz droga krajowa nr 28 klasy GP przebiegająca przez województwa podkarpackie i małopolskie. Ponadto przez obszar przebiega droga wojewódzka nr 990 oraz droga wojewódzka nr 991. Odległość do najbliższej autostrady (A4) wynosi około 70 km. Połączenia komunikacyjne, zarówno te

⁶² <https://krosno24.pl/informacje/nowe-osiedle-w-krosnie-takie-plany-ma-miasto-i720>

⁶³ Plan mobilności lubelskiego obszaru funkcjonalnego na lata 2017-2025

⁶⁴ droga główna ruchu przyspieszonego

wewnątrz MOF jak i z miastem wojewódzkim oraz innymi regionami Polski, ocenione zostały w toku badań jako zdecydowanie słaba strona regionu, wymagająca nowych inwestycji z tego zakresu.

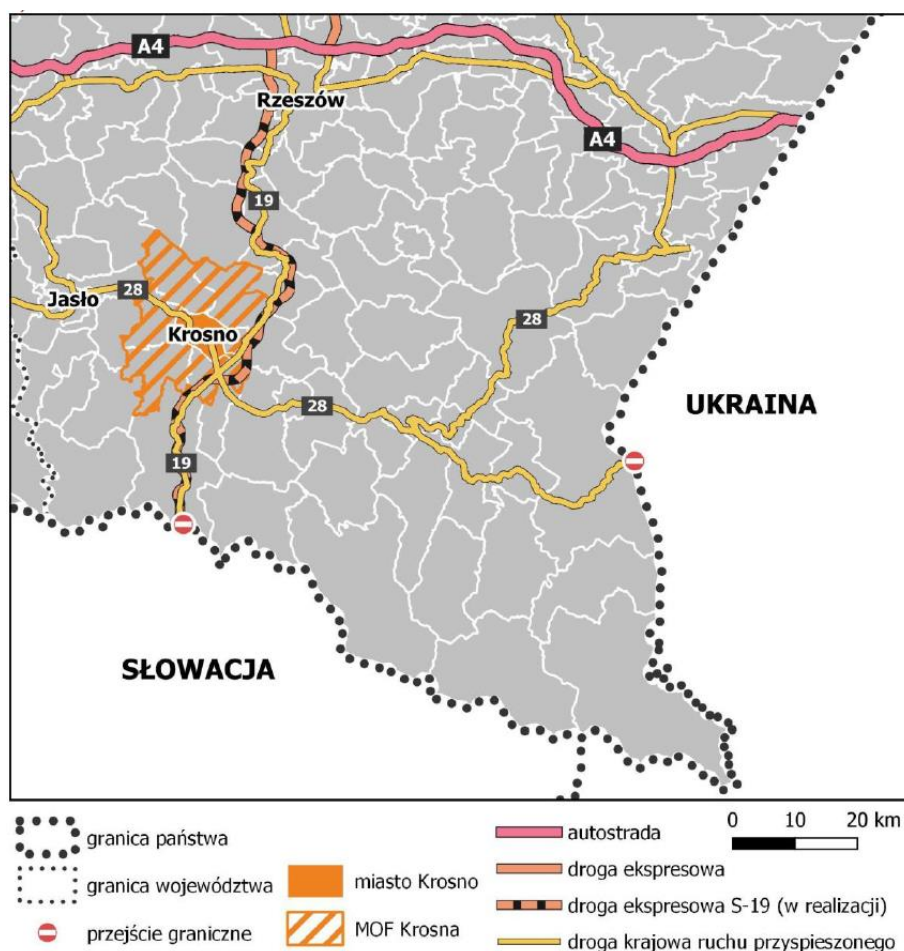
Ważną dla zewnętrznego skomunikowania MOF inwestycją infrastrukturalną, będącą w realizacji, jest droga ekspresowa S19, której zakończenie robót na odcinku przebiegającym przez MOF Krosno przypada na 2025 - 2026 rok⁶⁵. Ciąg jest elementem międzynarodowego szlaku Via Carpatia, łączącego Europę Północną i Południową, a w Polsce jego długość wynosić będzie ok. 700 km i łączyć 5 województw. Jej realizacja to wielka szansa dla całego regionu Podkarpacia, w tym dla MOF Krosno. Droga ekspresowa S19 m. in. przyczyni się do poprawy dostępności obszaru, a co za tym idzie rozwoju gospodarczego i turystycznego, skróci czas podróży do ważnych ośrodków regionalnych i ponadregionalnych, a także poprawi bezpieczeństwo drogowe.

Kolejnym istotnym zamierzeniem drogowym jest budowa drogi, która połączy drogę krajową nr 28 w miejscowości Potok, z drogą powiatową nr 1947R w miejscowości Jedlicze. Zapewniać ona będzie bezpośrednie połączenie miasta Jedlicze, w tym zakładu Orlen Południe, z budowaną S19, czyli Via Carpatią.

Gminy współtworzące MOF Krosno cechują się silnymi powiązaniem komunikacyjnymi o czym świadczy ukształtowanie sieci drogowej oraz dostępność dystansowa i czasowa do ośrodków lokalnych każdej z gmin. Odległość między Urzędem Miasta Krosno, a Urzędami każdej z Gmin MOF wynosi od ok. 8 do 15 km. Dodatkowo na obszarze analizowanym stałym zjawiskiem są migracje wahadłowe, polegające na codziennych dojazdach do pracy i szkół mieszkańców pomiędzy gminami MOF, głównie do jego rdzenia Krosna.

⁶⁵ <https://www.gov.pl/web/gddkia/mapa-stanu-budowy-drog3> (Data dostępu: 13.07.2023)

Rysunek nr 17. Uwarunkowania komunikacyjne MOF Krosno i okolic

Źródło: Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2023-2030 (przyjęta Uchwałą Nr LXIII/1773/23 Rady Miasta Krosna z dnia 28 września 2023 r.)

Ruch drogowy, polityka parkingowa i elektromobilność

Jak wynika z Ewidencji Infrastruktury Paliw Alternatywnych na obszarze znajduje się 6 ogólnodostępnych stacji ładowania pojazdów elektrycznych – 5 w Krośnie i 1 na obszarze gminy Miejsce Piastowe.

Najczęściej wybieranym i najwygodniejszym, w kontekście aktualnych uwarunkowań i niedostatecznego rozwoju transportu zbiorowego, środkiem transportu na terenie MOF Krosno jest samochód osobowy. Wskaźnik liczby samochodów osobowych przypadających na 1000 ludności zarówno dla powiatu krośnieńskiego, jak i dla powiatu m. Krosno od 2016 do 2021 roku wzrósł o około 20%⁶⁶.

W ramach Generalnego Pomiaru Ruchu 2020/2021 dokonano pomiaru ruchu drogowego na drogach krajowych i wojewódzkich. Na terenie MOF Krosno zmierzono ruch w 4 miejscach. Na DK28 między miejscowościami Iskrzynia a Miejsce Piastowe

⁶⁶ BDL GUS, stan na 2021 r. (data pozyskania danych: 07.07.2023 r.)

w Targowiskach na ul. Krośnieńskiej Średni Dobowy Ruch Roczny zmierzono na poziomie 9 004 pojazdów na dobę. W miejscowości Miejsce Piastowe na ul. Dukielskiej na odcinku w stronę granicy miasta Krosno pomiar SDRR wskazał najwyższą wartość na terenie MOF Krosno, która wyniosła 18 223 pojazdów na dobę. Na odcinku DW988 Twierdza – Krosno w miejscowości Wojaszówka SDRR wyniósł 6658 pojazdów na dobę. Na odcinku DW989 Lutcza – Krosno w miejscowości Czarnorzeki w gminie Korczyna zmierzono mniejszy SDRR, wynoszący 4 353 pojazdów na dobę⁶⁷. Oznacza to, iż ruch pojazdów kołowych w regionie jest duży.

Na terenie MOF bezpieczeństwo ruchu drogowego w 2021 r. uległo poprawie w porównaniu do 2016 r., liczba wypadków spadła z 49 do 35, liczba ofiar śmiertelnych z 4 do 1 oraz liczba rannych z 64 do 42⁶⁸.

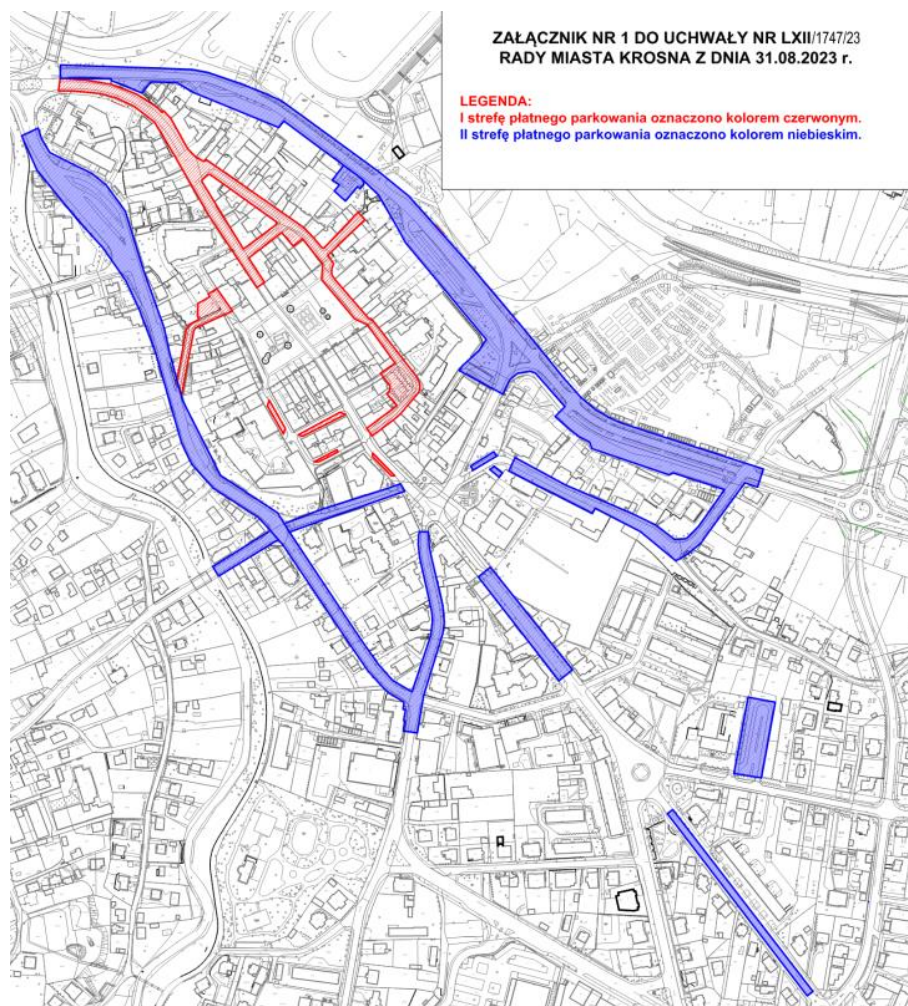
Strefa Płatnego Parkowania w Krośnie obejmuje 3 strefy płatnego parkowania, obowiązującego w dni robocze w godzinach 8-16, cena miesięcznego abonamentu zwykłego wynosi 180 zł wysokość w I strefie, 90 zł w II strefie i 60 zł w III strefie⁶⁹. Niższe ceny, wnoszące odpowiednio 15, 10 i 10 zł, obowiązują mieszkańców stref płatnego parkowania i przedsiębiorców z branży gastronomicznej. Mniejsza zniżka na abonament oferowana jest pozostałym przedsiębiorcom.

⁶⁷ <https://www.gov.pl/web/gddkia/generalny-pomiar-ruchu-20202021>

⁶⁸ https://obserwatoriumbrd.pl/app/?lang=pl#!#informacje_container (data pozyskania danych: 04.07.2024 r.)

⁶⁹ <https://www.krosno.pl/dla-mieszkanow/informacje-praktyczne/parkingi-i-parkometry>

Rysunek nr 15. Strefy płatnego parkowania w mieście rdzeniu

Źródło: Uchwała Nr LXII/1747/23 Rady Miasta Krosna z dnia 31 sierpnia 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania, ustalenia wysokości stawek opłaty za parkowanie pojazdów samochodowych na drogach publicznych w mieście Krośnie w strefie płatnego parkowania oraz określenia sposobu pobierania opłaty

Infrastruktura kolejowa i przesiadki multimodalne

Przez MOF Krosno biegnie niezelektryfikowana linia kolejowa nr 108 relacji Stróże – Krościenko oraz linia kolejowa nr 106 Rzeszów Główny – Jasło, a stacje kolejowe mieszczą się w gminach Jedlicze, Krosno, Wojaszówka oraz Miejsce Piastowe. Istotność połączeń kolejowych w codziennych dojazdach mieszkańców jest obecnie sładowa ze względu na mało atrakcyjne rozkład jazdy. Planowana jest budowa łącznicy między liniami kolejowymi nr 106 (łączącej Rzeszów z Jasłem) a nr 108 (łączącej Stróże, Jasło, Krosno, Nowy Zagórz, Ustrzyki Dolne i Krościenko). Inwestycja ta sprawi, że sieć kolejowa na terenie MOF Krosno, stanie się bardziej spójna, atrakcyjna i stworzy możliwość wprowadzenia lepszej oferty

przewozowej przez organizatorów przewozów, a dojazd do stolicy województwa stanie się krótszy (80 minut). Inwestycjami kolejowymi planowanymi na obszarze MOF są⁷⁰:

- Rewitalizacja linii kolejowej I-108 Jasło –Zagórz (Projekt PKP PLK S.A)
- Budowa łącznicy Jedlicze-Szebnie (Projekt PKP PLK S.A, w styczniu 2024 r. rozstrzygnięto przetarg na prace budowlane)
- Przebudowa układu komunikacyjnego na terenie miasta Krosno poprzez budowę wiaduktów oraz zmianę niwelety toru/ likwidacja przejazdów kolejowo-drogowych w poziomie szyn (Projekt Gminy Miasto Krosno oraz PKP PLK S.A)

Okiem mieszkańców

Jaka inwestycja związana z transportem w Twojej gminie powinna zostać zrealizowana w pierwszej kolejności?

Pierwszą inwestycją powinna być budowa łącznicy kolejowej, która umożliwi bezpośredni dojazd koleją do Rzeszowa. Kolejnym ważnym przedsięwzięciem byłaby modernizacja taboru kolejowego, polegająca na zastąpieniu obecnego pojazdu kursującego na trasie Kraków-Zagórz nowoczesnym szynobusem.

Główny dworzec kolejowy w Krośnie znajduje się w lokalizacji obsługującej duże skupiska ludności, jednak wymaga modernizacji. W 2020 r. otwarto tam centrum przesiadkowe, które zapewnia możliwość wygodnej przesiadki pomiędzy komunikacją miejską, regionalną i koleją. Multimodalny potencjał inwestycji jest jednak niewielki przez ograniczoną ofertę pociągów. W 2023 r. średnia dzienna liczba zatrzymań pociągów wyniosła zaledwie 7, co przełożyło się zaledwie na 100-149 pasażerów, co daje od 15 do 20 na jeden pociąg. W pozostałych lokalizacjach liczba pasażerów była jeszcze mniejsza, na przystanku Krosno Miasto wynosiła od 50 do 99 osób dziennie.

Dla porównania, na stacji Dzierżoniów Śląski (miejscowości o liczbie mieszkańców ok. 31 000) w województwie dolnośląskim, gdzie liczba zatrzymań pociągów wynosi 39 (ale sama stacja nie jest położona na żadnej z kluczowych dla województwa czy kraju linii), liczba pasażerów na niezelektryfikowanej linii jest przeszło pięciokrotnie wyższa.

Na istotny potencjał wzrostu znaczenia kolei w wypadku poprawy rozkładu jazdy i organizacji systemu autobusów dowozowych wskazuje także lokalizacja pozostałych przystanków kolejowych oraz dobre położenie dworców w największych miejscowościach w pobliżu MOF, Jaśle i Sanoku.

⁷⁰ PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. – zamierzenia inwestycyjne na lata 2021 – 2030 z perspektywą do 2040 roku, <https://www.plk-sa.pl/informacje/rozwój/zamierzenia-inwestycyjne>, dostęp: 17.07.2024 r.

Infrastruktura lotnicza

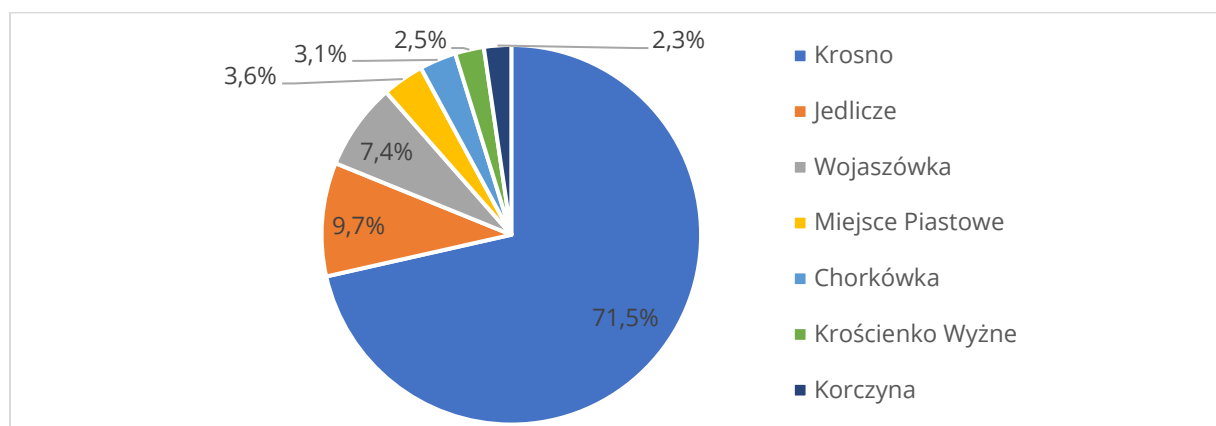
Mieszczące się na terenie miasta rdzenia lotnisko cywilne służy w głównej mierze jako baza dla ośrodków szkolenia lotniczego, centrum sportów lotniczych, infrastruktura niezbędna dla producentów branży lotniczej oraz baza dla małej komunikacji pasażerskiej i usług transportu lotniczego towarów⁷¹.

System publicznego transportu zbiorowego

Podstawą dla funkcjonowania systemu jest plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Gmin: Chorkówka, Jedlicze, Miejsce Piastowe, Korczyna, Krościenko Wyżne, Krosno i Wojaszówka na lata 2021-2030. Funkcję organizatora transportu pełni Miasto Krosno. System transportowy oparty jest o komunikację autobusową, a zasięg przestrzenny systemu obejmuje wszystkie gminy współtworzące MOF Krosno, na mocy porozumienia w sprawie wspólnej polityki transportowej, co wskazuje na silne powiązanie komunikacyjne obszaru. Wewnętrzne powiązania obszaru transportem publicznym jednak pozostają na niezadowalającym poziomie.

Operatorem systemu transportu publicznego jest MKS Sp. z o. o. Krosno⁷². Wykonywane przewozy mają charakter komunikacji miejskiej, ponieważ realizowane są w granicach administracyjnych miasta i gmin sąsiadujących, które zawarły porozumienia w zakresie realizacji usług publicznego transportu zbiorowego. Na wszystkich liniach komunikacyjnych autobusy spółki MKS Krosno wykonały w 2023 r. 1 680 078 wozokilometrów. Największa wykonana praca eksploatacyjna autobusów notowana była w Krośnie, stanowiła 71,5% całości przewozów w MOF. Komunikacja o charakterze użyteczności publicznej uzupełniana jest przewozami komercyjnymi – lokalnymi i dalekobieżnymi.

Wykres nr 3. Procentowy udział gmin w liczbie wozokilometrów wykonanych przez MKS Krosno na liniach komunikacyjnych w 2023 r.

Źródło: Dane MKS Krosno Sp. z o. o. pozyskane od Zamawiającego (data pozyskania danych 22.07.2024)

⁷¹ <http://lotniskokrosno.com/> (dostęp: 13.07.2024 r.)

⁷² Miejska Komunikacja Samochodowa Sp. z o.o. Krosno

Z transportu publicznego na terenie MOF Krosno skorzystało w 2023 roku 2 305 107 osób. Najwięcej pasażerów w było w Krośnie (1 868 096) oraz gminie Jedlicze (155 385), a najmniej w gminach Korczyna (48 744) oraz Krościenko Wyżne (43 275) – kursują tu jedynie 3 linie. Dane pochodzą z bramek zliczających pasażerów⁷³.

Wśród najważniejszych obszarów MOF Krosno, do których dojazd autobusem obsługiwany przez MKS Krosno Sp. z o. o. jest niemożliwy, tj. obszarów zagrożonych wykluczeniem komunikacyjnym, wymienić należy miejscowości:

- Rogi, Niżna Łąka i Wrocanka (południowo-zachodnia część gminy Miejsce Piastowe);
- Bóbrka, Kobylany, Dragonowa, Poraj, Faliszówka, Leśniówka, Kopytowa (południowa i zachodnia część gminy Chorkówka);
- Chlebna, Poręby, Podniebyle, Moderówka (południowo-zachodnia i północna część gminy Jedlicze);
- Pietrusza Wola, Rzepnik (północno-wschodnia część gminy Wojaszówka);
- Węglówka, Krasna, Czarnorzeki, Wola Komborska, Kombornia (północna i wschodnia część gminy Korczyna)⁷⁴.

Tabor spółki MKS Krosno składa się z 46 autobusów, z czego część z nich stanowią pojazdy hybrydowe. Sieć komunikacji zbiorowej tworzy 19 linii, z czego 5 kursuje wyłącznie w obrębie miasta rdzenia w ramach strefy miejskiej, pozostałe obsługują połączenia w 4 strefach podmiejskich. W celu wygodnego planowania podróży na terenie MOF Krosno funkcjonuje aplikacja mobilna „MyBus”, która oprócz tradycyjnego rozkładu jazdy, wyświetla najbliższe odjazdy w formie tzw. tablicy najbliższych odjazdów, na podstawie danych uzyskanych ze śledzenia pojazdów przez system GPS⁷⁵.

Okiem mieszkańców

Priorytetem powinna być modernizacja komunikacji MKS, na wzór rozwiązań z większych miast, takich jak Rzeszów. Wprowadzenie aplikacji ułatwiającej szybkie wyszukiwanie połączeń oraz biletomatów do szybkiego zakupu biletów poprawiłoby dostępność transportu publicznego w Krośnie. Ważnym krokiem byłoby także stworzenie lepszych połączeń komunikacyjnych z Rogami oraz innymi miejscowościami, takimi jak Widacz, Targowiska, Wrocanka czy Głowienka, które obecnie nie mają odpowiedniego dostępu do transportu miejskiego.

Efektywny transport publiczny powinien spełniać potrzeby ich codziennych i potencjalnych użytkowników, którymi są mieszkańcy. W badaniu ankietowym wskazano, że problematyczną kwestią obecnego systemu transportu publicznego jest częstotliwość kursowania autobusów miejskich. Najczęściej wskazywaną trasą, na której brakuje

⁷³ dane MKS Krosno Sp. z o. o. pozyskane od Zamawiającego (data pozyskania danych 22.07.2024)

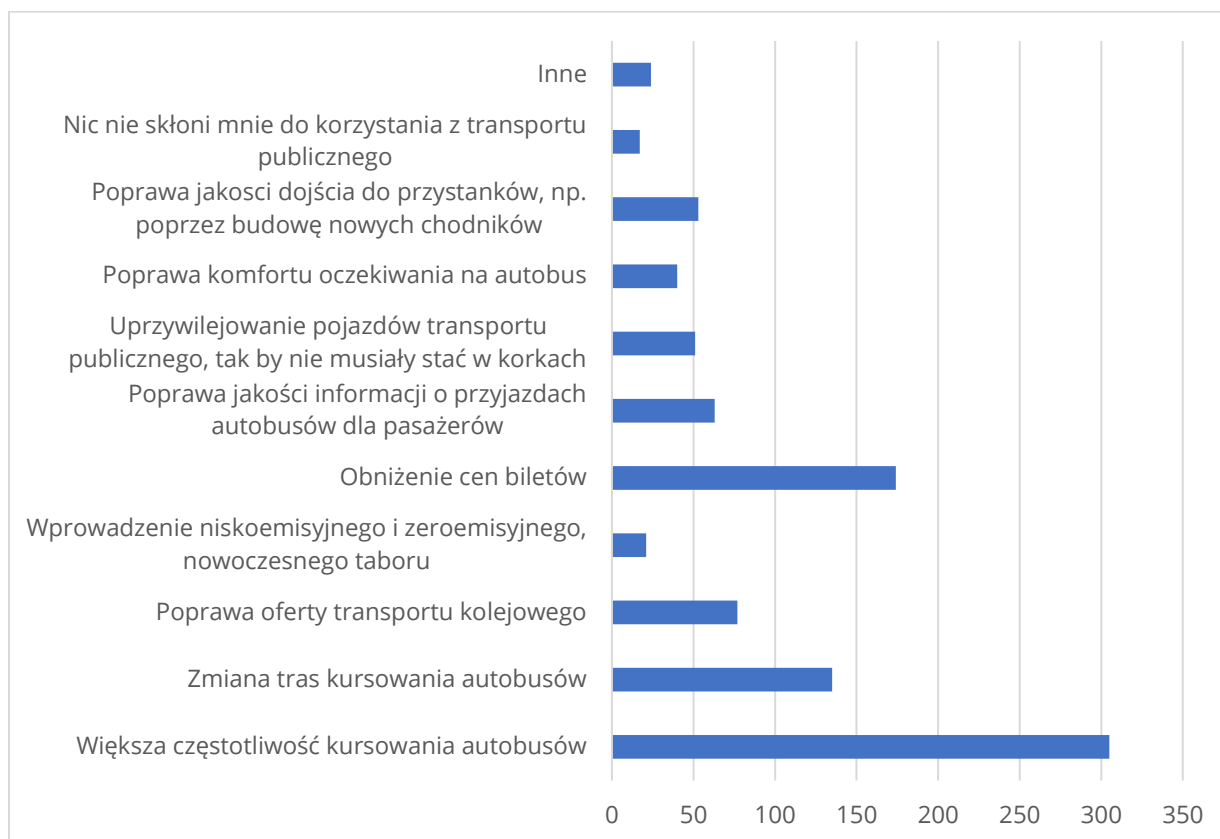
⁷⁴ <http://rozklad.mks-krosno.pl/>

⁷⁵ <http://mks-krosno.pl/>

kursów było Krosno - Krościenko Wyżne. Większość linii autobusowych, poza Krosnem, nie kursuje po godzinie 18, co powoduje wykluczenie społeczne z uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych dla osób, które nie jeżdżą autem lub pracują w godzinach wieczornych i nocnych. W dni powszednie po godzinie 18 kursują autobusy po Krośnie oraz w kierunku miejscowości Jedlicze, Łężany, Targowiska i Głowienka.

Niepokojącym zjawiskiem jest również uboga oferta przejazdów odbywających się w weekendy i święta, jest to jedynie połowa linii. Ich zasięg jest niewystarczający i ogranicza się do miasta Krosno i sąsiednich miejscowości - Zręcin, Korczyna, Miejsce Piastowe, większość z nich kursuje 1-5 razy dziennie. Wyjątki stanowią linie A, E, G, które kursują w weekendy co najmniej 8 razy na terenie Krosna, Głowienki i Dobieszyna. Linia E przewiozła najwięcej pasażerów w 2023 r. – 449 560. Wyniki badań wyraźnie wskazują, że to właśnie zwiększenie częstotliwości kursowania transportu publicznego jest czynnikiem, który ma największy wpływ (32%) na gotowość mieszkańców obszaru do wyboru autobusów czy pociągów. 18% mieszkańców twierdziło z kolei, że kluczowe w tym obszarze są dla nich ceny biletów. Na kolejnych miejscach wskazywano zmiany tras kursowania autobusów (14%) oraz poprawę oferty transportu kolejowego (8%).

Wykres nr 4. Czynniki, które mogą skłonić mieszkańców obszaru wdrażania Strategii do częstszego korzystania z transportu publicznego

Źródło: opracowanie własne

Dalszy rozwój systemu wymaga inwestycji w tabor. Zakup taboru transportu publicznego wraz z budową niezbędnej infrastruktury ma szansę poprawić nie tylko standard przewozów, ale może też umożliwić rozwój siatki połączeń. Gminy MOF są gotowe dopłacać do przewozów, jednak MKS nie posiada taboru do obsługi dodatkowych połączeń. Według danych z 2019 r. tabor gminny emitował 59,13 Mg/rok CO₂, tabor publiczny 375,24 Mg/rok CO₂⁷⁶. Konieczna jest modernizacja floty, tak, by wartości te stopniowo spadały.

Przy obecnych uwarunkowaniach prawnych brak jest możliwości realizacji przewozów w ramach Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych, chyba że powołany zostałby związek powiatowo-gminny. Obecnie nie ma jednak w planach kompleksowej obsługi całego obszaru. Modernizacja parku taborowego skupia się przede wszystkim na potrzebach Krosna, jednak zakup autobusów dla MKS służyć ma także potrzebom linii w pozostałych gminach. Komunikacja o charakterze użyteczności publicznej uzupełniana jest przewozami komercyjnymi – lokalnymi i dalekobieżnymi.

⁷⁶ Plan gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru obejmującego Miasto Krosno oraz Gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Chorkówka, Korczyn, Wojaszówka i Krościenko Wyżne – Aktualizacja 2019

Węzły przesiadkowe umożliwiają skorzystanie pasażerom z transportu multimodalnego i usprawniają przesiadki między różnymi środkami transportu indywidualnego i zbiorowego. Najważniejszy węzeł na terenie MOF jest zlokalizowany przy skrzyżowaniu ul. Mielczarskiego i Kolejowej. Znajduje się tu dworzec kolejowy Krosno z peronem dwukrawędziowym, na który prowadzi kładka pieszka. W bezpośrednim sąsiedztwie zlokalizowany jest dworzec autobusowy, który składa się z 12 zadaszonych stanowisk, wyposażonych w wyświetlacze informacji pasażerskiej z rozbudowaną infrastrukturą dla obsługi pasażerów. Na dworcu autobusowym funkcjonuje również przystanek komunikacji miejskiej, z którego odjeżdżają niemal wszystkie linie autobusowe obsługiwane przez MKS Krosno, a przy parkingu znajduje się przystanek Mielczarskiego Dworzec. Wyzwaniem jest ograniczona przepustowość zespołu przystanków i brak drugiego peronu dla komunikacji miejskiej. Parking przesiadkowy liczy ponad 60 miejsc parkingowych dla samochodów osobowych oraz miejsca dla osób z niepełnosprawnościami. Przed budynkiem dworca PKP Krosno znajduje się postój taksówek.

Drugim ważnym węzłem przesiadkowym jest jednotorowy przystanek kolejowy Krosno Miasto. Położony jest przy DW991 i 600 m od DK28. Przed dworcem znajduje się parking na kilkanaście miejsc, możliwe jest również parkowanie równoległe przed obiektem. Przesiadkę do jednej z czterech linii komunikacji miejskiej umożliwia przystanek Boh. Westerplatte.

Poza Krosnem funkcję węzła komunikacyjnego pełni przystanek kolejowy Targowiska, położony na terenie gminy Miejsce Piastowe. Przed budynkiem dworca znajduje się ok. 15 miejsc parkingowych. Poza funkcją pasażerską planowana jest tu, z inicjatywy firmy Cargotor, budowa punktu przeładunku towarów z wagonów do samochodów ciężarowych i miejsca składowania kruszyw.

Powiązania zewnętrzne obszaru

Zewnętrzne powiązania obszaru transportem publicznym pozostają na niezadowalającym poziomie. Brakuje organizowanych przez sektor publiczny powiązań z okolicznymi obszarami funkcjonalnymi tj. systemem MKS Jasło Sp. z o.o. oraz MKS Sanok Sp. z o.o. Relacje te obsługiwane są przez prywatne podmioty, jednak jakość oferty i obsługi pozostaje na nieakceptowalnym poziomie.

Wyzwaniem w zakresie powiązań zewnętrznych jest słabe połączenie kolejowe z Rzeszowem, wymagającej przesiadki w Jaśle. Obecnie podróż w tej relacji kolejami regionalnymi trwa ok. 2,5 - 3 h. Zdecydowanie krótszy jest czas dojazdu samochodem do stolicy województwa podkarpackiego, odległego o 63 km, który wynosi 1 h 10 min. Dojazd busem zajmuje ok. 1,5 h.

Krosno jest źle skomunikowane również z miastem wojewódzkim Lublinem, dojazd koleją wymaga dwóch przesiadek w Jaśle (TLK) i Rzeszowie (kolejami regionalnymi). Czas przejazdu, wliczając przesiadki, wynosi ok. 6 h. Czas dojazdu samochodem wynosi 2 h 52 min, a odległość przez DK19 i S19 jest równa to 245 km. Czas dojazdu busem wynosi 6 h 40 min przy uwzględnieniu przesiadek w Sanoku i Rzeszowie.

Dojazd do Krakowa samochodem zajmuje 2h 20 min autostradą A4 przez Dębicę – 180 km, a przez Tarnów 160 km. Bezpośredni dojazd do Krakowa jest możliwą koleją. Linia TLK 30110 kursuje dwa razy dziennie i przebiega, m.in. przez Jasło, Tarnów i Bochnię, czas przejazdu ze stacji Krosno do stacji Kraków Główny wynosi 3h 11 min lub 3h 26 min. Czas dojazdu autobusem wynosi 2h 55 min z przystankami w Jaśle i Tarnowie.

Czas dojazdu do Katowic wynosi 4 h 24 min, z przesiadką na stacji Kraków Główny. Dojazd samochodem (przez Tarnów odległość 240 km) zajmuje 3 h 10 min, a autobusem 4 h 25 min.

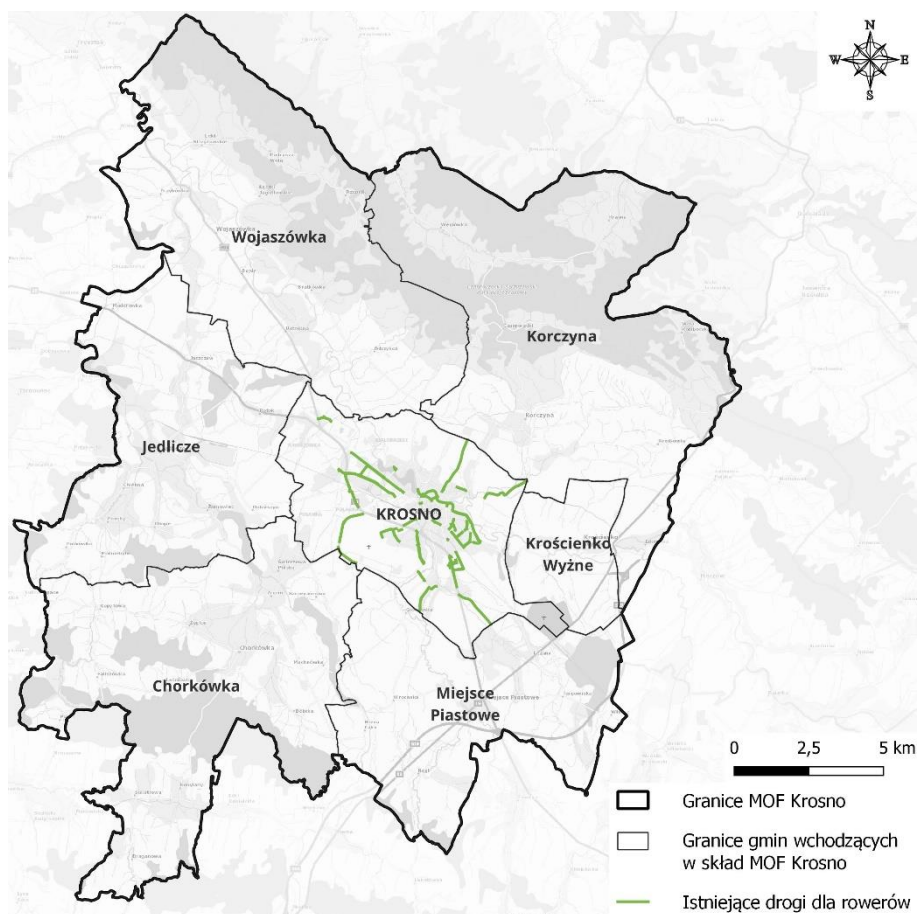
Ruch rowerowy i mobilność aktywna

Jako słabe strony oraz problemy w Strategiach Rozwoju większości gmin MOF Krosno wskazywana jest niewystarczająco rozwinięta i spójna infrastruktura ścieżek rowerowych, skutkująca brakiem możliwości wygodnego poruszania się w Obszarze korzystając z roweru. Potrzeba ta silnie zauważalna jest również wśród Władz i mieszkańców.

Stan infrastruktury rowerowej na obszarze MOF Krosna nie pozwala na zaspokajanie potrzeb w obszarze mobilności dla wszystkich grup mieszkańców. Choć rośnie długość sieci dróg dla rowerów, nie tworzy ona spójnych powiązań, co sprawia, że rower nie jest atrakcyjnym wyborem na całej trasie. Poza Krosnem wydzielona infrastruktura rowerowa jest rzadkością. Łączna długość dróg na terenie MOF Krosno dla rowerów ogółem w 2021 roku wynosiła 23,2 km⁷⁷. Słabo rozwinięta infrastruktura wpływa na większą liczbę wypadków, ponieważ dojazdy rowerami do miasta rdzenia z gmin ościennych muszą odbywać się jezdnią.

⁷⁷ BDL GUS, stan na 2021 r. (data pozyskania danych: 07.07.2023 r.)

Rysunek nr 16. Schemat dróg dla rowerów w MOF Krosno

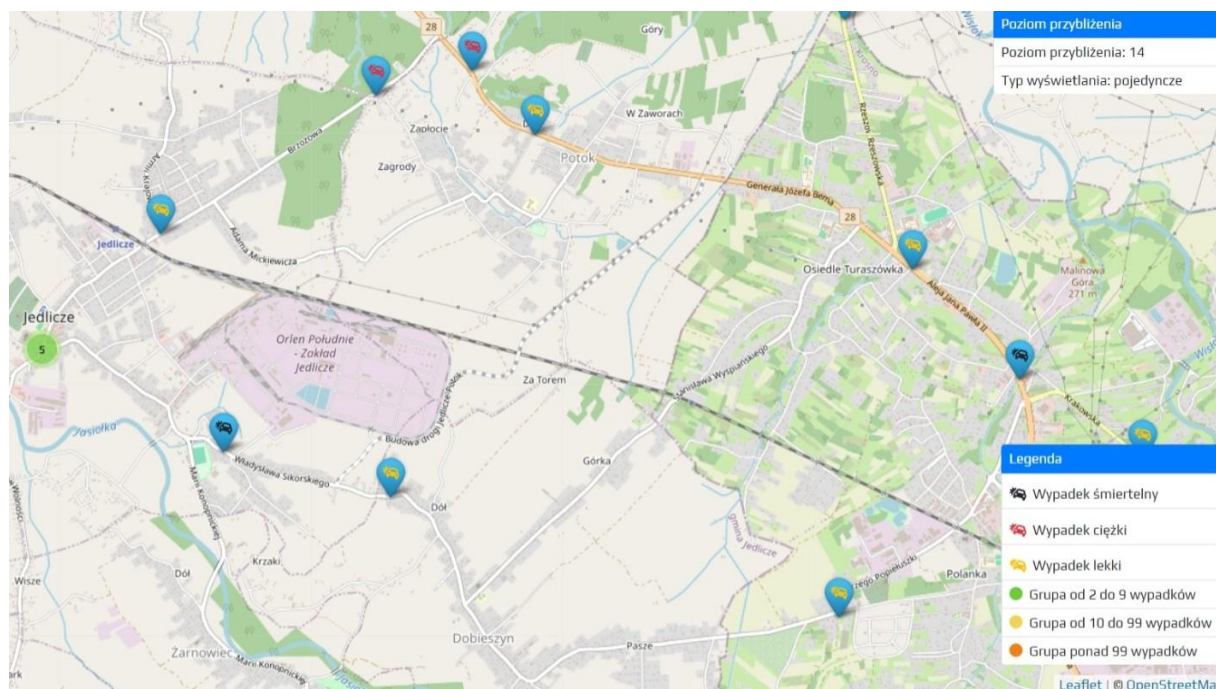

Źródło: Opracowanie własne

Dojazd rowerem z Jedlicza do Krosna prowadzi przez miejscowości Potok wąskim poboczem DK28. Druga możliwa trasa łącząca Jedlicze i Krosno prowadzi koło rafinerii Orlen przez Dobieszyn. Z uwagi na duże natężenie ruchu drogowego przejazdu rowerem są niebezpieczne. O dużym ryzyku wypadków świadczą statystyki drogowe z lat 2020-2022. Na trasie do Krosna przez DK28 doszło do 4 wypadków, szczególnie niebezpieczne jest skrzyżowanie DK28 z ul. Brzozową, gdzie doszło do 2 wypadków ciężkich, a na trasie przez Dobieszyn spowodowano 2 wypadki, w tym śmiertelny. Również na terenie miasta Jedlicze doszło do 5 wypadków drogowych oraz do 1 na terenie Krosna przy granicy z gminą Jedlicze na skrzyżowaniu ul. Baczyńskiego i Popiełuszki, gdzie też nie ma wydzielonej drogi dla rowerów⁷⁸.

⁷⁸ https://obserwatoriumbrd.pl/app/?lang=pl#!#informacje_container (data pozyskania danych: 04.07.2024 r.)

Rysunek nr 19. Wypadki drogowe na drogach dojazdowych na trasie Jedlicze–Krosno w latach 2020-2022

Źródło: Polskie Obserwatorium Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Mapa wypadków, https://obserwatoriumbrd.pl/app/?lang=pl#!#map_container (data dostępu 22.07.2024)

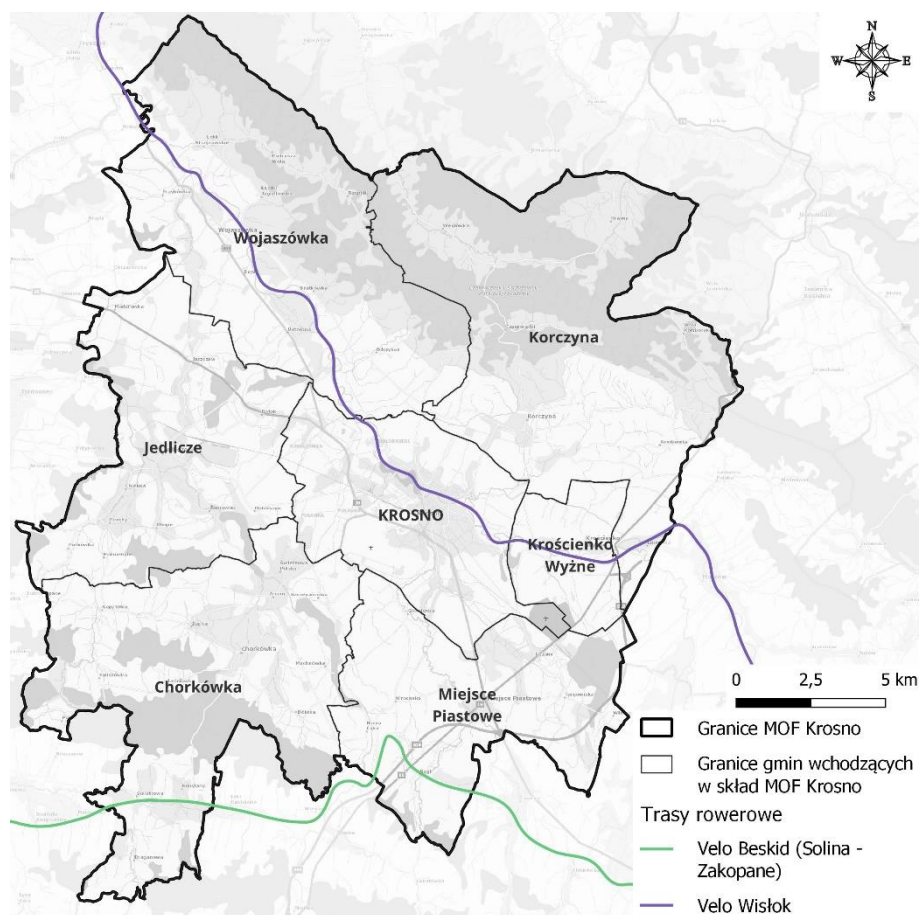
Podobnie niebezpieczny jest dojazd rowerem do Krosna z południa z Miejsca Piastowego. Do skrzyżowania DK28 z ul. Polną i Reymonta nie ma wydzielonej drogi dla rowerów, a poza terenem zabudowanym nie ma również chodnika, ruch rowerzystów odbywa się po asfaltowym poboczu.

Okiem mieszkańców

Jaka inwestycja związana z transportem w Twojej gminie powinna zostać zrealizowana w pierwszej kolejności?

Jednym z kluczowych problemów są ścieżki rowerowe, które krzyżują się z chodnikami dla pieszych, co prowadzi do chaosu. Powinny one być oddzielone, aby uniknąć takich sytuacji. Kolejnym ważnym zadaniem jest budowa chodników w rejonach o dużym natężeniu ruchu, zwłaszcza wzdłuż dróg krajowych, gdzie bezpieczeństwo pieszych jest szczególnie istotne.

Rysunek nr 17. Trasy rowerowe przebiegające przez MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Regionalnej Polityki Rowerowej Województwa Podkarpackiego (przyjętej przez Zarząd Województwa Podkarpackiego Uchwałą nr 487/10171/23 z dnia 16 maja 2023 r.)

Turystyczne trasy rowerowe na terenie MOF Krosno są o zróżnicowanych długościach i stopniach trudności. Przez MOF Krosno przebiegają dwie trasy rowerowe wytyczone w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego, stanowiącej nadrzędny dokument w tymże zakresie. Są to Velo Beskid oraz Velo Wisłok.

Cztery główne proponowane przez UM Krosno turystyczne trasy rowerowe po Krośniu łączą Rynek z innymi częściami miasta, tworząc pętle. Każda z nich liczy ok. 15 km, czas przejazdu wynosi ok. 1h. Pierwsza z nich przebiega przez dzielnice Białobrzegi i Polanka. Druga trasa przebiega wokół lotniska Krosno. Trzecia trasa łączy dzielnice Suchodół i Krościenko Niżne. Czwarta łączy dzielnice Zawodzie i Krościenko Niżne, prowadzi do granicy z gminą Korczyna.

Trasy rowerowe poza miastem są bardziej wymagające i szczególnie atrakcyjne widokowo. Prowadzi po Pogórze, przez Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy, przeznaczona jest dla średnio zaawansowanych, rekomendowane jest pokonanie tej trasy rowerami górskimi lub trekkingowymi. Przejazd trwa ok. 2h i prowadzi przez atrakcje MOF

Krosno, takie jak ruiny Zamku Kamieniec i wieżę widokowa w Czarnorzekach⁷⁹. Bardzo mocno rozwijającą się gałęzią branży rowerowej w Polsce jest turystyka MTB (Mountain Bike – rower górski). W MOF Krosno pomimo wielu atrakcyjnych terenów górzystych brakuje infrastruktury dla rowerzystów górskich. Na terenach MOF Krosno znajduje się tylko jeden bike park, pump truck i trzy trudne trasy zjazdowe typu downhill/ enduro o łącznej długości ok. 4 km. Na terenie MOF Krosno istnieje duży potencjał do rozwoju górskiej turystyki rowerowej poprzez tworzenie bike parków i tras zjazdowych dla rowerów górskich o różnym poziomie trudności.

W obszarze MOF funkcjonuje rynek współdzielonej mikromobilności, w 2024 r. w Krośnie hulajnogi można wypożyczyć u operatora Quick. Rynek ten jednak nie jest stabilny i ogranicza się wyłącznie do miasta Krosna. Rośnie jednak popularność korzystania z urządzeń transportu osobistego przez prywatnych użytkowników. Wymaga to uwzględnienia ich potrzeb przy projektowaniu infrastruktury rowerowej oraz przestrzeni publicznych.

W Krośnie działał miejski system wypożyczalni rowerów Systemu Wypożyczalni Rowerów Miejskich Krosno Rental Bike. Program pilotażowy nie odniósł sukcesu, działał tylko w drugiej połowie 2019 r. Skorzystało z niego 400 użytkowników, którzy wypożyczyli rowery więcej niż 1300 razy. Funkcjonowało 7 stacji wypożyczania, liczących po 12 rowerów każda, w tym 2 elektryczne, dostępne były też 40 rowery IV generacji z nadajnikiem GPS, które nie potrzebowały stacji dokujących. Rowery udostępniała firma Arkus&Romet za pośrednictwem aplikacji mobilnej⁸⁰.

Analizując sytuację w zakresie zrównoważonej mobilności nie można zapomnieć o pieszych. Ruch pieszy stanowi domyślną formę przemieszczania się ludności. Nie każdy porusza się samochodem, transportem publicznym czy rowerem, każdy jednak jest pieszym. Do grona pieszych zaliczy można osoby, które wybierają tę formę przemieszczania, a także osoby prowadzące rowery, wózki dziecięce, poruszające się na wózku inwalidzkim czy z wózkami zakupowymi. Drogi dla pieszych muszą uwzględniać potrzeby wszystkich tych osób. W MOF Krosno, w wielu miejscach dziś jednak jest inaczej, a projektowanie infrastruktury dla pieszych nie jest traktowane jako pełnoprawna dziedzina inżynierii ruchu. Mieszkańcy identyfikują, iż w obszarze występuje znaczny niedobór chodników, a oni sami nie czują się bezpiecznie poruszając się pieszo. Szczególnie zła sytuacja w tym zakresie występuje na terenach wiejskich, gdzie mieszkańcy zmuszeni są do poruszania się w miejscach do tego nieprzystosowanych, np. poboczem. Zagospodarowanie przestrzeni przekłada się na decyzję o uprzywilejowaniu określonej grupy użytkowników kosztem innej. W obszarze zdarza się pomijanie skrajni chodników czy budowanie skrzyżowań o geometrii dróg tranzytowych zamiast miejskich w celu poprawienia warunków prowadzenia ruchu drogowego. Poza nielicznymi wyjątkami nie

⁷⁹ https://visitkrosno.pl/pl/miejsca/trasy_rowerowe_po_bogatych_w_atrakcje_okolicach_krosna

⁸⁰ <https://krosno24.pl/informacje/czy-to-koniec-rowerow-miejskich-wypożyczalnie-znikaja-z-miasta-i6033>

stosuje się rozwiązań przeciwnych – np. uspokajania ruchu czy stosowania odcinków o zwężonej jezdni w celu zapewnienia szerokości chodników. Bardziej zrównoważona polityka mobilności na obszarze ZIT MOF Krosno powinna w większym stopniu uwzględniać potrzeby pieszych.

Okiem mieszkańców

Jaka inwestycja związana z transportem w Twojej gminie powinna zostać zrealizowana w pierwszej kolejności?

W gminie priorytetowa powinna być budowa oraz rozbudowa chodników, co poprawiłoby bezpieczeństwo pieszych, szczególnie dzieci i osób korzystających z transportu publicznego. W niektórych miejscowościach, takich jak wsie, brak chodników stwarza zagrożenie, a ich budowa pozwoliłaby na bezpieczne poruszanie się bez konieczności korzystania z samochodu. Ponadto, konieczne jest zwiększenie liczby przejść dla pieszych oraz rozwój infrastruktury rowerowej, aby ułatwić przemieszczanie się i poprawić jakość istniejących tras.

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI / PODSUMOWANIE

Nadmierne i wciąż wzrastające wykorzystanie transportu drogowego, słabnąca miejscami jakość połączeń autobusowych, marginalna oferta kolei oraz zbyt powolny rozwój transportu rowerowego: wszystkie te czynniki sprawiają, że w przededniu objęcia transportu drogowego opłatami za emisje w ramach europejskiego systemu ETS 2, konkurencyjność regionu może spadać. Wyzwaniem dla transportu, zarówno w skali obszaru ZIT, jak i całej Polski jest fakt, że pomimo realizowania wielu inwestycji proekologicznych w tym sektorze oraz rozwoju technologicznego przyczyniającego się do poprawy parametrów pojazdów, nieprzerwanie wzrasta presja transportu na środowisko i klimat. Część obszaru MOF Krosna ma trudniejsze warunki dla rozwoju mobilności pieszej czy rowerowej ze względu na ukształtowanie terenu. Przekłada się to na spadek poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego (w tym pieszego i rowerowego) ze względu na ograniczoną widoczność, większe pochyłości nawierzchni, występowanie osuwisk, podmywanie gruntu oraz pojawianie się niebezpiecznych zanieczyszczeń na drogach (np. gałęzi, kamieni). Brak odpowiedniej jakości systemu transportu publicznego stanowi istotną barierę także w kontekście turystyki.

Mając na uwadze opisane powyżej kwestie, wśród priorytetowych wyzwań MOF Krosna w obszarze usług i infrastruktury mobilności należy wymienić:

- Brak rozwiniętego i wygodnego dla użytkowników systemu transportu publicznego w skali całego MOF
- Niedogodne wewnętrzne i zewnętrzne połączenia komunikacyjne

samochodowe i kolejowe w MOF Krosno

- Marginalna istotność i wykorzystanie komunikacji kolejowej na co dzień przez mieszkańców MOF
- Niewystarczająco rozwinięta i spójna infrastruktura ścieżek/ tras rowerowych

Choć samorządy nie są w stanie samodzielnie rozwiązać wszystkich wyzwań związanych z dostępnością transportową, mają znaczny wpływ na obszary takie jak:

- Kształtowanie przestrzeni ulic i charakterystyka układu drogowego, rowerowego i pieszego
- Inwestycje w transport zbiorowy
- Kwestie promocji i edukacja na temat zrównoważonej mobilności
- Planowanie przestrzenne, które często jest kluczowe dla utworzenia obszaru przyjaznego zrównoważonym formom przemieszczania się
- Tworzenie strategii, polityk, raportów, rekomendacji itd., mających bezpośredni wpływ na rozwój regionu i politykę władz województwa

W tym obszarach niezbędna jest daleko idącą interwencją publiczną z wykorzystaniem funduszy UE i innych źródeł finansowania.

3.5. Identyfikacja potrzeb każdej z gmin

Każda z gmin współtworzących MOF Krosno posiada obowiązujący lub opracowywany aktualnie dokument „Strategia Rozwoju Gminy”. Składa się on z części diagnostycznej, będącej kompendium wiedzy o obecnym stanie jednostki i kierunkowej, wskazującej kluczowe jej przyszłe potrzeby oraz cele, które chce osiągnąć. Na bazie analizy Strategii Rozwoju Gmin wchodzących w skład MOF wskazano poniżej ich kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Cele strategiczne formułowane w niniejszych dokumentach odnoszą się głównie do dziedzin jakimi są m. in.: turystyka i kultura, jakość życia mieszkańców, przedsiębiorczość, środowisko. Podobieństwo i porównywalność celów rozwojowych świadczą o powiązaniu gmin MOF, a także dają podstawę do założenia, iż osiągnięcie niektórych z nich będzie łatwiejsze dzięki zawartemu Porozumieniu w sprawie powołania Związku ZIT.

KROSNO	
Charakterystyka	Miasto na prawach powiatu, jednocześnie jedyna gmina miejska w MOF Krosno, cechująca się największą liczbą mieszkańców, stanowiąca jego rdzeń. Gmina stanowi ośrodek gospodarczy, handlowo-usługowy i administracyjny, posiada ofertę edukacyjną na wszystkich poziomach kształcenia. Na terenie miasta znajdują się liczne zabytki, ponadto Krosno posiada bogatą ofertę kulturalną.
Kluczowe problemy strategiczne ⁸¹	<p>Obszar problemowy nr 1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej</p> <p>Obszar problemowy nr 2. Utrata funkcji przez miasto</p> <p>Obszar problemowy nr 3. Utrwalenie postaw promigracyjnych</p> <p>Obszar problemowy nr 4. Ograniczone zasoby pracowników na rynku pracy</p>
Cele strategiczne ⁸²	<p>Cel strategiczny 1. Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel strategiczny 2. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości</p>

⁸¹ Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2023-2030 (przyjęta Uchwałą Nr LXIII/1773/23 Rady Miasta Krosna z dnia 28 września 2023 r.)

⁸² Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2023-2030 (przyjęta Uchwałą Nr LXIII/1773/23 Rady Miasta Krosna z dnia 28 września 2023 r.)

	<p>Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki turystycznej</p> <p>Cel strategiczny 4. Kreowanie atrakcyjnych warunków do życia i zamieszkania w Krośnie</p> <p>Cel strategiczny 5. Poprawa przestrzennych i środowiskowych komponentów rozwoju zrównoważonego</p>
--	--

CHORKÓWKA

	<p>Gmina wiejska, składająca się z 14 wsi, zajmująca łącznie powierzchnię 7 735 ha. Mieszczą się w niej zabytki kultury i historii oraz atrakcje turystyczne, w tym unikalne w skali światowej muzeum – Skansen Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce. Gmina silnie związana z przemysłowym dziedzictwem historycznym w zakresie przemysłu naftowego.</p>
<p>Charakterystyka</p>	
<p>Cele strategiczne⁸³</p>	<p><u>Sfera społeczna:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców <p><u>Sfera potencjałów i zasobów gminy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Zwiększenie dostępności nowoczesnej infrastruktury technicznej i społecznej w zakresie dostosowanym do potrzeb mieszkańców, przedsiębiorców oraz gości 3. Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gminy 4. Poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy 5. Poprawa stanu czystości środowiska naturalnego i przygotowania do zmian klimatu 6. Aktywizacja mieszkańców - wzmocnienie kapitału ludzkiego <p><u>Sfera gospodarcza i promocji gminy:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Poprawa atrakcyjności lokalnej gospodarki

JEDLICZE

⁸³ Strategia Rozwoju Gminy Chorkówka do roku 2030 (przyjęta Uchwałą Nr LXX/523/2023 Rady Gminy Chorkówka z dnia 14 września 2023 r.)

Charakterystyka	Gmina miejsko-wiejska, z siedzibą w mieście Jedlicze, składająca się ponadto z 10 miejscowości wiejskich. Mieści w sobie szereg zabytków nieruchomych oraz archeologicznych. Gmina cechuje się dostępnością do linii kolejowej oraz dogodnym położeniem między ważnymi ośrodkami miejskimi – Krosnem a Jasłem.
Cele strategiczne ⁸⁴	<p>Cel strategiczny 1: Zrównoważony ład przestrzenny oraz nowoczesny rozwój</p> <p>Cel strategiczny 2: Rozwój społecznie wrażliwy oparty na integracji i dialogu</p> <p>Cel strategiczny 3: Poprawa konkurencyjności gminy</p>

KORCZYNA

Charakterystyka	Gmina wiejska, będąca największą gminą wchodzącą w skład MOF Krosno. Cechuje się wysokimi walorami środowiskowymi i turystycznymi, na jej terenie mieści się Park Krajobrazowy, rezerwat przyrody, szlaki turystyczne i ścieżki przyrodnicze oraz zabytki.
Cele strategiczne ⁸⁵	<p><u>Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców</u></p> <p>1. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców</p> <p><u>Obszar: Potencjały i zasoby Gminy</u></p> <p>2. Zasoby techniczne zapewniające podniesienie poziomu życia mieszkańców i umożliwiające zrównoważony rozwój</p> <p>3. Zrównoważony ład przestrzenny</p> <p>4. Poprawa stanu środowiska naturalnego</p> <p>5. Zachowane i wykorzystane zasoby dziedzictwa kulturowego</p> <p>6. Rozwinięty kapitał ludzki i społeczny</p>

⁸⁴ Strategia Rozwoju Gminy Jedlicze na lata 2021 – 2030

⁸⁵ Strategia Rozwoju Gminy Korczyna do roku 2025 (przyjęta Uchwałą Nr IX/82/15 Rady Gminy Korczyna z dnia 20 października 2015 r.)

	<p><u>Obszar: Gospodarka i promocja Gminy</u></p> <p>7. Wzrost potencjału gospodarczego Gminy</p>
--	---

KROŚCIENKO WYŻNE

Charakterystyka	<p>Jednostka administracyjna o statusie gminy wiejskiej, utworzona w 1995 roku, najmniejsza i najmniej ludna z gmin MOF Krosno, charakteryzująca się jednak drugim (po Krośnie) najgęstszym zaludnieniem.</p>
Cele strategiczne ⁸⁶	<p><u>Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców</u></p> <p>Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców gminy</p> <p><u>Obszar: Zasoby i potencjały gminy</u></p> <p>Poprawa stanu rozwoju zasobów technicznych gminy</p> <p>Uporządkowana gospodarka przestrzenna gminy</p> <p>Zachowany i wykorzystany potencjał kulturowy gminy</p> <p>Poprawa stanu środowiska naturalnego gminy</p> <p>Poprawa poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego gminy</p> <p><u>Obszar: Gospodarka i promocja gminy</u></p> <p>Wzrost potencjału gospodarczego gminy</p>

MIEJSCE PIASTOWE

Charakterystyka	<p>Gmina wiejska, składająca się z 9 sołectw, posiadająca bardzo dobre warunki komunikacyjne. Charakteryzuje się bogactwem terenów zieleni i wysokimi walorami naturalnymi oraz występowaniem obiektów zabytkowych o ponadregionalnych wartościach i chętnie odwiedzanego miejsca pielgrzymkowego.</p>
-----------------	--

⁸⁶ Strategia Rozwoju Gminy Krościenko Wyżne do roku 2025 (przyjęta Uchwałą Nr XIII/93/2016 Rady Gminy Krościenko Wyżne z dnia 27 stycznia 2016 r.)

Cele strategiczne ⁸⁷	<p>Cel strategiczny I: Konkurencyjna gospodarka lokalna oparta o działalność sektora MŚP oraz innowacyjne gospodarstwa rolne, powiązana z rozwojem infrastruktury technicznej</p> <p>Cel strategiczny II: Wysoka jakość usług społeczno-edukacyjnych dostosowana do potrzeb mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny III: Zrównoważone zarządzanie rozwojem przestrzennym Gminy Miejsce Piastowe</p> <p>Cel strategiczny IV: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna Gminy oparta na dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym oraz poprawa ochrony środowiska naturalnego</p>
---------------------------------	---

WOJASZÓWKA

Charakterystyka	Gmina wiejska, druga co do wielkości w MOF Krosno. Cechuje się bogactwem terenów zielonych, a na jej obszarze znajdują się zachowane ruiny gotyckiego XIV-wiecznego Zamku Kamieniec.
Cele strategiczne ⁸⁸	<p>Cel strategiczny I: Rozwój gminnej przestrzeni publicznej w zgodzie z zasadami ochrony środowiska</p> <p>Cel strategiczny II: Wzrost gospodarczy Gminy dzięki rozwiniętej przedsiębiorczości, nowoczesnemu rolnictwu i bogatej ofercie wypoczynkowej</p> <p>Cel strategiczny III: Kompleksowa oferta społeczna gwarantująca wysoką jakość życia mieszkańców</p>

⁸⁷ Strategia Rozwoju Gminy Miejsce Piastowe na lata 2012-2027 (przyjęta Uchwałą Nr LXXV/446/2023 Rady Gminy Miejsce Piastowe z dnia 31 stycznia 2023 r.)

⁸⁸ Strategia Rozwoju Gminy Wojaszówka na lata 2022 – 2030 (przyjęta uchwałą nr XLIII/337/2022 Rady Gminy Wojaszówka z dnia 28 listopada 2022 r.)

3.6. Analiza SWOT

Bazując na wszystkich przeprowadzonych pracach badawczych i obserwacjach, stosując triangulację metod, wykonano analizę SWOT w metodzie klasycznej (Tabela nr 11). Jest ona zestawieniem porządkującym kluczowe wnioski, przedstawionym w podziale na mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia MOF Krosno. Mocne i słabe strony to te odnoszące się do czynników wewnętrznych, szanse i zagrożenia zaś do zewnętrznych.

Tabela nr 11. Analiza SWOT

MOCNE STRONY (S)	SŁABE STRONY (W)
Niski udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, przy jednocześnie wysokim etosie pracy	Brak różnorodnego rynku pracy, oferującego wysokopłatne miejsca pracy oraz niska atrakcyjność regionu dla młodych mieszkańców, w tym w zakresie kształcenia i doradztwa zawodowego
Występowanie terenów inwestycyjnych	Brak spójnej dla całego MOF oferty turystycznej opartej na wspólnych potencjałach
Bogata oferta i wysokie walory turystyczne i kulturowe	Niewystarczające działania promocyjne atraktorów turystycznych regionu
Dobry dostęp i wysoka jakość oferty edukacyjnej	Występujące problemy demograficzne związane ze zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa i ogólnym spadkiem liczby ludności
Dobry dostęp do przedszkoli i żłobków	Niedostatecznie rozwinięta oferta i niska dostępność systemu transportu publicznego
Dobry dostęp do infrastruktury technicznej	Brak spójnej i bezpiecznej sieci ścieżek rowerowych i infrastruktury rowerowej
Szacunek i świadomość wysokich walorów środowiskowych	Słabe połączenia komunikacyjne obszaru (zewnętrzne i wewnętrzne)
Dziedzictwo związane z przemysłem naftowym i szklarskim	Brak połączenia kolejowego w większości gmin
Powiązania gmin współtworzących MOF w licznych dziedzinach oraz ich zbieżne cele strategiczne gmin	Niewystarczający stopień dopasowania do współczesnych standardów i oczekiwań obiektów kulturalnych w MOF

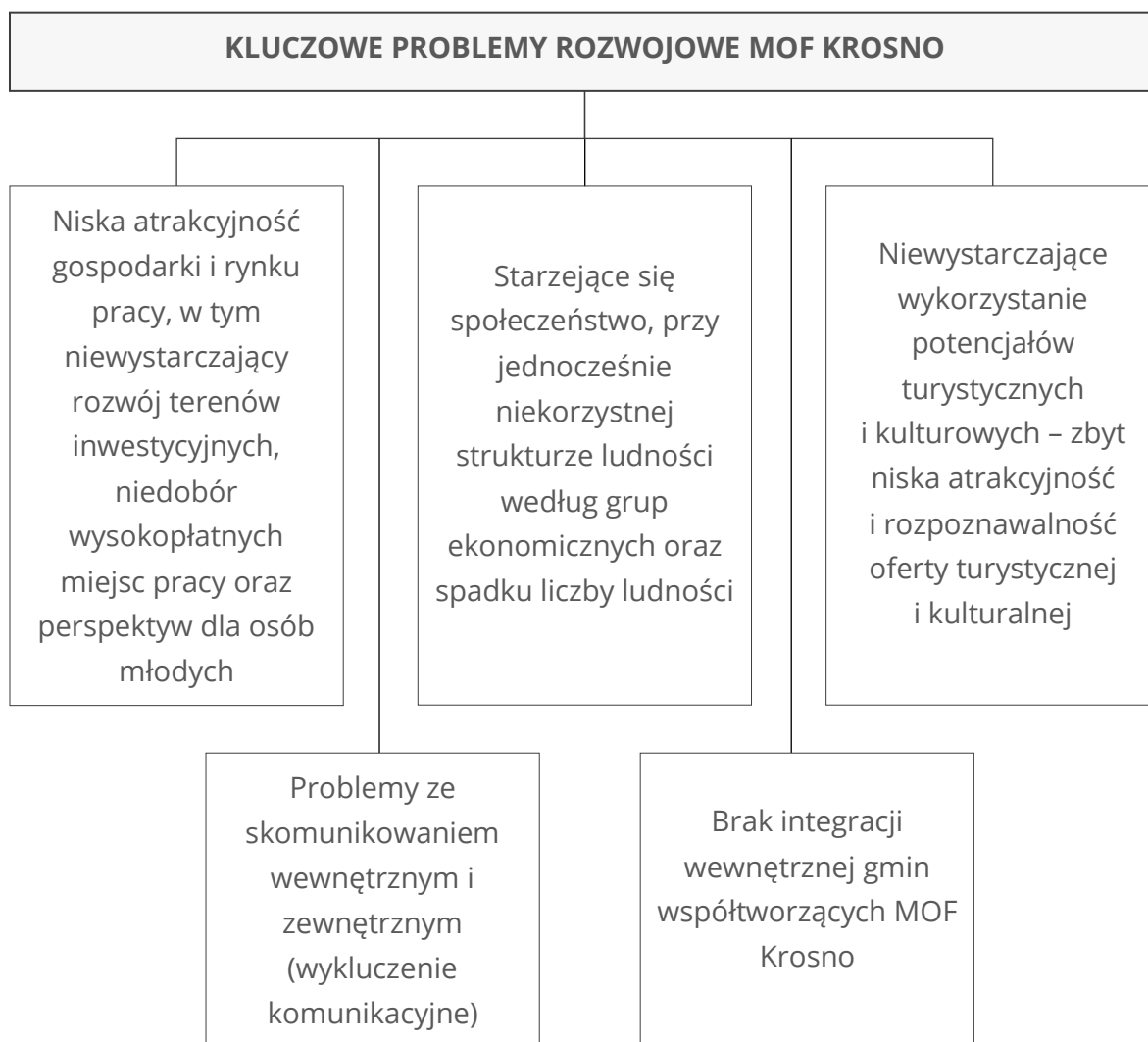
Chęć współpracy i zrównoważonego, zintegrowanego rozwoju w obrębie MOF	Deficyt terenów zieleni pełniących funkcje rekreacyjne i elementów małej architektury
SZANSE (O)	ZAGROŻENIA (T)
Strategiczne położenie w skali Polski	Wystąpienie niespodziewanych kryzysów (np. kryzys energetyczny, katastrofy naturalne, epidemie)
Bliskość miasta wojewódzkiego	Wzrost kosztów realizacji inwestycji w każdej z dziedzin funkcjonowania jst
Droga ekspresowa S19 będąca w realizacji	Wzrost kosztów życia mieszkańców
Rosnąca świadomość ekologiczna mieszkańców oraz chęć w zakresie wsparcia rozwoju OZE i zrównoważonej mobilności	Zmiany klimatyczne, w tym konieczność dostosowania się do regulacji wyższego szczebla, im przeciwdziałających
Wzrost świadomości samorządowej i obywatelskiej mieszkańców, rozwój i upowszechnianie instrumentów partycypacji społecznej oraz dialogu społecznego	Dynamicznie zmieniająca się sytuacja geopolityczna (w szczególności związana z konfliktem zbrojnym w Ukrainie)
Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz jego jakość	Wystąpienie wahań cen rynkowych materiałów i problemy z płynnością realizacji inwestycji infrastrukturalnych

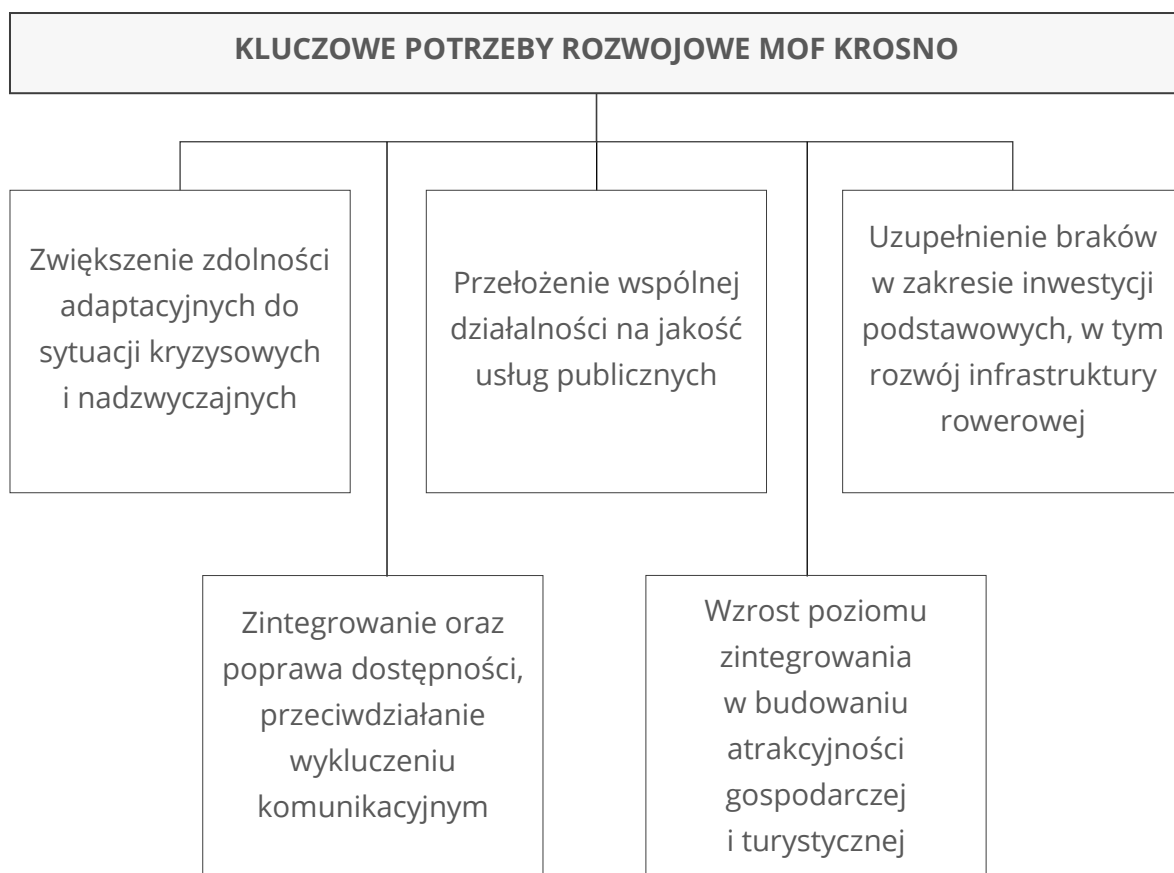
Źródło: Opracowanie własne

3.7. Kluczowe problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe

Powiązanie wewnętrzne MOF Krosno, poza przytoczonymi wprost przykładami, silnie widoczne jest na polu ścieżek rozwojowych, bowiem gminy związane są poprzez wspólne i zbieżne problemy, potrzeby i potencjały w sferze gospodarczej, społecznej, środowiskowej i infrastrukturalnej. Z tego też względu postawione przed nimi wyzwania, a także chęć ich rozwiązywania w sposób jak najbardziej efektywny, integrują Obszar.

Na bazie kompleksowej analizy diagnostycznej, bazując na wnioskach, charakterystykach i obserwacjach, zidentyfikowano najbardziej istotne problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe MOF Krosno, przedstawione poniżej:

3.8. Analiza porównawcza

Aspekt historyczny kształtowania obszarów zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) w Polsce opisany został w Rozdziale 1.5. W perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 instrument ZIT obejmuje Miejskie Obszary Funkcjonalne Ośrodków Wojewódzkich (MOF OW) oraz pozostałe MOF wyznaczone przez samorządy wojewódzkie. Szacuje się, że łącznie w Polsce funkcjonować ich będzie ponad 80⁸⁹, zaś w samym województwie podkarpackim 11.

Aktualnie większość Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w Polsce zawarło umocowane prawnie Porozumienia Międzygminne w sprawie powołania Związków ZIT. Przeważająca część z nich jest w trakcie opracowywania lub przyjęła strategię ZIT lub strategię rozwoju ponadlokalnego zawierającą elementy strategii ZIT.

Główne założenia dotyczące architektury strategii, ogólnych priorytetów rozwojowych MOF oraz kierunków działań projektowych zdefiniowane zostały na poziomie krajowym. W konsekwencji tego charakter inwestycji dla każdego związku ZIT w Polsce powinien nosić znamiona podobieństwa. Niemniej jednak na uwagę należy mieć, iż szczegółowe wytyczne i konkretny zakres wsparcia w ramach ZIT określane są na poziomie regionalnym, to jest dla każdego z 16 województw. Z tego też względu treść Strategii ZIT dla poszczególnych Obszarów Funkcjonalnych, a także kierunek i koncentracja celów strategicznych oraz w efekcie projektów będzie różnorodny w zależności od województwa. Ponadto kształt tegoż dokumentu może się różnić w zależności od wykonawcy, z uwagi na brak sztywno określonej jego budowy, ram dla zakresu tematycznego diagnozy czy też rozwiązań metodologicznych w przypadku formułowania celów. Brak spójności w tym zakresie wynikać będzie również z przyjętego przez poszczególne MOF schematu działań, za obowiązującymi przepisami: „Związek ZIT powinien dokonać wyboru dokumentu strategicznego, na podstawie którego będzie wdrażany instrument ZIT i mogą to być następujące schematy:

- 1) strategia ZIT,
- 2) strategia rozwoju ponadlokalnego pełniąca funkcję strategii ZIT,
- 3) strategia ZIT oraz spójna z nią strategia rozwoju ponadlokalnego.”

Na potrzeby Strategii ZIT MOF Krosno wykonano przekrojową analizę porównawczą wskazującą koncentrację tematyczną w innych Miejskich Obszarach Funkcjonalnych wyznaczonych w Polsce. Wśród najczęściej definiowanych celów strategicznych wyróżnić należy:

Strategia ZIT dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca na lata 2022-2027:

⁸⁹ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosci/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027/>

Cel strategiczny ZIT 1. Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru MOF wraz z podniesieniem jakości życia mieszkańców MOF

Kierunek działania 1.1. Rozwój usług publicznych

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie funkcji gospodarczych obszaru MOF

Cel strategiczny ZIT 2. Rozwój infrastruktury i ochrona środowiska w MOF wraz z kompleksowym zagospodarowaniem przestrzeni publicznych

Kierunek działania 2.1. Poprawa zintegrowania obszaru poprzez rozbudowę infrastruktury i rozwój mobilności

Kierunek działania 2.2. Ochrona różnorodności biologicznej wraz z podniesieniem jakości przestrzeni publicznych

Strategia rozwoju ponadlokalnego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Gniezna (pełniąca funkcję strategii ZIT partnerstwa Powiatu Gnieźnieńskiego, Miasta Gniezno, Miasta i Gminy Czarniejewo, Gminy Gniezno, Gminy Kiszkowo, Miasta i Gminy Kłecko, Gminy Łubowo, Gminy Mieleszyn, Gminy Niechanowo, Gminy Trzemeszno, Gminy i Miasta Witkowo, tworzących Stowarzyszenie ZIT Gniezno):

C1. Poprawa dostępności transportowej na obszarze funkcjonalnym

C2. Poprawa jakości usług publicznych

C3. Zapewnienie wysokiej jakości środowiska

C4. Rozwój współpracy na obszarze Partnerstwa

Strategia ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Chrzanowa 2021-2027:

C1. Zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej obszaru poprzez optymalizację jakości i poprawę dostępności usług publicznych

C2. Wykreowanie MOF jako istotnego ośrodka gospodarczego o terytorialnym i ponadregionalnym charakterze

C3. Integracja przestrzenna obszaru wraz z ochroną istniejących zasobów i wzmocnieniem odporności klimatycznej

Strategia terytorialna ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kwidzyna 2030+ - cele strategiczne:

C1. Bezpieczna przestrzeń

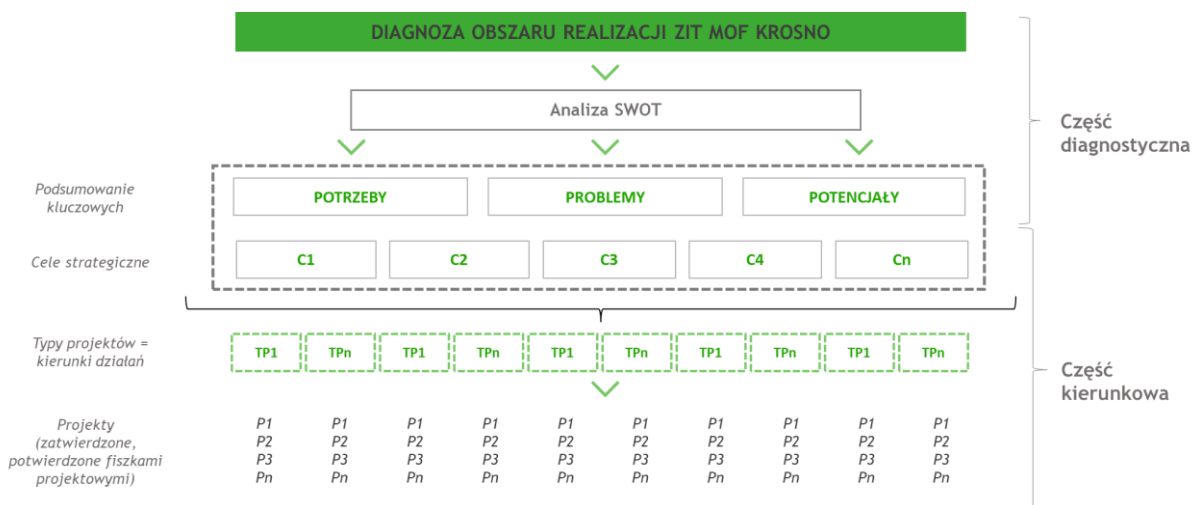
C2. Aktywne społeczeństwo

C3. Stabilna gospodarka

Cele strategiczne są kompleksowe oraz długofalowe, koncentrują się na szerokim wachlarzu sfer Miejskich Obszarów Funkcjonalnych, uwzględniających ich specyfikę. Niemniej zauważalną tendencją jest podkreślenie znaczenia integracji obszarów, a także chęć ich rozwoju gospodarczego, poszanowania środowiska przyrodniczego, bardziej zrównoważonego transportu i podniesienia jakości życia ludzi.

4. Kierunki obszaru realizacji ZIT

Rysunek nr 20. Układ hierarchiczny celów Strategii ZIT MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne

4.1. Cele strategiczne obszaru realizacji ZIT wraz z typami projektów

Zintegrowany, spójny i kompleksowy rozwój MOF Krosno odbywać będzie się w oparciu o zapisy niniejszej Strategii ZIT, w szczególności o propozycje projektowe w niej zapisane, a także w duchu sformułowanych celów strategicznych. Określone zostały one z zapewnieniem ciągu przyczynowo skutkowego, w oparciu o kompleksowo wykonaną analizę diagnostyczną w sferze gospodarczej, demograficznej, środowiskowej i infrastrukturalnej, ze szczególnym wskazaniem na chęć rozwiązywania kluczowych problemów, wykorzystanie jego kluczowych potencjałów oraz zaspokojenie potrzeb. Na opracowany materiał nałożono filtr odnoszący się do modelowej idei Związku ZIT oraz kierunków działań określonych w regionalnym programie FEP. 4 zdefiniowane cele strategiczne są pierwszym stopniem w hierarchii strategicznej i w najbardziej ogólny sposób przedstawiają założenia Strategii ZIT MOF Krosno.

Rysunek nr 21. Cele strategiczne obszaru ZIT MOF Krosno

Źródło: Opracowanie własne

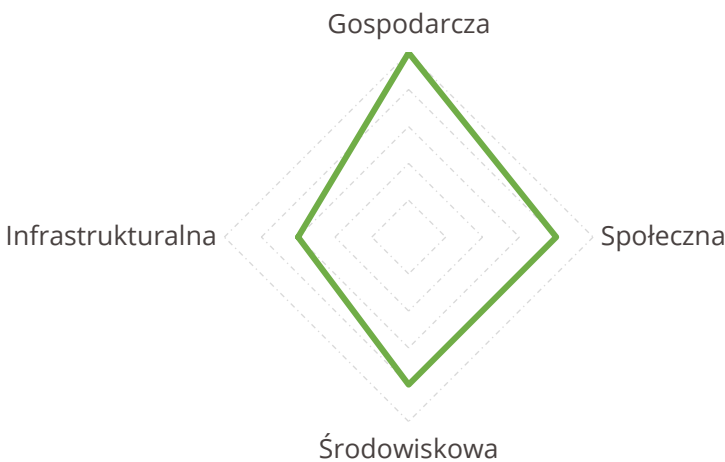
Dla każdego ze zdefiniowanych celów strategicznych określono typy projektów, które realizowane będą w jego ramach i pełnić będą funkcję jego uszczegółowienia i dodefiniowania. Nie różnicują one działań o charakterze miękkim lub twardym, inwestycyjnym lub nieinwestycyjnym, przygotowawczym lub wykonawczym.

Tabela nr 12. Charakterystyka celów strategicznych Strategii ZIT MOF Krosno

CEL STRATEGICZNY 1	ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI GOSPODARCZEJ REGIONU I JEGO RYNKU PRACY
ZARYS STRATEGICZNY ORAZ	Poprzez realizację celu stworzone zostaną sprzyjające warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, zarówno w skali MOF jak i w całym regionie. Działania koncentrować się będą na rozwoju infrastruktury towarzyszącej terenom inwestycyjnym, a także

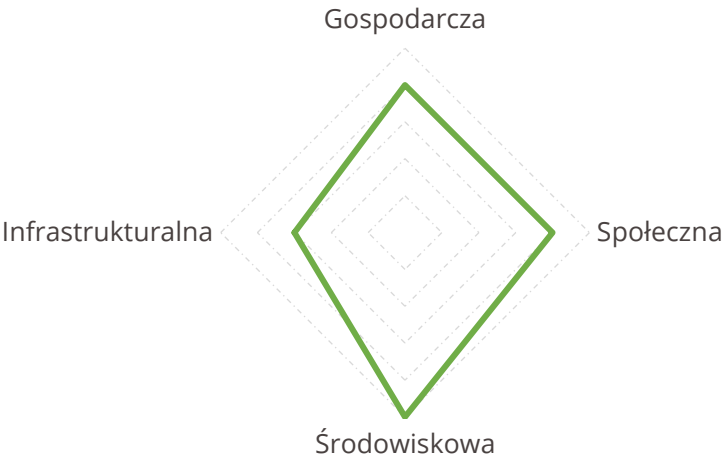
SPODZIEWANE EFEKTY	<p>przyciąganiu nowych inwestorów i obsłudze na wysokim poziomie tych dotychczas działających. Stworzone zostaną nowe miejsca pracy, w tym te wysokopłatne, a także oferowane będą atrakcyjne warunki rozwoju i edukacji zawodowej oraz wspierana będzie przedsiębiorczość lokalna. Realizacja niniejszego celu zakłada ścisłą współpracę sektora publicznego, w tym szkół z biznesem. W efekcie na terenie MOF stworzony zostanie dynamiczny i konkurencyjny rynek pracy, przyczyniający się do wzrostu gospodarczego i dobrobytu społeczności miejskiego obszaru funkcjonalnego Krosna.</p>
SIŁA POWIĄZAŃ WEWNĄTRZ SFER	<div data-bbox="464 624 1193 1081" data-label="Figure"> </div> <p>W ramach celu najistotniejsze będą aspekty gospodarcze, w tym w szczególności rozwój przedsiębiorczości i możliwości inwestowania w MOF. Poziom rozwoju infrastrukturalnego sędł będzie w parze i stanowił podstawę zwiększania atrakcyjności gospodarczej. Cel powiązany jest bezpośrednio z dążeniem do osiągnięcia dobrobytu mieszkańców oraz gmin, przez co wpłynie również na kwestie społeczne.</p>
TYPY PROJEKTÓW	<p>TP 1.1. Przygotowanie terenów inwestycyjnych i infrastruktury dla biznesu</p> <p>TP 1.2. Opracowanie wspólnego systemu przyciągania i obsługi inwestora</p> <p>TP 1.3. Opracowanie planu przyciągania dobrze płatnych miejsc pracy</p> <p>TP 1.4. Wdrażanie planów i programów gospodarczych oraz wsparcie w tym zakresie</p> <p>TP 1.5. Podniesienie jakości szkolnictwa podstawowego</p> <p>TP 1.6. Rozwój szkolnictwa ponadpodstawowego opartego o lokalne specjalizacje i uwarunkowania rynku pracy</p> <p>TP 1.7. Zwiększenie współpracy lokalnych przedsiębiorców z sektorem</p>

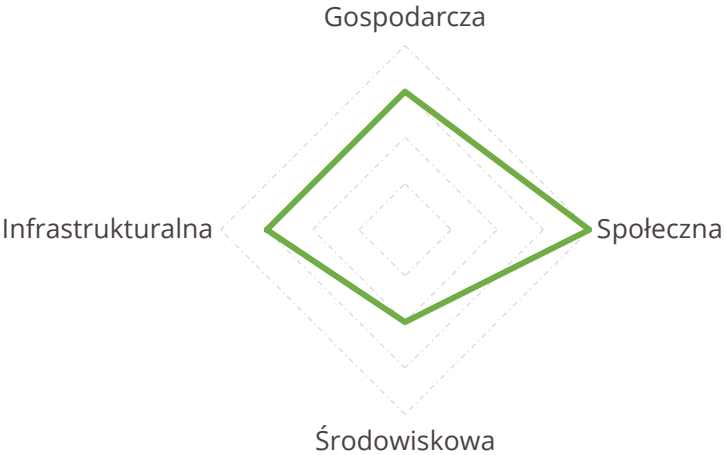
	publicznym TP 1.8. Opracowanie polityki młodzieżowej mającej na celu stworzenie młodym ludziom warunków do rozwoju i pracy
--	---

CEL STRATEGICZNY 2	WZMOCNIENIE ISTNIEJĄCEGO POTENCJAŁU PRZYRODNICZEGO, KULTUROWEGO I TURYSTYCZNEGO
ZARYS STRATEGICZNY ORAZ SPODZIEWANE EFEKTY	Jak wskazano MOF Krosno jest obszarem o niezwykle bogatych walorach przyrodniczych i kulturowych. W ramach celu strategicznego będą one wykorzystywane oraz potęgowane, zgodnie z ideą zrównoważenia. Działania te zwiększą atrakcyjność regionu poprzez rozwijanie infrastruktury turystycznej i miejsc rekreacyjnych, aktywne promowanie dziedzictwa kulturowego oraz działań edukacyjnych, a także budowanie lokalnej identyfikacji. Wykorzystanie zidentyfikowanego potencjału odbywać się będzie w sposób zintegrowany w każdej z 7 gmin.
SIŁA POWIĄZAŃ WEWNĄTRZ SFER	 <p>Rozwój zintegrowanego produktu turystycznego przyczyni się do wzrostu gospodarczego całego obszaru. Cel skupia się na sferze środowiskowej, gdyż w głównej mierze bazował będzie w swej realizacji na jej walorach. Działania fokusować będą się na ich wykorzystaniu, przy jednoczesnym poszanowaniu. Sfera społeczna odnosi się do mieszkańców MOF, którzy spędzać będą swój wolny czas w sposób zorganizowany, wysokiej jakości oraz do turystów odwiedzających region.</p>

TYPY PROJEKTÓW	<p>TP 2.1. Stworzenie, promocja i wdrażanie koncepcji zintegrowanego produktu turystycznego</p> <p>TP 2.2. Tworzenie nowoczesnych miejsc i punktów promujących dziedzictwo kulturowe, historyczne oraz naukę</p> <p>TP 2.3. Podnoszenie walorów i poprawa stanu miejsc promujących dziedzictwo kulturowe, historyczne oraz naukę</p> <p>TP 2.4. Odnowa historycznej architektury</p> <p>TP 2.5. Projektowanie i budowa obiektów małej architektury nawiązujących do historii regionu</p> <p>TP 2.6. Budowa ścieżek rowerowych i pieszych zapewniających wygodny dostęp do atraktorów turystycznych oraz rozwój potencjału</p> <p>TP 2.7. Budowa i tworzenie miejsc o funkcji rekreacyjnej, w szczególności związanych z potencjałem przyrodniczym</p> <p>TP 2.8. Promocja i edukacja w zakresie potencjału kulturowego i przyrodniczego</p> <p>TP 2.9. Organizacja i promocja imprez kulturalnych odbywających się na terenie MOF Krosno – wśród interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych</p> <p>TP 2.10. Dostosowanie oferty kulturalnej i turystycznej do potrzeb wszystkich odwiedzających (równy dostęp)</p>
-------------------	--

CEL STRATEGICZNY 3	LIKWIDACJA BARIER W SKOMUNIKOWANIU ORAZ UZUPEŁNIENIE BRAKÓW W INFRASTRUKTURZE PODSTAWOWEJ
ZARYS STRATEGICZNY ORAZ SPODZIEWANE EFEKTY	<p>Sprawnie funkcjonujący, niskoemisyjny i dostępny system transportowy stanowi fundament zrównoważonego rozwoju MOF Krosno. Rosnące znaczenie elektromobilności oraz polityka klimatyczna będą prowadziły do wzrostu kosztów transportu w krótkiej perspektywie, co wymaga działań osłonowych w postaci rozwoju dostępnego transportu publicznego. Ponadto poprzez inwestycje w niezbędną infrastrukturę, taką jak ciągi piesze i rowerowe czy sieci uzbrojenia, celem jest stworzenie sprzyjającego środowiska dla rozwoju gospodarczego, poprawa warunków życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności Krosna i sąsiedztwa. Cel jest również odpowiedzią na uwarunkowania w zakresie dążenia do neutralności klimatycznej, w odniesieniu do przepisów prawnych krajowych i europejskich.</p>

<p>SIŁA POWIĄZAŃ WEWNĄTRZ SFER</p>	<div style="text-align: center;"> </div> <p>Niniejszy cel koncentruje się na emisyjności transportu, w kontekście jej redukcji oraz uzupełnienia podstawowych braków infrastrukturalnych. Osiągnięcie go nie będzie możliwe bez zmian postaw wśród społeczeństwa oraz w samorządach. Wpłynie również bezpośrednio na kwestie środowiskowe, a także nie pozostanie bez echa wśród przedsiębiorstw i szeroko pojętego sektora gospodarczego.</p>
<p>TYPY PROJEKTÓW</p>	<p>TP 3.1. Działania z zakresu dążenia do niezależności energetycznej</p> <p>TP 3.2. Rozwój mocy wytwórczych OZE oparty na lokalnych potencjałach</p> <p>TP 3.3. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatycznych</p> <p>TP 3.4. Modernizacja i rozwój infrastruktury wodno-ściekowej</p> <p>TP 3.5. Budowa i rozwój infrastruktury dla transportu pieszego, rowerowego</p> <p>TP 3.6. Budowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury dla transportu publicznego</p> <p>TP 3.7. Tworzenie warunków do rozwoju transportu zbiorowego nisko i zeroemisyjnego</p> <p>TP 3.8. Zapewnienie dostępu do zielonego transportu publicznego</p> <p>TP 3.9. Zintegrowanie i cyfryzacja polityki transportowej</p> <p>TP 3.10. Integracja systemu transportu publicznego</p> <p>TP 3.11. Zrównoważony transport w turystyce</p> <p>TP 3.12. Opracowanie spójnej polityki rowerowej MOF</p> <p>TP 3.13. Modernizacja monitoringu przestrzeni publicznych</p> <p>TP 3.14. Racjonalne i zrównoważone planowanie przestrzeni</p>

	TP 3.15. Promocja i edukacja w zakresie zrównoważonej mobilności
CEL STRATEGICZNY 4	SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCY, ZINTEGROWANY I INTELIGENTNIE ZARZĄDZANY MOF
ZARYS STRATEGICZNY ORAZ SPODZIEWANE EFEKTY	MOF Krosno tworzyć będzie powiązany funkcjonalnie system efektywnej współpracy między 7 gminami go współtworzącymi. Priorytetem będzie doskonalenie operacyjnej sprawności wszystkich jst, co ma przyczynić się do usprawnienia dostarczania usług publicznych i zaspokajania potrzeb mieszkańców. Ponadto wypracowany zostanie model zarządzania MOF, cechujący się elastycznością, wspierający funkcjonowanie obszaru w zgodzie z ideą spójności i stałej współpracy. Będzie on również bazą inspiracji i dobrych praktyk, a także motorem napędowym działań i współpracy.
SIŁA POWIĄZAŃ WEWNĄTRZ SFER	<div style="text-align: center;"> </div> <p>W ramach celu podstawową ideą jest współpraca w każdym aspekcie, w ramach MOF, bazująca na wspólnym rozwiązywaniu problemów, wykorzystywaniu potencjałów, a także sprostanie potrzebom. Działania te wpłyną w głównej mierze na aspekt społeczny (poprzez m. in. podniesienie jakości życia mieszkańców, sprawną administrację).</p>
TYPY PROJEKTÓW	<p>TP 4.1. Promocja zintegrowania MOF Krosno</p> <p>TP 4.2. Wzmocnienie roli Krosna w MOF</p> <p>TP 4.3. Podniesienie sprawności instytucjonalnej jednostek MOF</p> <p>TP 4.4. Prowadzenie działań wspomagających wspólne planowanie i podejmowanie decyzji w MOF</p>

	TP 4.5. Wprowadzanie nowych technologii w codzienne działania administracji
--	---

4.2. Matryca Strategii ZIT

Matryca Strategii ZIT przedstawia logikę projektową działań, skupiając się na dwóch kluczowych elementach strategii ZIT: celach i liście projektów. Wyróżnione projekty zintegrowane realizują cele ZIT. Odniesiono się także do Priorytetów i Celów szczegółowych wynikających z Funduszy Europejskich dla Podkarpacia 2021-2027. Wskazano ponadto na jakie słabe strony i zagrożenia, a także kluczowe problemy i potrzeby każdy cel strategiczny stanowi odpowiedź. Opisano mocne strony, szanse oraz kluczowe potencjały, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celów oraz scharakteryzowano oddziaływanie i efekty realizacji na obszar całego MOF.

Tabela nr 13. Matryca Strategii ZIT

Cel strategiczny ZIT	Priorytet FEP 2021-2027	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Tytuł projektu zintegrowanego	Słabe strony i zagrożenia, a także kluczowe problemy i potrzeby, na które odpowiedź stanowi cel	Mocne strony, szanse oraz kluczowe potencjały, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu	Oddziaływanie i efekty realizacji celu na obszar całego MOF
CS 1. Zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy	Priorytet 6 – Rozwój Zrównoważony Terytorialnie	5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Rozwój strefy inwestycyjnej na terenie MOF Krosno	<p>Słabe strony i zagrożenia, które będą niwelowane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak różnorodnego rynku pracy, oferującego wysokopłatne miejsca pracy oraz niska atrakcyjność regionu dla młodych mieszkańców, w tym w zakresie kształcenia i doradztwa zawodowego - Wystąpienie niespodziewanych kryzysów (np. kryzys energetyczny, katastrofy naturalne, epidemie) - Wzrost kosztów realizacji inwestycji w każdej z dziedzin funkcjonowania jst <p>Kluczowe problemy i potrzeby na które odpowiedź stanowi cel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niska atrakcyjność gospodarki i rynku pracy, w tym niewystarczający rozwój terenów inwestycyjnych, 	<p>Mocne strony i szanse, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niski udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, przy jednocześnie wysokim etosie pracy - Występowanie terenów inwestycyjnych - Dobry dostęp i wysoka jakość oferty edukacyjnej - Dobry dostęp do infrastruktury technicznej - Strategiczne położenie w skali Polski - Droga ekspresowa S19 będąca w realizacji <p>Kluczowe potencjały, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niski udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym 	Obszarowość celu obejmuje całość MOF. Jego realizacja przyczyni się do równomiernego rozwoju gospodarczego wszystkich gmin MOF, nowe miejsca pracy powstaną nie tylko w samej strefie inwestycyjnej, ale także w związanych z nią sektorach usługowych i dostawczych w sąsiadujących gminach. Ponadto podniesiony zostanie poziom kształcenia mieszkańców. Kolejnym efektem będzie integracja infrastrukturalna, wiążąca się z rozbudową infrastruktury, takiej jak drogi, sieci energetyczne i telekomunikacyjne. Zmodernizowana infrastruktura poprawi dostępność komunikacyjną i logistyczną wszystkich gmin, co zwiększy ich atrakcyjność dla inwestorów.

				<p>niedobór wysokopłatnych miejsc pracy oraz perspektyw dla osób młodych</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uzupelnienie braków w zakresie inwestycji podstawowych, w tym rozwój infrastruktury rowerowej - Zwiększenie zdolności adaptacyjnych do sytuacji kryzysowych i nadzwyczajnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Solidność rynku pracy - Potencjały inwestycyjne - Potencjał nowej, wspólnej integracji członków Obszaru Funkcjonalnego w różnych sferach 	
CS 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego	Priorytet 6 – Rozwój Zrównoważony Terytorialnie	5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	<p>Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła</p>	<p>Słabe strony i zagrożenia, które będą niwelowane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak spójnej dla całego MOF oferty turystycznej opartej na wspólnych potencjałach - Niewystarczające działania promocyjne atraktorów turystycznych regionu - Brak spójnej i bezpiecznej sieci ścieżek rowerowych i infrastruktury rowerowej - Niewystarczający stopień dopasowania do współczesnych standardów i oczekiwań obiektów kulturalnych w MOF - Deficyt terenów zieleni pełniących funkcje rekreacyjne i elementów małej architektury 	<p>Mocne strony i szanse, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bogata oferta i wysokie walory turystyczne i kulturowe - Szacunek i świadomość wysokich walorów środowiskowych - Dziedzictwo związane z przemysłem naftowym i szklarskim - Powiązania gmin współtworzących MOF w licznych dziedzinach oraz ich zbieżne cele strategiczne gmin - Chęć współpracy i zrównoważonego, zintegrowanego rozwoju w obrębie MOF - Rosnąca świadomość ekologiczna mieszkańców oraz chęć w zakresie wsparcia 	<p>Obszarowość celu obejmuje całość MOF, ponieważ każda z 7 gmin posiada unikalne zasoby przyrodnicze i kulturowe, które razem stworzą spójny i atrakcyjny produkt turystyczny. Sieciowy charakter produktu oznacza, że atrakcje zlokalizowane w różnych gminach będą ze sobą powiązane, co zachęci turystów do odwiedzania całego regionu w wygodny sposób.</p> <p>Spodziewanymi efektami realizacji celu są m. in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie liczby turystów - Ożywienie lokalnej gospodarki - Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
			Rozwój dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury w MOF Krosno			

			<p>Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych na obszarze MOF Krosno</p>	<p>- Zmiany klimatyczne, w tym konieczność dostosowania się do regulacji wyższego szczebla, im przeciwdziałających</p> <p>Kluczowe problemy i potrzeby, na które odpowiedź stanowi cel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające wykorzystanie potencjałów turystycznych i kulturowych – zbyt niska atrakcyjność i rozpoznawalność oferty turystycznej i kulturalnej - Brak integracji wewnętrznej gmin współtworzących MOF Krosno - Zwiększenie zdolności adaptacyjnych do sytuacji kryzysowych i nadzwyczajnych - Przełożenie wspólnej działalności na jakość usług publicznych - Wzrost poziomu zintegrowania w budowaniu atrakcyjności gospodarczej i turystycznej 	<p>rozwoju OZE i zrównoważonej mobilności</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wysokie walory środowiska przyrodniczego oraz jego jakość <p>Kluczowe potencjały, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wysokie walory środowiskowe i kulturowe, przekładające się na wysoką atrakcyjność turystyczną - Nowa, wspólna integracja członków Obszaru Funkcjonalnego w różnych sferach 	<ul style="list-style-type: none"> - Budowanie marki regionu - Zwiększenie znajomości lokalnej kultury i przyrody
			<p>Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” – etap II</p>			

CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Priorytet 3 – Mobilność Miejska	2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	Rozwój Mobilności miejskiej na terenie MOF Krosno	<p>Słabe strony i zagrożenia, które będą niwelowane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niedostatecznie rozwinięta oferta i niska dostępność systemu transportu publicznego - Brak spójnej i bezpiecznej sieci ścieżek rowerowych i infrastruktury rowerowej <ul style="list-style-type: none"> - Słabe połączenia komunikacyjne obszaru (zewnętrzne i wewnętrzne) - Zmiany klimatyczne, w tym konieczność dostosowania się do regulacji wyższego szczebla, im przeciwdziałających <p>Kluczowe problemy i potrzeby, na które odpowiedź stanowi cel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Problemy ze skomunikowaniem wewnętrznym i zewnętrznym (wykluczenie komunikacyjne) - Uzupełnienie braków w zakresie inwestycji podstawowych, w tym rozwój infrastruktury rowerowej 	<p>Mocne strony i szanse, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobry dostęp do infrastruktury technicznej - Rosnąca świadomość ekologiczna mieszkańców oraz chęć w zakresie wsparcia rozwoju OZE i zrównoważonej mobilności - Powiązania gmin współtworzących MOF w licznych dziedzinach oraz ich zbieżne cele strategiczne gmin 	Obszarowość celu obejmuje całość MOF, gdyż działania z zakresu mobilności miejskiej realizowane będą w skali wszystkich 7 gmin. Przyczyni się to do spójności komunikacyjnej i równości dostępu do infrastruktury. Spodziewanymi efektami realizacji celu są m. in.: <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie mobilności mieszkańców - Zmniejszenie wykluczenia komunikacyjnego - Poprawa bezpieczeństwa - Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej - Ochrona środowiska - Zwiększenie dostępności infrastruktury technicznej
			Rozwój infrastruktury publicznej transportu zbiorowego ograniczającej zmotoryzowany ruch indywidualny na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno			
			Rozwój taboru transportu zbiorowego wraz z infrastrukturą paliw alternatywnych na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno			

			<p>Budowa infrastruktury rowerowej dla ruchu niezmotoryzowanego i mikromobilności na terenie Gminy Jedlicze, zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno</p>	<p>- Zintegrowanie oraz poprawa dostępności, przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnym</p>		
			<p>Budowa infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego na terenie gminy Wojaszówka</p>			
<p>CS 4. Sprawnie funkcjonujący, zintegrowany i inteligentnie zarządzany MOF</p>	-	-	-	<p>Słabe strony i zagrożenia, które będą niwelowane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wystąpienie niespodziewanych kryzysów <p>Kluczowe problemy i potrzeby, na które odpowiedź stanowi cel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak integracji wewnętrznej gmin współtworzących MOF Krosno 	<p>Mocne strony i szanse, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Powiązania gmin współtworzących MOF w licznych dziedzinach oraz ich zbieżne cele strategiczne gmin - Chęć współpracy i zrównoważonego, zintegrowanego rozwoju w obrębie MOF - Wzrost świadomości samorządowej i obywatelskiej 	<p>Obszarowość celu obejmuje całość MOF.</p> <p>Spodziewanymi efektami realizacji celu są m. in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie efektywności zarządzania w zakresie wykorzystania zasobów i szybkiego reagowania na zagrożenia - Oszczędności finansowe - Poprawa usług publicznych - Wieloaspektowa współpraca międzygminna

				<p>- Niewystarczająca pozycja i siła oddziaływania gmin, niepełniących roli lidera</p>	<p>mieszkańców, rozwój i upowszechnianie instrumentów partycypacji społecznej oraz dialogu społecznego</p> <p>Kluczowe potencjały, które będą wzmacniane w trakcie realizacji celu:</p> <p>Potencjał nowej, wspólnej integracji członków Obszaru Funkcjonalnego w różnych sferach</p>	<p>- Wsparcie strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego</p>
--	--	--	--	--	--	---

5. Poziom operacyjny

5.1. Lista projektów podstawowych wybieranych w systemie niekonkurencyjnym

Najniższym stopniem hierarchii strategicznej w ramach dokumentu są projekty, zidentyfikowane w oparciu o całość prac nad strategią, w tym o proces diagnostyczny, planistyczny i konsultacyjny.

Tabela nr 14. Lista projektów podstawowych planowanych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie niekonkurencyjnym

1.	Tytuł projektu nr 1	Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
4.	Cel Strategii ZIT	CS 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego
5.	Priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2030	3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki 3.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu
6.	Lider projektu/partnerzy projektu	Lider: Gmina Miasto Krosno Partnerzy: Gmina Wojaszówka, Gmina Jedlicze, Gmina Korczyzna, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Chorkówka
7.	Forma prawna wnioskodawcy	Jednostka samorządu terytorialnego
8.	Lokalizacja projektu	Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno, teren gmin i miast. Miejscowości: Krosno, Wojaszówka, Wojkówka, Jedlicze,

		Chlebna, Korczyzna, Czarnorzeki, Miejsce Piastowe, Niżna Łąka, Krościenko Wyżne, Chorkówka, Zręcin, Bóbrka.
9.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<p>Typ projektu zgodny z FEP 2021-2027: typ I. ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych</p> <p>Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego pn. „Karpackie Skarby Nafty i Szkła”.</p> <p>Gmina Miasto Krosno – przedsięwzięcie polega na rozwoju sieciowego produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” poprzez uzupełnienie pakietu turystycznego pn. „Skarby Nafty i Szkła- Przeszłość na Bogato” o szlak kulturowy „historia światłem malowana”, łączący obiekty zabytkowe, mające dużą wartość historyczną i kulturalną znajdujące się w obszarze Parku Kulturowego Wzgórze Staromiejskie w Krośnie oraz uzupełnienie pakietu turystycznego dla aktywnych o turystyczną trasę pieszo-rowerową wzdłuż rzeki Wisłok łączącą szlak kulturowy z zabytkowymi obiektami naftowymi i miejscami odpoczynku dla turysty, tj. kompleksem basenów otwartych, placami zabaw, kamperowiskiem. Trasa pieszo-rowerowa zostanie wzbogacona o infrastrukturę dla turystów aktywnych, przede wszystkim rodzin z dziećmi, tj. bikepark i skatepark.</p> <p>Gmina Miejsce Piastowe – przedsięwzięcie polega na rozwoju sieciowego produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” poprzez uzupełnienie pakietu turystycznego pn. „Skarby Nafty i Szkła - Klejnoty Przyrody” o pieszą trasę turystyczną w Niżnej Łące, w obszarze o wysokim potencjale przyrodniczo-krajobrazowym. Planowana piesza trasa turystyczna, będzie łączyła atrakcje turystyczne w tym obszarze (już istniejące i projektowane), co stworzy nową jakość: kompleksową ofertę wpływającą na zadowolenie i satysfakcję turystów mogących korzystać z miejsc z dobrze zachowanym naturalnym ekosystemem. Na trasie turystycznej mieścić się będą elementy małej architektury, infrastruktura służąca do odpoczynku, staw</p>

z zagospodarowanym terenem przyległym oraz plaża żwirowa.

Gmina Jedlicze – przedsięwzięcie składa się z dwóch zadań. Pierwsze z nich polega na rozwoju walorów turystycznych gminy Jedlicze w ramach MOF Krosno, przez którą przebiega Transgraniczny Szlak Rowerowy „Beskidzkie Muzea”, zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości Chlebna, poprzez budowę i przebudowę obiektów i infrastruktury na terenie starego folwarku z XVIII wieku, służącej turystyce rowerowej i pieszej wraz z zagospodarowaniem terenu i elementami małej architektury. Drugie zadanie zakłada budowę szlaku pieszo-rowerowego na terenie miejscowości Jedlicze łączącego atrakcje turystyczne oraz włączającego się do transgranicznego szlaku rowerowego „Beskidzkie Muzea”, który na terenie gminy przebiega od Jaszczwi do Muzeum w Żarnowcu.

Gmina Krościenko Wyżne – przedsięwzięcie polega na rozwoju produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” poprzez wzbogacenie pakietu pn. „Skarby Nafty i Szkła – Perły Przemysłu” oraz pn. „Skarby Nafty i Szkła – Klejnoty Przyrody” o nową atrakcję turystyczną zlokalizowaną w MOF Krosno, tj. budowę wieży widokowej na szczycie Góry Marynkowskiej w Krościenku Wyżnym. Z jej szczytu rozciągać się będzie widok na całą miejscowość i obiekty naftowe.

Gmina Chorkówka – przedsięwzięcie polega na rozwoju walorów turystycznych związanych z perłami przemysłu oraz z dziedzictwem przyrodniczym poprzez budowę wieży widokowej wraz z elementami małej architektury w Zręcinie. Budowana wieża wraz z zagospodarowaniem terenu przyrodniczego będą stanowiły bazę dla rozwoju turystyki aktywnej w MOF Krosno i uzupełnienie pakietu turystycznego pn. „Skarby Nafty i Szkła – Perły Przemysłu” oraz „Skarby Nafty i Szkła – Klejnoty Przyrody”. Dodatkowo w ramach przedsięwzięcia zaplanowano przebudowę drogi dojazdowej do Muzeum Przemysłu

Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce.

Gmina Korczyna – przedsięwzięcie polega na rozwoju produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” poprzez wzbogacenie pakietów pn. „Skarby Nafty i Szkła – Klejnoty Przyrody” oraz „Skarby Nafty i Szkła –Przeszłość na Bogato”. Zadanie polega na rozbudowie istniejącej infrastruktury turystycznej w miejscowości Czarnorzeki na terenie działki, na której wzniesiona została wieża widokowa. Planowana jest modernizacja budynku wieży i całościowe zagospodarowanie terenu wokół obiektu. Drugie zadanie zakłada uzupełnienie wybudowanej infrastruktury turystycznej przylegającej bezpośrednio do Rezerwatu Prządki. Planowana jest rozbudowa istniejącego zaplecza altany i wzbogacenie go o dodatkowe elementy rozwijające punkt odpoczynku turysty. Ponadto w miejscowości Korczyna planuje się rozbudowę pieszej trasy turystycznej łączącej atrakcje turystyczne - Fabrykę Czekolady, Sanktuarium św. Biskupa Sebastiana Józefa Pelczara i Dwór Generała Stanisława Szeptyckiego. W centrum miejscowości planuje się budowę nowego, unikatowego obiektu o charakterze turystycznym oraz nowych miejsc wykorzystywanych przez turystów do wypoczynku.

Gmina Wojaszówka – przedsięwzięcie polega na stworzeniu kompleksu turystycznego w miejscowości Wojkówka na szlaku kajakowym Wojkówka-Markuszowa i składa się z dwóch zadań. Pierwsze zadanie polega na budowie budynku wielofunkcyjnego do obsługi turystów kajakowych i rowerowych w Wojkówce oraz niezbędnej infrastruktury wokół budynku. Drugie zadanie dotyczy uzupełnieniu pakietu dla aktywnych turystów i polega na budowie toru rowerowego typu pumptrack.

Dodatkowo, w ramach projektu planuje się wprowadzenie kompleksowego systemu informacji i oznakowania oferty turystycznej dla całego obszaru, który oparty będzie o jednolitą grafikę oraz działania

		<p>polegające na promocji utworzonego sieciowego produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła”.</p>			
10.	Wskaźniki produktu i rezultatu	<p><u>Wskaźniki produktu:</u></p> <p>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem – 27 szt. (w tym 15 obiektów - Krosno, 2 - Wojaszówka, 2 - Jedlicze, 3 - Korczyna, 2 - Miejsce Piastowe, 1 - Krościenko Wyżne, 2 - Chorkówa)</p> <p>WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa – 7 km (w tym 1,83 km Jedlicze i 5,17 km Krosno)</p> <p>WLWK-PLRO137 - Długość utworzonych szlaków turystycznych – 60 km</p> <p>WLWK-PLRO224 - Liczba powstałych Miejsc Przyjaznych Kajakarzom (MPK) – 2 szt. (w gminie Wojaszówka i Miejsce Piastowe)</p> <p><u>Wskaźniki rezultatów:</u></p> <p>WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty turystyczne i kulturalne objęte wsparciem - 25 000 osób</p>			
11.	Budżet projektu – źródło finansowania	<p>Wartość całkowita projektu (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN⁹⁰</i></p>	<p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowalnych (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>
		51 894 736,84	51 894 736,84	44 110 526,29	7 784 210,55

⁹⁰ Miesięczny obrachunkowy kurs wymiany waluty stosowany przez Komisję Europejską w kwietniu 2024 r.

		Wartość całkowita projektu (EUR)	Szacowana wartość wydatków kwalifikowalnych (EUR)	Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (EUR)	Szacowana wartość wkładu własnego (EUR)
		12 042 498,05	12 042 498,05	10 236 123,34	1 806 374,71
12.	Okres realizacji projektu	2024 – 2027			
13.	Powiązanie z innymi projektami ze Strategii ZIT	<p>Projekt powiązany jest z projektami pn. Rozwój dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury w MOF Krosno oraz Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych na obszarze MOF Krosno, poprzez bezpośrednie wzajemne oddziaływanie i synergii obszaru turystyki, kultury oraz atrakcyjności przestrzeni publicznych. Rozwój turystyki przyczyni się do promocji i zwiększenia zainteresowania dziedzictwem kulturowym MOF Krosno, a przestrzenie publiczne cechujące się wysokimi walorami estetycznymi i bezpieczeństwem stanowią bazę do działań w tym zakresie. Ponadto projekt, analogicznie do tego pn. Rozwój strefy inwestycyjnej na terenie MOF Krosno bezpośrednio związany jest z rozwojem gospodarczym obszaru.</p>			
14.	Opis procesu wskazania projektu i zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów	<p>Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowania i wdrażania projektów w ramach Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym etapie pracy nad ich identyfikacją.</p> <p>Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane badanie ankietowe. Ponadto przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania pozwoliły na uwzględnienie w procedurze identyfikacji projektów słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń</p>			

<p>działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów</p>	<p>wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.</p> <p>Ponadto w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF Krosno składa się z 6 członków, a w dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi. Członkowie Rady Programowej zapoznali się z wynikami płynącymi z części diagnostycznej i dzielili się pomysłami dotyczącymi wspólnych projektów zintegrowanych Związku ZIT MOF Krosno, które stanowiąc będą odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby.</p> <p>W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały 22 dni, został on udostępniony na stronach internetowych i portalach każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje odnoszące się do projektów zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.</p>
---	--

1.	Tytuł projektu nr 2	Rozwój dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury w MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
4.	Cel Strategii ZIT	CS 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego
5.	Priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2030	2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe
6.	Lider projektu/partnerzy projektu	Lider: Gmina Miasto Krosno
7.	Forma prawna wnioskodawcy	Jednostka samorządu terytorialnego
8.	Lokalizacja projektu	Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno, Krosno.
9.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ projektu zgodny z FEP 2021-2027: typ II. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury Gmina Miasto Krosno – projekt polega na rozwoju instytucji kultury – Muzeum Rzemiosła w Krośnie poprzez utworzenie nowoczesnej ekspozycji muzealno-doświadczalnej wraz z Centrum Innowacji im. Jana Szczepanika w Krośnie.
10.	Wskaźniki produktu i rezultatu	<u>Wskaźniki produktu:</u> WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego – 1 szt.

		<p>WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt.</p> <p>WLWK-PLRO142 - Liczba wspartych instytucji paramuzealnych – 1 szt.</p> <p>WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.</p> <p><u>Wskaźniki rezultatów:</u></p> <p>WLWK-RCR095 - Liczba osób odwiedzających obiekty turystyczne i kulturalne objęte wsparciem – 40 000</p>			
11.	Budżet projektu – źródło finansowania	Wartość całkowita projektu (PLN)	Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (PLN)	Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)	Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)
		<i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i>	<i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i>	<i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i>	<i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i>
		14 500 000,00	11 788 617,89	10 020 325,20	1 768 292,69
		Wartość całkowita projektu (EUR)	Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (EUR)	Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (EUR)	Szacowana wartość wkładu własnego (EUR)
3 364 816,63	2 735 622,46	2 325 279,09	410 343,37		
12.	Okres realizacji projektu	2025 – 2026			
13.	Powiązanie z innymi projektami ze Strategii ZIT	Projekt powiązany jest z projektami pn. Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła oraz Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych na obszarze MOF Krosno, poprzez bezpośrednie wzajemne oddziaływanie i synergii obszaru			

	<p>turystyki, kultury oraz atrakcyjności przestrzeni publicznych. Działania z zakresu podniesienia atrakcyjności usług w dziedzinie kultury i promocja dziedzictwa kulturowego stanowiąc będą istotny element oferty turystycznej MOF Krosno, jednocześnie wraz z atrakcyjnymi przestrzeniami publicznymi kształtując pozytywny wizerunek regionu. Ponadto projekt, analogicznie do tego pn. Rozwój strefy inwestycyjnej na terenie MOF Krosno bezpośrednio związany jest z rozwojem gospodarczym obszaru.</p>
<p>14. Opis procesu wskazania projektu i zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów</p>	<p>Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowania i wdrażania projektów w ramach Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym etapie pracy nad ich identyfikacją.</p> <p>Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane badanie ankietowe. Ponadto przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania pozwoliły na uwzględnienie w procedurze identyfikacji projektów słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.</p> <p>Ponadto w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF Krosno składa się z 6 członków, a w dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi. Członkowie Rady Programowej zapoznali się z wynikami płynącymi z części diagnostycznej i dzielili się pomysłami dotyczącymi wspólnych projektów zintegrowanych Związku ZIT MOF Krosno, które stanowiąc będą odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby.</p> <p>W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały 22 dni,</p>

został on udostępniony na stronach internetowych i portalach każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje odnoszące się do projektów zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.

1.	Tytuł projektu nr 3	Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych na obszarze MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
4.	Cel Strategii ZIT	Cel strategiczny 2 – Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego
5.	Priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2030	Obszar tematyczny „Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska” Obszar tematyczny „Dostępność usług”
6.	Lider projektu/partnerzy projektu	Lider: Gmina Miasto Krosno Partnerzy: Gmina Wojaszówka, Gmina Jedlicze, Gmina Korczyna, Gmina Chorkówka
7.	Forma prawna wnioskodawcy	Jednostka samorządu terytorialnego
8.	Lokalizacja projektu	Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno, teren gmin i miast - Gmina Miasto Krosno, Gmina Wojaszówka, Bratkówka, Łączki Jagiellońskie, Pietrusza Wola, Rzepnik Gmina Jedlicze, Potok, Gmina Korczyna, Korczyna, Gmina Chorkówka, Faliszówka, Sulistrowa

<p>9.</p>	<p>Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027</p>	<p>Typ projektu zgodny z FEP 2021-2027: typ IV. fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych</p> <p>Przedmiotem projektu są działania związane z nowym zagospodarowaniem placów, skwerów oraz odnową elementów przestrzeni publicznych.</p> <p>Gmina Miasto Krosno – zagospodarowanie terenu w otoczeniu ogrodu działkowego im. F. Chopina w Krośnie poprzez nasadzenia zieleni, budowę ścieżek spacerowych, wykonanie niecki retencyjnej, a także wyposażenie w elementy małej architektury oraz zagospodarowanie terenów zielonych nad rzeką Wisłok w podziale na 6 stref.</p> <p>Gmina Wojaszówka – odnowa przestrzeni publicznych poprzez zagospodarowanie terenów w miejscowościach Bratkówka w ogólnodostępnym parku dworskim, Łączki Jagiellońskie, Pietrusza Wola przy Centrum Edukacji Przyrodniczej oraz Rzepnik.</p> <p>Gmina Jedlicze – zagospodarowanie terenów zielonych w miejscowości Potok polegające na budowie parku, stanowiącego zorganizowaną przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkową.</p> <p>Gmina Korczyna – zagospodarowanie i uporządkowanie kompleksu parkowego, terenu tak zwanej Dębiny, celem stworzenia bezpiecznego miejsca spacerowego i strefy relaksu dla mieszkańców.</p> <p>Gmina Chorkówka – zagospodarowanie terenów zielonych w formie ogrodu deszczowego wraz z małą architekturą, a także budowa altany wraz z wyposażeniem.</p>
<p>10.</p>	<p>Wskaźniki produktu i rezultatu</p>	<p><u>Wskaźniki produktu:</u></p> <p>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich – 22 541 m²</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p>

		<p>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 111 804 os.</p> <p><u>Wskaźniki rezultatów:</u></p> <p>WLWK-RCR095 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury – 111 804 os.</p>			
11.	Budżet projektu – źródło finansowania	<p>Wartość całkowita projektu (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>
		16 320 000,00	16 320 000,00	13 872 000,00	2 448 000,00
		<p>Wartość całkowita projektu (EUR)</p>	<p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (EUR)</p>	<p>Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (EUR)</p>	<p>Szacowana wartość wkładu własnego (EUR)</p>
		3 787 158,00	3 787 158,00	3 219 084,30	568 073,70
12.	Okres realizacji projektu	2025-2027			
13.	Powiązanie z innymi projektami ze Strategii ZIT	<p>Projekt powiązany jest z projektami pn. Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła oraz Rozwój dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury w MOF Krosno, poprzez bezpośrednie wzajemne oddziaływanie i synergii obszaru turystyki, kultury oraz atrakcyjności przestrzeni publicznych. Bezpieczne i odnowione przestrzenie publiczne są kluczowe dla przyciągania turystów, co bezpośrednio wspiera rozwój produktu turystycznego, a</p>			

	<p>także służyć mogą jako miejsca wydarzeń kulturalnych, zwiększając jednocześnie atrakcyjność regionu w tym zakresie. Ponadto projekt, analogicznie do tego pn. Rozwój strefy inwestycyjnej na terenie MOF Krosno bezpośrednio związany jest z rozwojem gospodarczym obszaru.</p>
<p>14. Opis procesu wskazania projektu i zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów</p>	<p>Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowania i wdrażania projektów w ramach Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym etapie pracy nad ich identyfikacją.</p> <p>Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane badanie ankietowe. Ponadto przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania pozwoliły na uwzględnienie w procedurze identyfikacji projektów słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.</p> <p>Ponadto w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF Krosno składa się z 6 członków, a w dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi. Członkowie Rady Programowej zapoznali się z wynikami płynącymi z części diagnostycznej i dzielili się pomysłami dotyczącymi wspólnych projektów zintegrowanych Związku ZIT MOF Krosno, które stanowią będą odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby.</p> <p>W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały 22 dni, został on udostępniony na stronach internetowych i portalach każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje odnoszące</p>

się do projektów zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.

1.	Tytuł projektu nr 4	Rozwój strefy inwestycyjnej na terenie MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
4.	Cel Strategii ZIT	CS 1. Zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy
5.	Priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2030	1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki
6.	Lider projektu/partnerzy projektu	Lider: Gmina Miasto Krosno Partnerzy: Gmina Krościenko Wyżne
7.	Forma prawna wnioskodawcy	Jednostka samorządu terytorialnego
8.	Lokalizacja projektu	Gmina: Miasto Krosno i Gmina Krościenko Wyżne
9.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ projektu zgodny z FEP 2021-2027: typ V. uzbrajanie terenów inwestycyjnych Zadanie polegać będzie na uzbrojeniu terenów inwestycyjnych zlokalizowanych w gminach: Miasto Krosno i Krościenko Wyżne na terenie po byłym lotnisku „Iwonicz”, w celu zlokalizowania na nich podmiotów gospodarczych. Teren mieści się przy drodze krajowej nr 19, w sąsiedztwie planowanego węzła Krosno na budowanej drodze ekspresowej S19. Teren przylega do linii kolejowej nr 108.

	<p>Gmina Miasto Krosno – budowa kanalizacji deszczowej, uzbrojenie terenu w sieć wodociągową i kanalizacyjną sanitarną oraz podłączenie do elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej.</p> <p>Gmina Krościenko Wyżne – budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej, a także rozbudowa drogi publicznej na terenach objętych inwestycją.</p>				
10.	Wskaźniki produktu i rezultatu	<p><u>Wskaźniki produktu:</u></p> <p>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 111 804 os.</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FS/FST) – 0 szt.</p> <p>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-PLRO145 - Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych – 116 ha - 100 ha (Krosno), 16 ha (Krościenko Wyżne)</p> <p><u>Wskaźniki rezultatów:</u></p> <p>WLWK-PLRR037 - Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych - 4 sztuki</p>			
11.	Budżet projektu – źródło finansowania	<p>Wartość całkowita projektu (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>

		26 831 075	21 926 077	14 160 520,40	7 765 556,83
		Wartość całkowita projektu (EUR)	Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych (EUR)	Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (EUR)	Szacowana wartość wkładu własnego (EUR)
		6 226 318,65	5 088 083,21	3 286 037,27	1 802 045,94
12.	Okres realizacji projektu	2024 - 2027			
13.	Powiązanie z innymi projektami ze Strategii ZIT	Projekt powiązany jest z projektami pn. Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła, Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych na obszarze MOF Krosno i Rozwój dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury w MOF Krosno poprzez znaczący wpływ na rozwój gospodarczy MOF, wykorzystanie jego walorów, a także wzrost poziomu jakości życia jego mieszkańców.			
14.	Opis procesu wskazania projektu i zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw	<p>Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowania i wdrażania projektów w ramach Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym etapie pracy nad ich identyfikacją.</p> <p>Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane badanie ankietowe. Ponadto przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania pozwoliły na uwzględnienie w procedurze identyfikacji projektów słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.</p> <p>Ponadto w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF</p>			

<p>podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów</p>	<p>Krosno składa się z 6 członków, a w dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi. Członkowie Rady Programowej zapoznali się z wynikami płynącymi z części diagnostycznej i dzielili się pomysłami dotyczącymi wspólnych projektów zintegrowanych Związku ZIT MOF Krosno, które stanowią i będą odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby.</p> <p>W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały 22 dni, został on udostępniony na stronach internetowych i portalach każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje odnoszące się do projektów zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.</p>
--	---

5.2. Lista projektów rezerwowych wybieranych w systemie niekonkurencyjnym

Tabela nr 15. Lista projektów rezerwowych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie niekonkurencyjnym

1.	Tytuł projektu	Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” – etap II
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
4.	Cel Strategii ZIT	FEPK 06.01 Zrównoważony rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych
5.	Priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackie 2030	Cel strategiczny ZIT 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego
6.	Lider projektu/partnerzy projektu	Lider: Gmina Miasto Krosno Partnerzy: Gmina Korczyna, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Jedlicze
7.	Forma prawna wnioskodawcy	Jednostka samorządu terytorialnego
8.	Lokalizacja projektu	Gmina Miasto Krosno, Gmina Korczyna, Gmina Miejsce Piastowe, Gmina Krościenko Wyżne, Gmina Jedlicze
9.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Typ projektu zgodny z FEP 2021-2027: typ I. ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych Miasto Krosno – Projekt obejmuje dwa zadania: <ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowę szlaku kajakowego na rzece Wisłok, od Krościenka Wyżnego do granicy z Wojaszówką, poprzez budowę przystani, zatok postojowych,

		<p>wiat odpoczynkowych, ogrodzeń, oznakowań oraz infrastruktury do wodowania kajaków.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernizację wyciągu narciarskiego w Czarnorzekach i przystosowanie go do przewozu osób i rowerów w okresie poza sezonem zimowym oraz budowa na stoku narciarskim bike parku/ flow line oraz tyrolki. Realizacja niniejszej inwestycji pozwoli na całoroczne wykorzystanie infrastruktury na stoku w Czarnorzekach. W okresie zimowym infrastruktura bike parku będzie wykorzystywana przez snowboardzistów i narciarzy, a poza sezonem narciarskim przez rowerzystów górskich i turystom aktywnym . <p>Gmina Korczyna – Projekt obejmuje trzy zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój turystycznego centrum kolarstwa górskiego w Czarnorzekach poprzez budowę i oznaczenie kolejnych tras zjazdowych typu downhill. • Rozbudowę istniejącego przystanku autobusowego w Korczynie, tworząc „Przystanek Korczyna” – bezobsługowy punkt informacji turystycznej z serwisem rowerowym, ładowarką do rowerów elektrycznych i miejscem do odpoczynku. • Rozbudowę szlaku kajakowego o infrastrukturę w Iskrzynie poprzez budowę przystani, schodów terenowych oraz małej architektury (wiaty, ławki, kosze), utwardzenia terenu i oznakowanie szlaku. <p>Gmina Miejsce Piastowe – Stworzenie kamperowiska i pola namiotowego w Niżnej Łące. Projekt przewiduje parcele postojowe dla kamperów z dostępem do wody, altany grillowe, zaplecze sanitarne oraz chodnik łączący camping ze stawem.</p> <p>Gmina Krościenko Wyżne – Rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych wzdłuż rzeki Wisłok, umożliwiająca bezpieczne korzystanie z terenów zielonych oraz</p>
--	--	--

	<p>rozbudowa szlaku kajakowego na odcinku od granicy z Iskrzynią do granicy z Krosnem poprzez m.in. umocnienia skarpy brzegowej, wykonanie pomostu, dojazdu do przystani, urządzenie parkingu, budowa wiaty odpoczynkowej i małej architektury.</p> <p>Gmina Jedlicze – Projekt zakłada rozwój sieciowego produktu turystycznego „Karpackie Skarby Nafty i Szkła” poprzez uzupełnienie infrastruktury turystycznej w poszczególnych miejscowościach ,tj.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Chlebna – budowa infrastruktury turystycznej wspierającej turystykę rowerową i pieszą stanowiącej uzupełnienie infrastruktury turystycznej „Folwark Chlebna”. Planuje się wyznaczenie ścieżki – trasy, wyposażonej w elementy punktu obsługi turysty (tj. urządzenia zabawowe dla dzieci, stanowiska postojowe itp.) • Moderówka – inwestycja obejmuje budowę infrastruktury turystycznej stanowiącej punkt obsługi turysty (altany turystycznej, miejsc postojowych, wielofunkcyjnego mini boiska, urządzeń zabawowych, itp.) dzięki której turyści będą mieli możliwość odpoczynku w historycznej miejscowości przy szlaku „Kiwony z panoramą Beskidów w tle”. • Jedlicze (ul. Armii Krajowej) – planuje się modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej znajdującej się przy szlaku pieszo-rowerowym prowadzącym do atrakcji turystycznych związanych z przemysłem naftowym oraz łączącym się z Transgranicznym Szlakiem Rowerowym „Beskidzie Muzea, w tym wymiana nawierzchni i dodanie nowych elementów małej architektury (ławki, tablice informacyjne, stół do gry w szachy). • Jedlicze (skrzyżowanie ul. Rejtana i Trzecieckiego) – projekt zakłada budowę infrastruktury związanej z historią przemysłu naftowego, w tym ławki, tablice informacyjne, urządzenia zabawowe, a także
--	---

		ścieżki spacerowe.			
10.	Wskaźniki produktu i rezultatu	<p><u>Wskaźniki produktu:</u></p> <p>WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem – 5 szt.</p> <p>WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 111 804 os.</p> <p>WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego – 1 szt.</p> <p>WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa – 2 km</p> <p>WLWK-PLRO224 - Liczba powstałych Miejsc Przyjaznych Kajakarzom (MPK) – 3 szt.</p> <p><u>Wskaźniki rezultatu</u></p> <p>Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem – 20 000 os.</p>			
11.	Budżet projektu – źródło finansowania	<p>Wartość całkowita projektu (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN⁹¹</i></p>	<p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowalnych (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>	<p>Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)</p> <p><i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN</i></p>
		9 916 000	9 916 000	8 428 600	1 487 400
		Wartość całkowita	Szacowana wartość wydatków	Szacowana wartość dofinansow	Szacowana wartość wkładu

⁹¹ Miesięczny obrachunkowy kurs wymiany waluty stosowany przez Komisję Europejską w kwietniu 2024 r.

		projektu (EUR)	kwalfikowal nych (EUR)	ania ze środków FEP 2021- 2027 (EUR)	własnego (EUR)
		2 301 069	2 301 069	1 955 908	345 161
12.	Okres realizacji projektu	2026 – 2027			
13.	Powiązanie z innymi projektami ze Strategii ZIT	Projekt jest powiązany z projektem podstawowym „Rozwój i promocja sieciowego produktu turystycznego MOF Krosno Karpackie Skarby Nafty i Szkła”, a jego realizacja przyczyni się do rozwoju potencjału turystycznego MOF Krosno i stworzenia wspólnej oferty turystycznej MOF Krosno.			
14.	Opis procesu wskazania projektu i zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad	<p>Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowania i wdrażania projektów w ramach Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym etapie pracy nad ich identyfikacją.</p> <p>Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane badanie ankietowe. Ponadto przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania pozwoliły na uwzględnienie w procedurze identyfikacji projektów słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.</p> <p>Ponadto w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF Krosno składa się z 6 członków, a w dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi. Członkowie Rady Programowej zapoznali się z wynikami płynącymi z części diagnostycznej i dzielili się pomysłami dotyczącymi wspólnych projektów zintegrowanych Związku ZIT MOF</p>			

przygotowaniem i wdrażaniem projektów	<p>Krosno, które stanowią będą odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby.</p> <p>W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały 22 dni, został on udostępniony na stronach internetowych i portalach każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Zgłoszone opinie i propozycje odnoszące się do projektów zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii.</p>
---	---

5.3. Lista projektów podstawowych wybieranych w systemie konkurencyjnym

Tabela nr 16. Lista projektów podstawowych planowanych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie konkurencyjnym

1.	Tytuł projektu nr 1	Rozwój Mobilności miejskiej na terenie MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
4.	Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT
5.	Cel Strategii ZIT	CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej
6.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<p>Zakup bezemisyjnego taboru transportu publicznego, autobusów 10 i 12 m oraz budowa obiektów niezbędnej infrastruktury technicznej przy ul. Białobrzeskiej w Krośnie dla potrzeb komunikacji miejskiej opartej na odnawialnych źródłach energii wraz z infrastrukturą ładowania autobusów zeroemisyjnych tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budynek administracyjno –biurowy • Budynek Stacji Obsługi (w tym hala napraw z czterema stanowiskami przelotowymi do obsługi serwisowej) • Myjnia autobusowa • Infrastruktura paliw alternatywnych, tj. plac postojowy zadaszony wyposażony w 4 ładowarki stacjonarne do ładowania szybkiego i wolnego • Plac manewrowy • Układ drogowy ze zjazdami do drogi publicznej • Infrastruktura paliw alternatywnych, tj. budowa 4 stanowisk z dwoma ładowarkami szybkiego ładowania na dworcu autobusowym w Krośnie <p>W ramach projektu planuje się również sfinansowanie dokumentu Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej SUMP.</p>

7.	Budżet projektu	Wartość całkowita projektu: 53 000 000,00 PLN Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych: 43 000 000,00 PLN 35 000 000,00 PLN (w ramach typu II), 8 000 000,00 PLN (w ramach typu I)
8.	Okres realizacji projektu	2024 – 2028 (Przewidywany termin gotowości do złożenia wniosku grudzień 2025)

1.	Tytuł projektu nr 2	Rozwój infrastruktury publicznej transportu zbiorowego ograniczającej zmotoryzowany ruch indywidualny na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
4.	Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT
5.	Cel Strategii ZIT	CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej
6.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Miejsce realizacji propozycji przedsięwzięcia: miasto Jedlicze. Budowa zatok autobusowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, ułatwiających płynne poruszanie się pojazdów komunikacji zbiorowej na terenie miasta Jedlicze, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • Zmiana organizacji ruchu na terenie Rynku w Jedliczu, w tym uporządkowanie przestrzeni służącej poprawie bezpieczeństwa • Budowa "Centrum Przesiadkowego" przy ulicy Sienkiewicza w Jedliczu wraz z zagospodarowaniem terenu przyległego.

		<p>Dla realizacji zadania wymagane jest pozyskanie dodatkowego terenu.</p> <ul style="list-style-type: none"> Przebudowa zatoczki autobusowej przy drodze powiatowej nr P1847R (ulica Brzozowa w Jedliczu przy przejeździe kolejowym) wraz z przebudową istniejących ciągów pieszych, montażem dwóch interaktywnych wiat przystankowych i cyfrowym systemem dynamicznej informacji pasażerskiej. Dla realizacji zadania wymagane jest pozyskanie dodatkowego gruntu. Przebudowa zatoczki autobusowej przy drodze powiatowej nr P1947R (ulica Konopnickiej w Jedliczu) wraz z przebudową istniejących ciągów pieszych, montażem jednej interaktywnej wiaty przystankowej i cyfrowym systemem dynamicznej informacji pasażerskiej.
7.	Budżet projektu	<p>Jedlicze: Wartość całkowita projektu: 6 000 000,00 PLN</p> <p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych: 6 000 000,00 PLN</p>
8.	Okres realizacji projektu	<p>2024 – 2028</p> <p>(Przewidywany termin gotowości do złożenia wniosku grudzień 2025)</p>

1.	Tytuł projektu nr 3	Rozwój taboru transportu zbiorowego wraz z infrastrukturą paliw alternatywnych na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
4.	Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT
5.	Cel Strategii ZIT	CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej

6.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<p>Miejsce realizacji propozycji przedsięwzięcia: miasto Jedlicze.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa dwóch stacji ładowania pojazdów elektrycznych na terenie miasta Jedlicze w łatwo dostępnych miejscach użyteczności publicznej • Zakup jednego pojazdu elektrycznego lub niskoemisyjnego typu QUAD wraz z osprzętem (np. pług do odśnieżania) służącym do utrzymania terenu stacji ładowania pojazdów
7.	Budżet projektu	<p>Jedlicze: Wartość całkowita projektu: 2 500 000,00 PLN</p> <p>Szacowana wartość wydatków kwalifikowanych: 2 500 000,00 PLN</p>
8.	Okres realizacji projektu	<p>2024 – 2028</p> <p>(Przewidywany termin gotowości do złożenia wniosku grudzień 2025)</p>

1.	Tytuł projektu nr 4	Budowa infrastruktury rowerowej dla ruchu niezmotoryzowanego i mikromobilności na terenie Gminy Jedlicze, zlokalizowanej na obszarze MOF Krosno
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
4.	Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT
5.	Cel Strategii ZIT	CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej

6.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	Budowa ścieżek i tras rowerowych o łącznej długości około 13 km i szerokości 2-3 m, łączących kilka miejscowości Gminy Jedlicze z Miastem Krosno oraz prowadzących m.in. do drogi krajowej DK 28 i nowobudowanej drogi do Orlen-Południe w Jedliczu, która połączy DK 28 w miejscowości Potok z drogą powiatową nr 1947R Jedlicze - Dobieszyn - Krosno w miejscowości Jedlicze (nastąpi bezpośrednie połączenie zakładu w Jedliczu, który rozpoczął budowę nowoczesnej instalacji do produkcji bioetanolu nowej generacji, z budowaną S19 czyli Via Carpatią).
7.	Budżet projektu	Jedlicze: 14 660 000,00 PLN (całkowita wartość projektu) 12 660 000,00 PLN (wartość kwalifikowana)
8.	Okres realizacji projektu	2024 – 2028 (Przewidywany termin gotowości do złożenia wniosku grudzień 2025)

1.	Tytuł projektu nr 5	Budowa infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego na terenie gminy Wojaszówka
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
4.	Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT
5.	Cel Strategii ZIT	CS 3. Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej
6.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa stacji ładowania dla pojazdów elektrycznych na terenie Gminy Wojaszówka. 2. Budowa ciągów komunikacji pieszej (chodników) na terenie miejscowości Odrzykoń.

7.	Budżet projektu	Wartość całkowita przedsięwzięcia: 6 000 000,00 PLN Szacowania wartość wydatków kwalifikowanych: 6 000 000,00 PLN (w tym: typ 1 – 3 000 000,00 PLN typ 2 – 3 000 000,00 PLN)
8.	Okres realizacji projektu	2024 – 2028 (Przewidywany termin gotowości do złożenia wniosku grudzień 2025)

5.4. Lista projektów komplementarnych

Projekty komplementarne odnoszą się do projektów realizowanych na terenie gmin wchodzących w skład ZIT MOF Krosno. Cechą projektów komplementarnych jest możliwość finansowania ich z innych źródeł korzystających z innych źródeł dofinansowania, np. źródeł własnych gminy, ze środków programów regionalnych i krajowych, ale mogą być również dofinansowane ze środków FEP 2021-2027.

Najszerzy spośród projektów komplementarnych jest zakres projektu pn. Krosno przedsiębiorcze, zielone i współzarządzane, finansowane z Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast. Zakres działania w ramach projektu realizowany we współpracy z gminami MOF Krosno obejmuje następujące obszary tematyczne: kształcenie oraz szkolenie zawodowe i specjalistyczne, finansowanie dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Zakres projektu realizowany samodzielnie przez Miasto Krosno obejmuje obszary tematyczne, takie jak: transport publiczny, ochronę przyrody i różnorodność biologiczna, zdrowie i pomoc społeczna, zaangażowanie obywatelskie i przejrzystość.

Na liście znajduje się ponadto 25 projektów, których potrzebę realizacji określiły gminy MOF. Wszystkie z projektów komplementarnych odnoszą się do Celu strategicznego 3 ZIT – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej. Projekty pokrywają się ze Strategią ZIT również zakresem czasowym realizacji.

Tabela nr 17. Lista projektów komplementarnych

Nr projektu	Cel strategiczny ZIT	Tytuł projektu	Okres realizacji projektu	Budżet projektu (PLN)	Źródło finansowania	Priorytet/ cel szczegółowy
1.	Cel strategiczny 1 – Zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy Cel strategiczny 2 – Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej Cel strategiczny 4 – Sprawnie funkcjonujący, zintegrowany i inteligentnie zarządzany MOF	Krosno przedsiębiorcze, zielone i współzarządzane	2027-2028	80 700 000,00	Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast	Podniesienie jakości życia mieszkańców średnich miast w Polsce.
2.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Rozbudowa i przebudowa budynku remizy OSP w Jaszczwi w gminie Jedlicze	2025r./2026r.	550 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
3.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa garażu OSP w miejscowości Potok w gminie Jedlicze	2025r./2026r.	1 500 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
4.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego drogi powiatowej P1951R w miejscowości Jedlicze i Chlebna w gminie Jedlicze	2025 r./2026 r.	823 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
5.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia ulicznego w m. Moderówka – Winnica - dz. nr. ewid. 2033 i 2034 w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	641 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
6.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego G114655R w m. Moderówka (Zapłocie) w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	177 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
7.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego w miejscowości Długie – dz. 779 i 765 w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	46 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
8.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego w miejscowości Żarnowiec – dz. 137 w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	55 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
9.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego dróg - na działkach – 624, 636, 670, 641, 781” położonych w m. Moderówka w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	180 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
10.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego dróg - na działkach – 874 i 856 położonych w m. Potok w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	180 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
11.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia drogowego dróg powiatowych położonych w m. Piotrówka-drogi powiatowe w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	450 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
12.	Cel strategiczny 2 – Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa Domu Kultury wraz z remizą OSP w Świerzowej Polskiej w gminie Chorkówka	Bd.	9 100 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
13.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa oświetlenia ulicznego w Gminie Chorkówka	Bd.	2 500 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.

14.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa dwóch remiz strażackich w miejscowości Łęki Strzyżowskie i Łączki Jagiellońskie w gminie Wojaszówka w celu zwiększenia bezpieczeństwa i ochrony przed skutkami zmian klimatu mieszkańców MOF Krosno	Bd.	Bd.	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
15.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa chodników w miejscowości Odkrzykoń w gminie Wojaszówka, w obrębie istniejących linii autobusowych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa pieszych docierających do przystanków komunikacji miejskiej, korzystających z transportu publicznego.	Bd.	Bd.	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
16.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa odcinka sieci wodociągowej Dobieszyn- Potok w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	4 000 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
17.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Długie - Etap II w gminie Jedlicze	2025 r./2026 r.	2 100 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
18.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Chlebna przysiółek Wądoły w gminie Jedlicze	2025 r./2026 r.	3 100 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
19.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Jedlicze dla m. Poręby, Podniebyle"	2025 r./2026 r.	5 000 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
20.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gminie Jedlicze dla m. Piotrówka	2026 r./2027 r.	5 000 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
21.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Jaszczew, Potok w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	773 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
22.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa odcinka sieci wodociągowej Jedlicze-Długie w gminie Jedlicze	2027 r./2028 r.	4 000 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
23.	Cel strategiczny 2 – Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Modernizacja Domu Ludowego w m. Długie na działkach nr ewid. 462,464 w gminie Jedlicze	2025 r./2026 r.	1 500 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
24.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Termomodernizacja Domu Ludowego w Dobieszynie w gminie Jedlicze	2026 r./2027 r.	1 400 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
25.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Poprawa efektywności energetycznej budynku Urzędu Gminy w Jedliczu w gminie Jedlicze	2025 r./2026 r.	250 000,00	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
26.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa kanalizacji sanitarnej (przysiółki) i sieci wodociągowej w gminie Chorkówka	Bd.	Bd.	Do decyzji np. FEP 2021-2027	Nd.
27.	Cel strategiczny 3 – Likwidacja barier w skomunikowaniu oraz uzupełnienie braków w infrastrukturze podstawowej	Budowa instalacji fotowoltaicznych jako odnawialnego źródła energii elektrycznej z przeznaczeniem na pokrycie potrzeb Członków Spółdzielni Energetycznych i potrzeb własnych Spółdzielni Energetycznych zakładanych na obszarze MOF Krosno	2024 r. – 2030 r.	do 100 000 000,00	Fundusze Unijne, Pożyczki wspierające zieloną transformację miast, KPO	Energia i środowisko / Rozwój energetyki rozproszonej i obywatelskiej w tym rozwój spółdzielni energetycznych, wzrost instalacji fotowoltaicznych jako niskoemisyjnych, odnawialnych źródeł energii

6. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT

6.1. System wdrażania Strategii ZIT

Warunki realizacji ZIT wynikają z zapisów Ustawy Wdrożeniowej, w szczególności z art. 34 ust. 6. w którym wskazuje, że warunkami realizacji ZIT jest:

- 1) powołanie związku ZIT, o którym mowa w ust. 5⁹²
- 2) opracowanie i uchwalenie przez podmioty, o których mowa w ust. 5, strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 Rozporządzenia Ogólnego, zwanej dalej „strategią ZIT”, z zastrzeżeniem ust. 9 oraz jej pozytywne zaopiniowanie przez właściwą instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od dnia otrzymania – w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu
- 3) opracowanie i uchwalenie do dnia 31 grudnia 2025 r. strategii rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w art. 10 g ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w przypadku miejskiego obszaru funkcjonalnego, o którym mowa w ust. 2, miasta będącego siedzibą władz samorządowych województwa lub wojewody, a do czasu jej uchwalenia opracowanie i uchwalenie strategii ZIT

Program FEP 2021-2027 jest podstawowym narzędziem wdrażania Strategii ZIT MOF Krosno. Za wdrożenie FEP odpowiada Instytucja zarządzająca (IZ) – Zarząd Województwa Podkarpackiego z siedzibą w Rzeszowie. Rolę Instytucji audytowej pełni Szef Krajowej Administracji Skarbowej, Podmiotu otrzymującego płatności od Komisji Minister właściwy ds. finansów publicznych. W skład Komitetu Monitorującego program regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 wchodzi łącznie 76 członków, w tym:

- z prawem do głosowania (członkowie Komitetu lub ich zastępcy) tj.:
 - instytucje realizujące FEP 2021-2027 (11 osób)
 - strona rządowa (6 osób)
 - partnerzy (38 osób), w tym:
 - władze regionalne, lokalne, miejskie oraz inne instytucje publiczne (12 osób)
 - partnerzy społeczni i gospodarczy (15 osób)
 - podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie (11 osób)
- bez prawa do głosowania:

⁹² Art. 34. ust. 5 Ustawy Wdrożeniowej: ZIT są zarządzane przez związek ZIT utworzony w jednej z form współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 64, art. 74 i art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583 i 1005) albo w ustawie z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 439 i 583), a w przypadku udziału w związku ZIT powiatu stosuje się również przepisy art. 5 ust. 2, art. 72a, art. 73 i art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 528 i 583).

- o obserwatorzy (21 osób)

Wdrażanie Strategii ZIT MOF Krosno odbywać będzie się za pomocą działań realizowanych, w ramach których wybierane będą projekty. Wybór projektów odbywać będzie się w systemie niekonkurencyjnym i konkurencyjnym.

Szczegóły dotyczące możliwego zakresu realizacji projektów opisane zostały w „Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027”.

Związek ZIT MOF Krosno jako formę współpracy jst wybrał formę porozumienia międzygminnego. Porozumienie międzygminne w sprawie powołania Związku ZIT MOF Krosno zawarte zostało 3 lutego 2023 roku, na okres programowania, negocjowania i przygotowania dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT, zgodnie z dokumentami programowymi na lata 2021-2027 właściwego ministra ds. rozwoju regionalnego, a także na czas realizacji oraz trwałości projektów w formule ZIT w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2021-2027. W związku z wybraną formą prawną Strategia ZIT MOF Krosno podlega zatwierdzeniu przez decyzje Lidera.

Zgodnie z obowiązującymi dokumentami struktura związku ZIT MOF Krosno składa się z:

Organ	Charakterystyka i zakres zadań
Lider (organ wykonawczy)	<p data-bbox="520 1111 1193 1144"><u>Gmina Miasto Krosno – Prezydent Miasta Krosna</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="571 1171 1391 1283">– koordynacja prac w programowaniu perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2021-2027 dotyczących ZIT MOF Krosno, <li data-bbox="571 1310 1391 1534">– programowanie, negocjowanie i przygotowanie dokumentów strategicznych oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do realizacji ZIT oraz uzgadnianie ich z właściwym ministrem ds. rozwoju regionalnego, Zarządem Województwa Podkarpackiego oraz innymi właściwymi podmiotami <li data-bbox="571 1561 1391 1785">– reprezentacja pozostałych jst MOF Krosno w procesie programowania, negocjacji i przygotowania dokumentów strategicznych oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do realizacji instrumentu ZIT wymaganych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 <li data-bbox="571 1812 1391 1924">– pozostałe gminy zobowiązały się do pełnej współpracy z Liderem przy realizacji działań w ramach instrumentu ZIT

<p>Komitet Sterujący (organ uchwałodawczy)</p>	<p>W skład komitetu wchodzi: <u>Prezydent Miasta Krosna, Wójt Gminy Chorkówka, Burmistrz Gminy Jedlicze, Wójt Gminy Korczyna, Wójt Gminy Krościenko Wyżne, Wójt Gminy Miejsce Piastowe, Wójt Gminy Wojaszówka.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - podejmowanie kluczowych decyzji dotyczących opracowania i aktualizacji strategii i innych dokumentów - przyjmowanie i opiniowanie strategii i jej zmian - opiniowanie kryteriów wyboru projektów realizowanych w ramach ZIT - przyjmowanie sprawozdań z realizacji Strategii
<p>Zespół Zadaniowy</p>	<p><u>Powołany w strukturze organizacyjnej Lidera - po dwóch przedstawicieli, z każdej z gmin MOF Krosno</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - koordynowanie przygotowania oraz wdrażania Strategii ZIT MOF Krosno - koordynowanie współpracy pomiędzy gminami - koordynowanie, identyfikacja oraz realizacja projektów wynikających ze Strategii ZIT MOF Krosno - monitorowanie realizacji Strategii ZIT MOF Krosno
<p>Rada Programowa</p>	<p><u>Partnerzy społeczno-gospodarczy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - wspieranie działania MOF Krosno - ciało doradcze w sprawach związanych z przygotowaniem, prowadzeniem i oceną realizacji Strategii ZIT MOF Krosno - opiniowanie, wymiana informacji, dobrych praktyk, podejmowanie inicjatyw i proponowanie rozwiązań związanych z przygotowaniem, wdrażaniem, monitorowaniem i ewaluacją Strategii ZIT - ciało doradcze Lidera Porozumienia

6.2. System monitoringu Strategii ZIT

Monitoring realizacji Strategii ZIT MOF Krosno polegać będzie na bieżącej ocenie postępu przygotowania i realizacji projektów realizowanych z instrumentu ZIT zgodnie z krajowymi „Wytycznymi dotyczącymi monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów na lata 2021-2027”. Koordynowanie stanu realizacji projektów oparte będzie o wybrane wskaźniki produktu i rezultatu wskazane dla Priorytetów w programie FEP 2021-2027 oraz Szczegółowym Opisie Priorytetów, przyporządkowanych do poszczególnych celów strategicznych. Wskaźniki produktu są bezpośrednio związane z wydatkami ponoszonymi w ramach projektu, a wskaźniki rezultatu są bezpośrednim efektem dofinansowanego projektu. Zadaniem Związku ZIT jest koordynowanie stanu realizacji projektów wynikających ze Strategii ZIT dla MOF Krosno. Rzetelne mierzenie postępów w realizacji dokumentu oraz szybkie i skuteczne reagowanie na pojawiające się problemy zapewni kompleksowy system monitoringu.

Tabela nr 18. Wskaźniki produktu

Cel strategiczny ZIT	Wskaźnik produktu	Jednostka miary	Wartość	Rok osiągnięcia wskaźnika
CS 1. Zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	os.	111 804	2027
	WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	2027
	WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	1	2027
	WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FS/FST)	szt.	0	2027
	WLWK-PLRO145 - Powierzchnia	ha	116	2027

	przygotowanych terenów inwestycyjnych			
CS 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego	WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	2027
	WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	szt.	3	2027
	WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	os.	111 804	2027
	WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	27	2027
	WLWK-RCO058 - Wspierana infrastruktura rowerowa	km	7	2027
	WLWK-PLRO137 - Długość utworzonych szlaków turystycznych	km	60	2027
	WLWK-PLRO224 - Liczba powstałych Miejsc Przyjaznych Kajakarzom (MPK)	szt.	2	2027
	WLWK-PLRO142 - Liczba wspartych instytucji paramuzealnych	szt.	1	2027
	WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	1	2026
	WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	1	2026
WLWK-RCO114 - Otwarta przestrzeń utworzona lub	m ²	22 541	2027	

	rekultywowana na obszarach miejskich			
CS 4. Sprawnie funkcjonujący, zintegrowany i inteligentnie zarządzany MOF	WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	szt.	1	2027

Tabela nr 19. Wskaźniki rezultatu

Cel strategiczny ZIT	Wskaźnik rezultatu	Jednostka miary	Wartość	Rok osiągnięcia wskaźnika
CS 1. Zwiększenie atrakcyjności gospodarczej regionu i jego rynku pracy	WLWK-PLRR037 - Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	szt.	4	2027
CS 2. Wzmocnienie istniejącego potencjału przyrodniczego, kulturowego i turystycznego	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty turystyczne i kulturalne objęte wsparciem	os.	65 000	2028
	WLWK-RCR095 - Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury	os.	111 804	2028

6.3. System ewaluacji i aktualizacji Strategii ZIT

System ewaluacji Strategii ZIT MOF Krosno polegać będzie na ocenie jej aktualności oraz stopnia osiągnięcia zamierzonych celów strategicznych. Kompleksowa i rzetelna ewaluacja pozwoli zbadać efekty podejmowanych działań w zakresie realizacji założonych celów i osiągnięcia przyjętych wskaźników produktu i rezultatu oraz weryfikację racjonalności wykorzystania środków związanych z realizacją projektów. Umożliwi również poprawę jakości działań poprzez zwiększenie ich adekwatności, skuteczności, użyteczności, efektywności i trwałości. Będzie prowadzona w sposób umożliwiający zaangażowanie interesariuszy zewnętrznych. Rekomenduje się, aby ewaluacja prowadzona była w trakcie realizacji Strategii w 2025 roku (on-going), a także na jej zakończenie w 2027 roku (ex-post). Za aktualizację dokumentu odpowiada Związek ZIT, niemniej każda taka zmiana bazować będzie na § 3. ust. 8 Porozumienia.

6.4. Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii

Finansowanie realizacji projektów wskazanych w Strategii ZIT MOF Krosno opierać się będzie na środkach unijnych przeznaczonych bezpośrednio dla MOF Krosno oraz na uzupełniających je środkach stanowiących wkład własny beneficjentów projektów. Projekty wynikające ze strategii ZIT mogą być współfinansowane ze środków programów regionalnych i krajowych zarówno z EFRR, jak i EFS+ w ramach wydzielonych działań.

Za wdrażanie instrumentu ZIT w MOF Krosno na poziomie regionalnym główne źródło finansowania pochodzi ze środków w ramach programu FEP. Realizacja projektów zintegrowanych, wdrażanych za pomocą instrumentu terytorialnego ZIT w sposób niekonkurencyjny, przewidziana została w FEP w ramach Priorytetu 6, CS 5(i) ⁹³.

Zarząd Województwa Podkarpackiego podjął decyzję w zakresie sposobu podziału środków w Priorytecie 6 uwzględniając wskaźnik dotyczący liczby ludności mieszkańców dla 11 MOF znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego. Alokacja przeznaczona na Cs 5(i) w Priorytecie 6 Rozwój Zrównoważony Terytorialnie wynosiła dla MOF Krosno 19 066 524,00 EURO.

Tabela nr 20. Projekty podstawowe przewidziane do realizacji przez Partnerów MOF w sposób niekonkurencyjny finansowanych w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021-2027

Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich
Budżet – źródło finansowania (PLN)	
<i>wg kursu 1€ = 4.3093 PLN ⁹⁴</i>	
Wartość całkowita projektu (PLN)	93 225 811,84
Szacowana wartość wydatków kwalifikowalnych (PLN)	85 609 431,96
Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (PLN)	68 291 371,89
Szacowana wartość wkładu własnego (PLN)	17 318 060,07
Budżet projektu – źródło finansowania (EUR)	

⁹³ Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 – Załącznik nr 1

⁹⁴ Miesięczny obrachunkowy kurs wymiany waluty stosowany przez Komisję Europejską w kwietniu 2024 r.

Wartość całkowita projektu (EUR)	25 420 790
Szacowana wartość wydatków kwalifikowalnych (EUR)	23 653 362
Szacowana wartość dofinansowania ze środków FEP 2021-2027 (EUR)	19 066 524
Szacowana wartość wkładu własnego (EUR)	4 586 838
Alokacja przeznaczona na Cs 5(i) w Priorytecie 6 Rozwój Zrównoważony Terytorialnie dla MOF Krosno	19 066 524

Tabela nr 21. Projekty przewidziane do realizacji przez Partnerów MOF w sposób konkurencyjny finansowanych w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021-2027

Tytuł projektu	Rozwój Mobilności miejskiej na terenie MOF Krosno	Rozwój infrastruktur y publicznej transportu zbiorowego ograniczając ej zmotoryzowany ruch indywidualny na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowan ej na obszarze MOF Krosno	Rozwój taboru transportu zbiorowego wraz z infrastruktur ą paliw alternatywnych na terenie Gminy Jedlicze zlokalizowan ej na obszarze MOF Krosno	Budowa infrastruktur y rowerowej dla ruchu niezmotoryz owanego i mikromobiln ości na terenie Gminy Jedlicze, zlokalizowan ej na obszarze MOF Krosno	Budowa infrastruktur y dla ruchu niezmotoryz owanego na terenie gminy Wojaszówka
Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 3 – MOBILNOŚĆ MIEJSKA				
Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej				
Działanie FEP 2021-2027	FEPK.03.01 Zrównoważona mobilność miejska - ZIT				
Budżet projektu	Wartość całkowita	Wartość całkowita	Wartość całkowita	Wartość całkowita	Wartość całkowita

projektu: 53 000 000,00 PLN	projektu: 6 000 000,00 PLN	projektu: 2 500 000,00 PLN	projektu: 14 660 000,00 PLN	przedsięwzięci a: 6 000 000,00 PLN
Szacowana wartość wydatków kwalifikowany ch: 43 000 000,00 PLN	Szacowana wartość wydatków kwalifikowany ch: 6 000 000,00 PLN	Szacowana wartość wydatków kwalifikowany ch: 2 500 000,00 PLN	Szacowana wartość wydatków kwalifikowany ch: 12 660 000,00 PLN	Szacowania wartość wydatków kwalifikowany ch: 6 000 000,00 PLN (w tym: typ 2 – 3 000 000,00 PLN, typ 3 – 3 000 000,00 PLN)
35 000 000,00 PLN (w ramach typu II),				
8 000 000,00 PLN (w ramach typu I)				

7. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces opracowywania Strategii ZIT MOF Krosno odbywało się aktywnie na każdym jego etapie i stanowiło jego kluczowy element. Działania te pozwoliły na dostrzeżenie oraz w efekcie uwzględnienie w dokumencie głosu mieszkańców i innych interesariuszy związanych z Obszarem.

Zaangażowanie społeczeństwa odbywało się już na etapie diagnostycznym poprzez aktywnie promowane trzy badania ankietowe realizowane za pomocą narzędzia internetowego oraz ankiet papierowych, co dawało gwarancję niewykluczenia technologicznego. Zainteresowanie pierwszym badaniem diagnostycznym było znaczące, łącznie wypowiedziało się 159 mieszkańców MOF Krosno, z każdej z gmin go tworzącej. Drugie badanie ankietowe, realizowane w związku z koniecznością analizy preferencji i zachowań komunikacyjnych mieszkańców MOF, zaangażowało łącznie 372 osoby. Celem weryfikacji wypracowanych rozwiązań przeprowadzono trzecie badanie CAWI, w której wypowiedziało się 53 mieszkańców. Ponadto na etapie diagnozy MOF Krosno przeprowadzono kilkanaście indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami sektora publicznego i prywatnego. Badania, prowadzone z zaangażowaniem interesariuszy zewnętrznych, pozwoliły na uwzględnienie w procedurze tworzenia Strategii ZIT słabych i mocnych stron, potencjałów, potrzeb oraz priorytetów i spostrzeżeń wskazywanych przez ankietowanych, którzy stanowią silną reprezentację lokalnych spostrzeżeń.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa w strukturze Związku ZIT MOF Krosno uwzględniono Radę Programową ds. Strategii ZIT, która pełni funkcję ciała doradczego Lidera Porozumienia tj. Miasta Krosna. Jej powołanie gwarantuje kontrolę społeczną i większe zaangażowanie podmiotów różnych szczebli w przygotowanie, realizację i wdrażanie Strategii ZIT i odpowiedzialność za planowane interwencje. Pozwala także na korzystanie z wiedzy i doświadczenia szerszej grupy instytucji oraz zapewnia większą przejrzystość w podejmowaniu decyzji⁹⁵. Opis procesu zaangażowania poszczególnych partnerów związanych z opracowaniem Strategii ZIT jest obowiązkowym elementem niniejszego dokumentu – zgodnie z zasadami ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027. Z tego względu we wdrażanie i aktualizację Strategii ZIT zaangażowane będą podmioty, takie jak m.in.:

- partnerzy społeczno-gospodarczy,
- podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie,

⁹⁵ Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

- podmioty działające na rzecz ochrony środowiska,
- podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji.

Rada Programowa ds. Strategii ZIT MOF Krosno powołana została w drodze otwartego naboru trwającego od 07.09.2023 r. do 20.10. 2023 r. i składa się z 6 członków. W dniu 20.11.2023 r. odbyło się spotkanie konsultacyjne z partnerami społeczno-gospodarczymi, na którym m. in. powołano Przewodniczącego a także zaprezentowano. Od 12.07.2024 r. do 29.07.2024 r. przeprowadzono otwarty nabór uzupełniający do Rady Programowej ds. Strategii ZIT MOF Krosno.

W ramach prac nad Strategią ZIT MOF Krosno przeprowadzony został modelowy proces partycypacyjny. Konsultacje społeczne projektu dokumentu trwały od 14.03 do 5.04 2024 r., został on wyłożony do publicznego wglądu na stronach internetowych i portalach BIP każdej z gmin. W proces zaangażowani byli mieszkańcy, a jego promocja i przebieg odbywały się z zachowaniem idei zintegrowania i niewykluczania żadnego z interesariuszy. Obwieszczenie o wyłożeniu do publicznego wglądu zamieszczone zostało na BIP-ach każdej z gmin współtworzących MOF Krosno, na tablicach ogłoszeń oraz w lokalnej prasie. Mieszkańcom oraz pozostałym zainteresowanym stworzono możliwość zgłaszania uwag poprzez formularz uwag w formie ankiety online oraz wzoru w formacie .doc do pobrania. Zgłoszone opinie i propozycje zostały przeanalizowane i uwzględnione przy opracowaniu dokumentu Strategii. Raport z przebiegu konsultacji społecznych stanowi dokument odrębny.

ROZDZIAŁ ZOSTANIE OPRACOWANY W OPARCIU O ZAKOŃCZONE WSZYSTKIE PROCESY PARTYCYPACYJNE

8. Procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Podstawę prawną dla przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1094).

Prezydent Miasta Krosna pismami z dnia 16.08.2023 r. wystąpił z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o uzgodnienie odstąpienia od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla niniejszego dokumentu.

Pismem z dnia 25.08.2023 r. Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny odmówił uzgodnienia w zakresie sanitarno-higienicznym odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu pn. Strategia ZIT MOF Krosno, tym samym określając zakres i stopień szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko. Pismem z dnia 06.02.2024 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie określił zakres i stopień szczegółowości prognozy oddziaływania na środowisko.

Pismem z dnia 20.03.2024 r. Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny zaopiniował pozytywnie w zakresie sanitarno-higienicznym projekt dokumentu Strategii i wskazał, iż wykonana w jego ramach prognoza oddziaływania na środowisko pozwala stwierdzić, iż działania Strategii jako całość będą pozytywnie oddziaływać na środowisko i sprzyjać rozwiązaniu niektórych problemów dotyczących poprawy stanu środowiska.

Pismem z dnia 09.07.2024 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie zaopiniował bez wnoszenia uwag projekt Strategii ZIT MOF Krosno wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

W związku z modyfikacjami dokumentu, które poczynione zostały po zakończeniu jego opiniowania przez organy środowiskowe, został on poddany ponownej procedurze opiniowania. Pismem z dnia XXX. Podkarpacki Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny zaopiniował pozytywnie w zakresie sanitarno-higienicznym projekt dokumentu Strategii i wskazał, iż wykonana w jego ramach prognoza oddziaływania na środowisko pozwala stwierdzić, iż działania Strategii jako całość będą pozytywnie oddziaływać na środowisko i sprzyjać rozwiązaniu niektórych problemów dotyczących poprawy stanu środowiska.

Pismem z dnia XXXX r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie zaopiniował bez wnoszenia uwag projekt Strategii ZIT MOF Krosno wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.

ROZDZIAŁ ZOSTANIE OPRACOWANY PO ZAKOŃCZENIU PONOWNEGO OPINIOWANIA
PRZEZ ORGANY ŚRODOWISKOWE

9. Bibliografia

Źródła pisane:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności
- Strategia „Europa 2020” (Aktualizacja 2019/2020)
- Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR)
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. 2022 poz. 1079)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2023 poz. 40)
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2023 poz. 1259)
- Wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące realizacji zasady partnerstwa na lata 2021-2027
- Wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej dotyczące monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów na lata 2021-2027
- Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027
- Program „Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027” wraz z Załącznikami (zatwierdzony decyzją wykonawczą nr C(2022) 8692 podjętą przez Komisję Europejską w dniu 2 grudnia 2022 r., przyjęty Uchwałą Nr 445/ 9205 /22 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 20 grudnia 2022 r. w sprawie przyjęcia programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko)
- Poradnik Civitas Prosperity - opracowanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej
- Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (przyjęta uchwałą nr

XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r.)

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 (przyjęta uchwałą nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.)
- Roczna Ocena Jakości Powietrza w Województwie Podkarpackim – Raport Wojewódzki za rok 2021
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego (przyjęty Uchwałą Nr XXIII/390/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXI/551/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 5 stycznia 2017 r. w sprawie uchwalenia Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego 2022)
- Porozumienie międzygminne w sprawie powołania Związku ZIT mającego na celu współpracę jednostek samorządu terytorialnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno służącą realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych pomiędzy: Gminą Miasto Krosno – Liderem, Gminą Chorkówka, Gminą Jedlicze, Gminą Korczyna, Gminą Krościenko Wyżne, Gminą Miejsce Piastowe, Gminą Wojaszówka zawarte 3 lutego 2023 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Podkarpackiego Poz. 1344, data ogłoszenia 6 marca 2023 r.)
- Plan gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru obejmującego Miasto Krosno oraz Gminy: Jedlicze, Miejsce Piastowe, Chorkówka, Korczyna, Wojaszówka i Krościenko Wyżne – Aktualizacja 2019
- Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Gmin: Chorkówka, Jedlicze, Miejsce Piastowe, Korczyna, Krościenko Wyżne, Krosno i Wojaszówka na lata 2021-2030
- Program Rozwoju Przedsiębiorczości Miasta Krosna na lata 2023-2030
- Strategie rozwoju gmin współtworzących MOF Krosno (oraz ich projekty wyłożone do konsultacji społecznych)
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Krościenko Wyżne (Uchwała nr LI/344/2023 Rady Gminy Krościenko Wyżne z dnia 30 listopada 2023 r.)
- Wieloletnie Prognozy Finansowe gmin współtworzących MOF Krosno najaktualniejsze na czerwiec 2023 roku
- Raporty o stanie gmin współtworzących MOF Krosno
- Dokument przygotowany przez GUS pn. „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”
- Szpara K., Gierczak-Korzeniowska B., Stopa M., Raport z badań ruchu turystycznego w województwie podkarpackim 2023, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Rzeszów 2023
- Śleszyński P., „Aktualizacja Delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)” opracowana dla potrzeb programowania kolejnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027, Instytut

Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2019

- Śleszyński P., Problematyka delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych w Polsce, [w:] Delimitacja obszarów metropolitalnych – zagadnienia metodyczne i praktyczne, 2014
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii., Miasto dla ludzi. Zrównoważona mobilność w planowaniu przestrzennym, 2023.
- Wolański M., Skuteczność interwencji publicznej w zakresie mobilności miejskiej, 2022.
- Wolański M., Publiczny transport zbiorowy poza miejskimi obszarami funkcjonalnymi, 2016.

Źródła internetowe:

- Bank Danych Lokalnych - <https://bdl.stat.gov.pl/>
- <https://commission.europa.eu/>
- <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>
- <https://rot.podkarpackie.pl/>
- <https://investinkrosno.pl>
- <https://visitkrosno.pl/>
- <http://sip.powiat.krosno.pl/>
- <https://www.gov.pl/>
- <https://chorkowka.pl/>
- <https://jedlicze.pl/>
- <https://korczyna.pl/>
- <https://www.krosno.pl/>
- <https://www.krosnienkowskie.pl/>
- <https://www.miejscepiastowe.pl/>
- <https://www.wojaszowka.pl/>

10. Spis tabel

Tabela nr 1. Stan ludności w MOF Krosno i województwie podkarpackim w 2016, 2019 i 2022 roku.....	31
Tabela nr 2. Udział ludności MOF Krosno i województwa podkarpackiego według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2016, 2019, 2022.....	32
Tabela nr 3. Saldo migracji w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019, 2022	33
Tabela nr 4. Wychowanie przedszkolne w gminach MOF Krosno oraz województwie podkarpackim w latach, 2016, 2019, 2022.....	34
Tabela nr 5. Szkoły podstawowe w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019, 2022	35
Tabela nr 6. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie MOF Krosno oraz w województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2021	38
Tabela nr 7. Dochody i wydatki z budżetów gmin na 1 mieszkańca w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022	40
Tabela nr 8. Zjawisko bezrobocia w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022	41
Tabela nr 9. Podmioty wpisane do rejestru REGON w MOF Krosno i województwie podkarpackim w latach 2016, 2019 i 2022.....	41
Tabela nr 10. Analiza wykorzystania i stopnia przygotowania terenów inwestycyjnych w MOF Krosno	46
Tabela nr 11. Analiza SWOT	88
Tabela nr 12. Charakterystyka celów strategicznych Strategii ZIT MOF Krosno	97
Tabela nr 13. Matryca Strategii ZIT	104
Tabela nr 14. Lista projektów podstawowych planowanych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie niekonkurencyjnym.....	110
Tabela nr 15. Lista projektów rezerwowych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie niekonkurencyjnym	128
Tabela nr 16. Lista projektów podstawowych planowanych do dofinansowania w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021–2027 w systemie konkurencyjnym.....	134
Tabela nr 17. Lista projektów komplementarnych	141
Tabela nr 18. Wskaźniki produktu	146
Tabela nr 19. Wskaźniki rezultatu.....	148
Tabela nr 20. Projekty podstawowe przewidziane do realizacji przez Partnerów MOF w sposób niekonkurencyjny finansowanych w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021-2027	150
Tabela nr 21. Projekty przewidziane do realizacji przez Partnerów MOF w sposób konkurencyjny finansowanych w ramach Instrumentu ZIT w FEP 2021-2027	151

11. Spis rysunków i wykresów

Rysunek nr 1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym w województwie podkarpackim	14
Rysunek nr 2. Miejskie Obszary Funkcjonalne w województwie podkarpackim	17
Rysunek nr 3. Układ hierarchiczny celów Strategii ZIT MOF Krosno	27
Rysunek nr 4. Lokalizacja MOF Krosno w odniesieniu do województwa podkarpackiego	28
Rysunek nr 5. Struktura przestrzenna MOF Krosno	29
Rysunek nr 6. Stan ludności w gminach MOF Krosno w 2022 roku	32
Rysunek nr 7. Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko” wraz z wykazem inwestorów	44
Rysunek nr 8. Strefa Inwestycyjna „Krosno 2”	45
Rysunek nr 9. Nieruchomości przeznaczone pod tereny inwestycyjne w gminie Krościenko Wyżne.....	46
Rysunek nr 10. Formy ochrony przyrody na terenie MOF Krosno	57
Rysunek nr 11. Obszary Szczególnego Zagrożenia Powodzią 1% z map zagrożenia powodziowego od strony rzeki na terenie MOF Krosno	58
Rysunek nr 12. Zasięg obszarów przekroczeń dobowego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku	59
Rysunek nr 13. Zasięg obszarów przekroczeń średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 fazy II określonego ze względu na ochronę zdrowia w województwie podkarpackim w 2021 roku	59
Rysunek nr 14. Obiekty potencjalnie stanowiące generatory ruchu w MOF Krosno	65
Rysunek nr 15. Strefy płatnego parkowania w mieście rdzeniu	69
Rysunek nr 16. Schemat dróg dla rowerów w MOF Krosno	77
Rysunek nr 17. Trasy rowerowe przebiegające przez MOF Krosno.....	79
Wykres nr 1. Liczba samochodów osobowych zarejestrowanych na obszarze m. Krosna i powiatu krośnieńskiego, do którego należą pozostałe gminy MOF Krosno (bez kategorii 31 lat i starsze ze względu na brak aktualizacji bazy CEPiK) wraz z linią wskazującą trend zmian.....	62
Wykres nr 2. Liczba samochodów w badanych gospodarstwach domowych na obszarze ZIT MOF Krosno.....	62
Wykres nr 3. Procentowy udział gmin w liczbie wozokilometrów wykonanych przez MKS Krosno na liniach komunikacyjnych w 2023 r.	71
Wykres nr 4. Czynniki, które mogą skłonić mieszkańców obszaru wdrażania Strategii do częstszego korzystania z transportu publicznego.....	74